

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Institutionum Juris Canonici Sive Primorum totius Sacrae
Jurisprudentiae Elementorum. Libri Quatuor**

Febeo, Francesco Antonio

Coloniæ Agrippinæ, 1704

VD18 13560743-001

Liber Quartus.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-63052](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-63052)

INSTITUTIONUM
JURIS CANONICI
LIBER QUARTUS.

TIT. I.

De Accusationibus.

1. Uandoquidem ex dictis ad initium libri præcedentis, iudicium aliud civile est, aliud criminale; cum expositum sit toto eodem libro quod pertinet ad civile, sequitur ut de criminali dispiciamus, exordium sumentes à modo, quo juxta Sacros Canones instituitur, ac deinde gradum facientes ad crimina, quæ sunt ejusdem iudicii materia, & ad pœnas, quibus absolvitur, quæ erunt materia sequentium rubricarum.

2. Criminale iudicium nihil omnino simile habere cum cæteris iudiciis, de quibus supra locuti sumus, asseritur in §. 1. *Instit. de publ. iudic.* quod tamen intellige cum *Glos. ibid. v. nec omnino quicquam* quoad aliqua magis præcipua, iudiciorum, ut puta quoad initium seu institutionem, cum civile per actionem; ac criminale per accusationem, inquisitionem, aut denuntiationem instituat: quoad finem, quia in civilibus agitur ut aliquid detur Actori, in criminalibus

M
 alibus autem ut puniatur accusatus: demum in
 aliquibus etiam quoad progressum; tum quia
 in civilibus probat tantum Actor, ex *l. qui ac-
 cusare 4. C. de Eden.* sed in criminalibus quando-
 que & Actor & Reus, *l. ubi falsi 22. C. ad leg. Corn.
 de falsis, & l. fallaciter ult. C. de abolitionib.* tum
 etiam quia in criminalibus multo clarior pro-
 batio requiritur contra Reum quam sufficiat in
 civilibus, ut pluries in superioribus indicatum
 est. Cæterum quoad plura utrumque judicio-
 rum genus convenire manifestum est, cum in
 utroque libellus porrigatur, juretur de calum-
 nia, examinentur testes &c. ut notatur ibidem à
 Glor. citata.

nitium
 aliud
 um ex-
 o quod
 i dispi-
 o juxta
 radum
 judicii
 r, quæ
 simile
 ora lo-
 judic.
 ec om-
 cipua,
 nstitu-
 minale
 enun-
 in ci-
 crimi-
 alibus

3. Instituitur itaque criminale judicium vel
 per accusationem, vel per denunciationem, vel
 per inquisitionem, *c. super his 16. de accusation.
 & c. licet. Heli 31. de Simon.* Est autem hic accu-
 satio juxta *Host. in Sum. h. t.* criminis alicujus
 apud judicem competentem, inscriptione in-
 terveniente, ad pœnam facta delatio quæ defi-
 nitio seu descriptio colligitur etiam ex *l. fin. C.
 de accusation.*

4. Fieri ista solet per libellum accusatorium
 in quo contineatur nomen judicis, accusatoris,
 & Rei, item delicti locum & tempus, ut supra
 diximus in *lib. 3. tit. 5. ex l. Libellorum 3. ff. eod.*
 ac præterea subscribat se accusator ad pœnam
 talionis, hoc est obligationem in se suscipiat

subeundi eandem vel similem pœnam, si crimen delatum non probaverit, quam Reus probato crimine pati debuisset, atque hoc est quod in jure intelligitur nomine inscriptionis. Ejusmodi inscriptio statuta olim fuit, ne facile quis ad accusationem profliret, *l. si cui 7. ff. eod.* sed quia fortasse propter ejus necessitatem multi deterrebantur ab accusando, unde plura crimina manebant impunita; ideo passim ejus usus à foro recessit, pro quo consulenda est particularium regionum consuetudo.

5. Quilibet ad accusandum in foro admittitur tum pro sua suorumq; injuria prosequenda sive ad interesse privatum, tum ad vindictam publicam, nisi specialiter & expresse reperiatur jure prohibitus, quemadmodum aliqui prohibentur propter infirmitatem ætatis aut sexus: ut mulier, & pupillus; aliqui propter delictum proprium, ut infames aliqui; propter conditionem suam: ut filii contra parentes, & liberi contra patronos; aliqui propter suspicionem calumniæ: ut illi qui falsum testimonium subornati dixerunt, & sic de pluribus aliis, qui fuse recensentur in *l. qui accusare 8. & seqq. ff. de accusation. c. Prohibentur 13. 11. q. 1. & pluribus cc. 11. q. 7.* ubi etiam inter cæteros numerantur laici qui Clericum accusare prohibentur, ut in *c. 2. & 3. ead. q. 7.* & Clerici quibus vetitum est Laicos accusare, ut in *c. Sicut Sacerdotes 6. ead. c. 11.*

l. 1. § 9. tum ad vitandum irregularitatis periculum si poena sanguinis afficiatur accusatus, tum quod reverentia status Clericalis id exigat ut his odiosis litigiis & minus laudabilibus accusationibus se non immisceant. Has aliasque à publica accusandi facultate exceptiones, *Glos. in c. 1. de accusation.* his versibus complectitur.

Femina, pupillus, delatus, crimine tentus.

Suspectus, questu corruptus, sortilegusque.

Infamis, servus, pauper, cum milite Princeps.

Libertus, socius socium, nec non inimici.

Clericus Ecclesiam nullus deferre valebit.

6. Hæc dicta procedunt præsertim quoad accusationem ad vindictam publicam. Si enim accusent ad suum duntaxat, aut suorum, aut suæ Ecclesiæ interesse, plerumque non repelluntur, juxta *l. Hi tamen n. ff. de accusation.* sed & aliquæ sunt criminum species à communi ea regula exceptæ, ad quorum scilicet accusationem admittuntur etiam plerique illorum, quibus cæteroque accusare prohibitum est, ut suis infra locis indicabitur, ubi de illis particularibus criminibus sermo erit.

7. Illud tamen hic admonendi sumus, si de facto contingat accusatorem aliquem inhabilem ad accusandum accedere, nec à Judice ex officio, nec ab accusato per exceptionem repelli, non propterea processum accusationis invali-

dari, ut testatur communis opinio, satisque convinci arg. textus in *c. Pia 1. de excep. in 6.* ubi valet iudicium cum excommunicato, si contra eum non fuit exceptum.

8. Personæ quæ accusari criminaliter possunt, sunt generatim omnes delinquentes, sine ulla sexus differentia, etiam impuberes pubertati proximi qui præsumuntur esse doli capaces, ex *l. Pupillum 11. 1. ff. de reg. jur.* quamvis postea possit interdum Iudex miseratione ætatis mitigare illis poenam, juxta *l. Auxilium 37. §. In delictis ff. de minorib.* Excipitur tamen ab hac generali regula delinquens, qui sit in suprema aliqua dignitate, potestateq; constitutus, cujus accusatio durante eo munere regulariter intentari, aut saltem examinari non potest, *l. qui accusare 8. ff. de accusat. & l. si adulterium 38. in fine ff. ad leg. Jul. de adulter.* Item excipitur qui jam semel fuerit de aliquo crimine accusatus & legitime absolutus: hic enim iterum de eodem crimine non impetitur, *c. De his 4. de accusation.* Denum excipitur quasi beneficio cujusdam præscriptionis qui crimen aliquod commiserit ante 20. annos, totoq; eo tempore nunquam fuerit ejus criminis accusatus, *l. Querela 12. C. ad leg. corn. de falsis & tradit Farinac. in praxi crim. p. 1. tit. 1. de inquis. q. 10.* dummodo tamen crimen totum tantum fuerit, & non habeat tractum successivum, qualem habet v.g. crimen hæresis, Apostasiæ, matrimonio-

rimonii contra Sacros Canones contracti
&c. in quibus quis persistit, adeoque deli-
ctum continuat ut notat Zoef. ff. de accusation.
num. 27.

9. Quod attinet ad modum procedendi in
judicio criminali accusatorio, proportionaliter
idem ille servatur, qui in judicio civili, de quo
dictum est in libro præced. paucis quibusdam
exceptis, quæ in titulis ejusdem libri præceden-
tis congruo loco notata sunt. Inter hæc illud
potissimum recensetur, quod ut paulo ante di-
ximus, multo clarior & evidentior probatio re-
quiratur in criminalibus, majorq; libertas con-
cedatur Reo defendendi causam suam, etiam
postquam in illa conclusum est: & quod quam-
vis actio civilis permittatur per Procuratorem
tractari; id tamen in actione quæ criminaliter
agitur, regulariter prohibetur tum ad defen-
dendum, tum ad accusandum, ex c. Veniens 15.
de accusat. & l. penult. §. fin. ff. de publ. judiciis, ex-
ceptis aliquibus particularibus casibus quos no-
tavimus in tit. 3. libri præced. Periculum enim
esset facile eludendi eam actionem si vel accusa-
tor vel Reus posset eidem non personaliter, sed
per Procuratorem adesse: quia & accusatus faci-
le subterfugeret pœnam illam capitalem, vel
aliam corporalem, qua post probationem cri-
minis puniri meretur: & accusator pœnam ta-
lionis, aut (ubi ea in desuetudinem abiit) aliam

arbitrariam, quæ illi infligitur, si inventus fuerit in accusatione calumniator.

10. Si igitur accidat absentem aliquem deferri, (quod in Jure permissum est, saltem quoad receptionem nominis inter Reos, ut colligitur ex *l. Nullus 2. §. Ex longinquo C. de exhiben. Reis*) recipitur ea delatio, sed in causa regulariter non proceditur, & multo minus ad sententiam damnationis devenitur, donec accusatus personaliter advenerit, ex *l. Absentem 6. C. de accusat.* juncta *ibid. Glos. v. Non posse*, ad id coactus, si opus fuerit etiam per excommunicationis censuram, ne hac Juris æquitate ad commissi criminis impunitatem abutatur, Quod si ea pœna non obstante, contumaciter intra annum se Judici non præsentaverit, habetur pro convicto, *l. 9. 3. c. Rursus 36.* juxta intellectum Glossæ *ibid.*

11. Quod etiam fortiori jure procedit, si accusatus, postquam personaliter interfuit contestationi litis, progressui judicii se subducatur, & contumaciter absens fiat: tunc enim ratione contumaciæ damnabilioris, non obstante ejus absentia proceditur in judicio, & si de delicto liquet, ad sententiam devenitur, supposito quod sententia sit talis generis, ut etiam in absentem mandari possit executioni, qualis est sententia privationis, depositionis, privationis ab

offi-

officio, &c. ut docet *Abb. in c. Veritatis 8. de do-
lo & contum. n. 20.*

12. Cum autem æquitati consonum sit, ut
ubi congruis juris remediis Rei malitia coerce-
tur, non negligatur malitia Accusatoris, cujus
cæteroquin causa minus favorabilis est, ex *cap.
Cum sunt. 11. de reg. jur. in 6. & l. favorabiliores.
167. ff. eod.* ideo sicut Reus, ita & Accusator con-
tumaciter absens statutis in jure pœnis subjectus
est, ut constat ex toto tit. *ff. & C. ad S. C. Turpil-
lian.* Si igitur accidat Accusatorem instituta se-
mel accusatione, & post litem contestatam, aut
etiam ante litem contestatam, sed post datos fi-
de jussores de lite prosequenda, aut etiam an-
te datos fidejussores, sed post datum libellum,
judicio se subducere, & ad probandum cri-
men non comparere, abolitione non impe-
trata, incidit in pœnam Turpilliani, hoc est no-
tatur infamia cum mulcta quinque librarum
auri, & si delicti qualitas postulat, ulterius et-
iam punitur pro motu Judicis. Sumuntur hæc
ex textu expresso in *l. 1. & 2. C. ad S. C. Turpill.
l. 1. ff. eod. & l. Prævaricationis 3. §. fin. ff. de
Prævaricat.* Consonat etiam textus in *c. Li-
cet in beato. 14. de accusat.* ubi quibusdam Ca-
nonicis non imputatur ad pœnam quod ab
accusatione destitissent, quia non se ob-
strinxerant vinculo inscriptionis: unde à con-
trario sensu deducitur, quod si accusator desistat
post

post inscriptionem, quæ de jure ponitur in libello accusatorio, punitur Turpilliano.

13. Dixi *abolitione non impetrata*. Nomine autem abolitionis hic intelligitur venia five facultas desistendi ab accusatione, eamque Juristæ in rubr. C. de abolitionib. communiter dividunt in generalem seu publicam, & specialem five privatam. Generalis seu publica est quæ publice fit vel ipso jure, ut puta ratione feriarum pro certo tempore indictarum, vel ex decreto Principis ob diem insignem, aut publicam gratulationem &c. *l. Abolitio 7. cum seq. ff. ad Turpillian.* quamvis plerumque ejusmodi abolitio suspendat potius quam extinguat accusationem, cum finitis feriis permittatur Accusatori repetere Reum, dummodo id faciat intra 30. dies à die quo feriæ finitæ sunt, *l. Aut privatim 10. ff. eod.* quia iis elapsis ulterius non auditur, ex *l. 1. C. de generali abolit.* Impune tamen, & citra metum Turpilliani omittit accusator etiam intra eos 30. dies Reum repetere, per textum *l. Si interveniente 12. ff. ad Turpill.* quia, ut ibidem dicitur, non videtur desistere, qui exemptum Reum non defert.

14. Hæc autem intelligenda sunt quoad accusationem jam antecederet institutam antequam abolitio generalis interveniret. Caterum si eo tempore quo generalis abolitio accusationum indulgetur, alicujus causa criminalis nondum

dum agi cœpta fuerit per litis contestationem, sed tantummodo oblatus fuerit libellus accusatorius, tunc locum non habet prædictus effectus generalis abolitionis; si finitis feriis ab accusatione desistat, incidit in Turpillianum, ut sumitur ex *l. 2. C. de gener. abolit.* & ex *l. penult. ff. ad Turpillian.*

15. Abolitio specialis sive privata est omit- tendæ accusationis venia, quam privatim ac- cusator petit & impetrat à Judice qui de crimi- ne cognoscit, ut sumitur ex *l. 1. §. Abolitio pri- vatim. ff. eod.* & ex *l. 2. C. de abolitionib. junctâ ibid. Glos. v. à competenti.* Ejusmodi abolitionem non pro omnibus delictis, nec in omnibus circumstantiis, neque cuilibet Accusatori Ju- dex pro libito dare potest. Non enim conce- ditur in crimine capitali, ex *l. fin. Cod. ad Tur- pill.* & particulariter in delictis numeratis in *l. fallaciter 3. C. de abolition.* ac præterea despici- endum Judici est utrum Accusator fallaci- ter & calumniosè in accusatione se gesserit, quia tunc eidem abolitio non conceditur, per textum in ead. *l. fallaciter*, ne ejus fraus im- punita relinquatur. Item non conceditur abolitio, si Judex deprehendat abolitionem peti ab Accusatore per deceptionem vel cor- rupto pecuniis à Reo, ex *l. 2. C. eod.* ne vi- delicet ipse Reus commodum à sua pravitate reportet. Sed & universim non nisi causa cog-

ta hujuscemodi abolitio conceditur à Judice, qui propterea perpendere secum diligenter debet, an per errorem seu temeritatem, seu calorem Accusator profuerit ad accusationem, unde hæc explanans Accusator abolitioni locum faciet, ex *ead. l. 2.*

16, Illud quoque juris in hac re servatur, ut ea causæ cognitio in ordine ad concedendam abolitionem fiat præsentem etiam Reo, ut sumitur ex *ead. l. 2.* quamvis non semper ejus assensus requiratur. Distinguendum enim est, utrum res sit integra ex parte Rei nec ne? hoc est utrum carceres, verbera, catenas, tormenta passus fuerit: item utrum lis diu steterit, seu ultra 30. dies duraverit; quia in his casibus, invito Reo, abolitio non conceditur; secus autem re integra, & lite infra 30. dies instituta, ex *cit. l. fallaciter, & l. fin. ff. ad Turpill.* quia videlicet tunc per concessionem abolitionis parum vel nihil læditur causa Rei, sicut læderetur si postquam ad prædictum statum causa deducta est, Accusator ex autoritate Judicis impune desisteret.

17. Adde aliquando neque sufficere consensum Rei. Si enim accidat occasione judicii criminalis, causa testimonii, vexata fuisse tormentis corpora ingenuorum licet plebeiorum, qui conscii & participes criminis non erant; tunc abolitio à Judice non conceditur, etiam

tiam si Accusator petat & Accusatus consentiat, ex cit. *l. fallaciter*, ne scilicet impune sit Accusatori absque sufficienti causa Testes illos tormentis exposuisse.

18. Accusator itaque vigore abolitionis ab instituta accusatione desistens, liberatur à Turpilliano. Sed & insuper privatur in posterum facultate accusandi de eodem crimine eundem Reum, per textum in *l. Mulier. 4. ff. ad Turpill.* nisi specialiter ipsi Princeps permittat, ex *l. 1. C. de abolition.* Quod etiam latius extenditur de Jure Canonico expresso in *c. Licet 14. de accusation.* ubi accusanti etiam citra vinculum inscriptionis, & postea accusationem non prosequenti perpetuum de eodem crimine silentium imponitur, ne super eodem illi de cætero liceat eundem Reum accusare, vel etiam infamare.

19. Extra casum impetratæ abolitionis, & loquendo in puncto prosecutionis causæ criminalis, incumbit Accusatori onus probandi crimen objectum, ut supra dictum est. Quod si in ea probatione deficiat, tunc Reo absoluto incipit Judicis cognitio contra Accusatorem, examinando videlicet qua mente ductus idem Accusator processerit ad accusandum. In eo examine, si ex justa causa, & probabili errore ductum reperierit accusasse, eundem absolvere debet. Si autem in evidenti calumnia eumprehenderit, seu scienter falsum crimen imposuisse,

se, legitimam pœnam ei irrogat, per textum in l. 1. §. *Sed non utique ff. ad Turpill.* quæ pœna olim ex lege Remmia (cujus mentio fit in l. *Quæsitum* 13. ff. de Testib.) erat ut ipsi inureretur in fronte littera K. ut tradit Cujac. ad l. *Iseni* 18. ff. *Qui testam. facere poss.* Sed cum postea eam pœnam abrogaverit Constantinus in l. *Si quis in metallum* 17. C. de pœnis, successit pœna talionis, de qua supra dictum est, approbata etiam in Jure Canonico §. *quæst.* 6. cap. 2. ita vocata ex eo quia talis, seu similis illa fit, qualis esset pœna qua puniretur accusatus si convictus fuisset, ut explicat Abb in cap. *superbis* 16. de accusation. n. 8. aut ubi ea in defuetudinem abiit, vel ubi ejusdem capax non est calumniator, alia pœna extraordinaria, præter infamiam statutam §. 9. 6. cap. 1. & 3. nec non in l. *qui non probasse* 3. & l. *nostris* 8. C. de calumniatorib.

20. Inde fit quod cum pœna canonica Clericorum pro magnis sceleribus fit depositio ab Ordine, ex cap. *tua* 6. de pœnis, si contingat Clericum inferioris Ordinis fuisse calumniatorem contra Clericum Ordinis superioris, puta Subdiaconum contra Diaconum; tunc Subdiaconus in pœnâ calumniæ non solum deponitur ab Officio, sed etiam verberibus publicè castigatus in exilium deportatur, ex cap. 1. de calumniatorib. quia videlicet sola depositio Subdiaconi est minor pœna, quam depositio qua

Diac-

Diaconus puniretur si convictus fuisset, unde in supplementum alia etiam poena præter depositionem imponitur Subdiacono calumniatori, ut post Gloss. in eod. cap. 1. de calumniat. notat Panor. ibid. num. 5. & Host. in sum. de calumniat. §. quali poena calumniator.

21. Quod tamen dictum est, Accusatore non probante absolvi Reum, intelligi debet nisi eidem Reo sit indicenda purgatio, vel propter vulgatam infamiam, vel propter grave scandalum, vel propter vehementem suspicionem quorum quodlibet satis est ad purgationem indicendam, ex c. inter 10. §. attendentes de purgat. canon. unde in eisdem circumstantiis purgatio indicitur, etiamsi contra Reum infamatum nullus Accusator accedat, prout sumitur ex c. accedens 23. de accusation. In casu autem purgationis indictæ, Reus vel satis ostendit innocentiam suam de objecto crimine, & tunc absolvi debet tum ab eodem crimine tum ab ejus infamia, innocens declarari, & in pristinum statum restitui, 2. quest. 4. c. habet 7. & c. ex tuarum 8. de purg. canon. Vel in purgatione deficit, & tunc eadem poena punitur in Jure Canonico, ac si de crimine convictus esset, hoc est poena depositionis ab omni officio, & beneficio Ecclesiastico, ex cap. cum P. 7. eod.

22. Ratio hujus Canonis ea communiter redditur à Canonistis cum Gloss. in c. insinua-

zum

tum 13. de simon. v. perpetuo privet, & cum Abb. in c. accedens 23. de accusat. n. 4. quod præsumptio probabilis orta ex infamia contra Reum transeat per defectum purgationis in violentam, & quod ratione hujus violentæ præsumptionis puniatur, ut convictus, ubi etiam nonnulli conantur afferre rationem quare ita procedatur in Jure Canonico cum cæteroquin in Jure civili violenta præsumptio non sufficiat ad imponendam ordinariam criminis. Sed hæc ratio non videtur usquequaque subsistens: quia etiam in Jure Canonico per textum expressum in c. litteras 14. de præsumpt. sola præsumptio etiam vehemens de crimine non satis est ad condemnationem, ut diximus in lib. præced. ubi de præsumptionib. Congruentiùs igitur statutum illius c. cum P. refunditur in infamiam juris, & facti, qua laborat accusatus de gravi crimine, & in ejus purgatione deficiens: infamiam enim secundum se satis esse ut quis ab omni officio, & beneficio Ecclesiastico deponatur, tradit post Dynum Gloss. fin. in c. infamibus penult. de reg. jur. in 6. quod præsertim procedit postquam infamia quasi transivit in rem judicatam, sicut transit in defectu purgationis, ut sicut propter magnitudinem criminis infamatus, pendente ejus infamix judicio non solum promoveri nequit, c. omnipotens 4. de accusationib. sed etiam suspendi potest ab officio & beneficio,

cio, ex c. inter 10. de purgat. canon. ita & infamia transeunte in rem judicatam, ab omni officio, & beneficio deponatur. Consonat etiam Jus civile in l. infamia 8. C. de Decurionib. lib. 10. & l. Judices 12. C. de dignitatib. lib. 12. per quæ jura infames officiis, & dignitatibus civilibus etiam ante contractam infamiam acquisitis exuuntur.

23. Quæ dicta sunt hætenus de purgatione, intelligenda sunt de purgatione canonica. Alia enim est purgatio vulgaris, alia purgatio canonica, ut constat ex toto tit. de purgat. vulgari, & tit. de purgat. canon. in Decretalibus. Purgatio vulgaris dicitur illa probatio, quam vulgus invenit, & usu introduxit, sed sacri Canones damnaverunt, vel quia per illam Deus tentari videtur, 2. q. 4. c. Monomachiam 23. & c. fin. de purgat. vulg. vel etiam quia per eam facile contingit, ut poena criminis refundatur in innocentem, ut sumitur ex c. 2. eod. Hujus prohibiti generis in Jure Canonico specialiter recensetur purgatio facta per Monomachiam sive duellum, cit. c. Monomachiam, & c. 1. de purgat. vulg. purgatio facta per contactum ferri candentis, vel aquæ ferventis sive frigidæ, c. Mennam. 8. §. fin. 2. q. 4. cap. consulisti 21. ead. cau. & q. & c. ex tuarum 8. de purg. canon. & sic de reliquis similibus videndis apud Doctores in tit. de purgat. vulg. quæ vel superstitiosa sunt, vel fallacia, & incerta, & propterea prohibita, ac nisi
per

per ignorantiam invincibilem, aut per specialem Spiritus Sancti instinctum hic & nunc excusentur, peccaminosa.

24. Sola igitur illa purgatio, quæ Canonica dicitur, quia per Sacros Canones inducta est, adhiberi potest ad detegendum crimen, vel innocentiam infamari. Ejus autem forma describitur in *cap. quoties 5. de purg. canon.* in eoque consistit, quod purgandus juret primùm super Sancta Dei Evangelia, se neque per seipsum, neque per submissam personam commisisse delictum, cujus infamia laborat, nec aliquem alium pro eo se sciente; sed & insuper testes aliquot jurent, quod veritatem eum dicere credunt, qui purgatur, unde vocantur Compurgatores, eorumque juramentum dicitur juramentum credulitatis, ex *c. de testibus 13. eod.* cum è converso juramentum purgandi dicatur juramentum veritatis.

25. Illud autem hac in re diligenter curandum est Judici, ut tam purgando, quam compurgatoribus faveat undequaue præsumptio, quod non sint peieraturi: quare ad hoc genus probationis purgandus non admittitur, nisi aliunde sit persona honesta, nobilis, vel ingenua: secus si sit persona vilis, aut aliunde infamis, qualis est v.g. qui fuerit alias furti damnatus, vel perjurus fuerit, vel falsum testimonium dixerit, juxta textum in *c. 1. de purg. canon.* cuius

ius generis personæ ad iuramentum non admittuntur, sed purgantur aliter ad arbitrium Iudicis, ut ibid. docet *Glos. fin.*

26. Idem quoque juris servatur in compurgatoribus, qui debent esse talis honestatis, & opinionis, ut verisimile sit eos nolle amore, vel odio, vel spe obtinendæ pecuniæ peierare. Sed & ut idonei appareant, necesse est, ut ejus quem purgare debent, vitam & conversationem agnoscant, ut habet textus in *cap. cum P. 7. & cap. inter 10. §. ipsum igitur. de purg. canon.* Item de jure communi debent esse ejusdem Ordinis cum purgando, ut si hic sit Episcopus, etiam Compurgatores sint Episcopi; si Presbyter, sint Presbyteri, & sic de reliquis: dummodo eorum copia haberi possit, & purgando non sint aliunde inimici, quia in ejusmodi casu admittuntur etiam alii inferioris Ordinis ad compurgandum, imo & in defectu Clericorum, etiam laici honesti, & in defectu virorum, etiam femine, ex *cap. cum in juventute 12. eod. juncta ibidem Glos. fin.*

27. Quod attinet ad numerum Compurgatorum, servatum olim fuit, ut Episcopus adhibitis 12. Episcopis se purgaret, Sacerdos adhibitis tribus, vel quinque, vel septem Sacerdotibus, Diaconus tribus aliis Diaconis, *cap. omnibus 20. & c. si legitimi 13. 2. q. 4.* Ratio autem quare pro majoribus statutus esset major numerus

merus

compurgantium, quam pro minoribus, affer-
tur à Panor. in supracit. c. inter 10. de purg. ca-
non. quia majores habent notitiam plurium, &
facilius propter potentiam inveniunt Compur-
gatores, quam minores, qui nec habent tot
notos, nec facile possunt alios inducere ad se
purgandum, quia Compurgatores sunt volun-
tarii, & non possunt compelli sicut alii Testes.
Adde & aliam congruentem rationem: quia quo
altioris Ordinis aliquis est, eo magis est expo-
situs oculis reliquorum, ejusque bono, vel ma-
lo nomine, & exemplo, populus facilius exci-
tatur: congruum igitur fuit, ut si quando ali-
quis ejusmodi purgandus esset ab infamia, qua
aspergebatur, manifestius purgaretur, multipli-
catis Testibus innocentiae suae. Hodie tamen
numerum Compurgatorum esse arbitrarium
Judici, habito respectu ad criminis enormita-
tem, qualitatemque personae, & infamiae docet
ibid. idem Abb. post Gloss. in eod. cap. inter. v.
quarta decima manus.

T I T. II.

De Denunciationibus.

1. **A**Lter modus instituendi criminales causas
juxta sacros Canones (ut in præced. tit. di-
ctū fuit) est denunciatio, quo nomine intelli-
gitur,

ur, *criminis manifestatio legitimè facta Superi-
ori sine inscriptione, ut sumitur ex Host. in sum.
de denunciationib. §. quid sit denunciatio.* Modus
hic instituendi criminale iudicium in eo differt
ab accusatione, quòd in hac Accusator sese in-
scribat ad probandum crimen, & ideo adesse
non possit per Procuratorem, sed personaliter,
ut in præced. tit. dictum est; secus in denun-
ciatione delator: unde postquam iste, sive per
se, sive per Procuratorem crimen detulerit; re-
liqua omnia iudicii, & processus criminalis
sunt à Iudice ex officio suo expedienda: & pro-
pterea denunciatio dicitur à Juristis remedium
extraordinarium, quia attento Jure civili scri-
pto regulariter procedi non potest in crimina-
libus, nisi ad instantiam Accusatoris, exceptis
quibusdam casibus in Jure permissis, ut tradit
Jul. Clar. lib. 5. receptar. sentent. q. 7. n. 1.

2. Dixi *attento jure civili scripto*: quia vigo-
re consuetudinis videtur denunciatio jam tran-
sisse in remedium ordinarium; cum sæcularis
etiam fiscus soleat constituere Advocatos, vel
Syndicos fiscales, qui quælibet crimina denun-
cient, ac deinde Iudices procedunt ex officio
suo. De Jure tamen Canonico dici debet denun-
ciatio simpliciter & absolutè remedium ordi-
narium, quia generaliter concessa est in
*cap. qualiter, & quando 24. circa finem, cap.
super his 16. de accusationib. c. licet Heli 31. de sim.*
&

& docet Azor. p. 3. lib. 13. cap. 21. dub. 3.

3. Quamvis tamen denunciator non se inscribat ad pœnam, ut dictum est; illud Juris statutum est ad coercendam facilitatem calumniandi, quæ oriri poterat à sublatione inscriptionis, ut si postea in judicio nihil de criminibus denunciatis probatum fuerit, denunciator ab officio, & beneficio suspendatur, donec suam purgaverit innocentiam, scilicet, quod non calumniandi animo ad crimina proponenda processit, ut habet textus in *c. fin. de calumniat.*

4. Hæc dicta procedunt potissimum quoad denunciationem judicialem. Dividitur enim communiter à Canonistis denunciatio in quadrifariam, ut videre est apud Panor. in *c. novit. de Judiciis n. 33. in fine*, ut alia sit Evangelica, quæ etiam dicitur charitativa: alia judicialis; alia Canonica quæ videlicet per Sacros Canones est introducta; alia regularis qua proceditur in Religiosis Ordinibus contra Regulares juxta eorum Constitutiones, & Regulas. Sed quia ipsa Canonica, & Regularis, vel est judicialis, vel Evangelica; ideo congruentius dividi denunciatio universaliter potest, prout dividitur à Theologis, in Evangelicam, & Judicialem.

5. Denunciatio Evangelica est, qua crimen defertur ad Superiorem tamquam ad Patrem, ad privatam emendationem proximi delinquentis, ex charitate procedens: fierique illa

debet juxta ordinem institutum à Christo Domino Matth. 18. in illis verbis: *Si peccaverit in te frater tuus &c.* Denunciatio judicialis (quæ potissimum huc spectat) est qua crimen deferatur ad Superiorem tanquam ad Judicem; fierique illa aliquando solet, vel civiliter, ut cum per ipsam privatum dumtaxat interesse aut satisfactio intenditur; vel criminaliter, ut cum intenditur publica vindicta, seu pœna ob utilitatem publicam, & in hoc sensu procedit illa judicialis denunciationis divisio, quam Doctores tradunt, ut alia fit judicialis denunciatio civilis, seu privata, alia criminalis, seu publica.

6. Quod attinet ad crimina, personas, & conditiones in denunciatione servandas, distinguendum est inter forū sæculare, & Ecclesiasticum. In foro sæculari admittitur de jure denunciatio judicialis publica delictorum ad idem forum pertinentium, quæ procedat ab Officialibus publicis ad hoc muneris deputatis, ex *l. ea quidem 7. C. de accusat.* Quinimo de consuetudine satis communiter recepta admittitur quoque procedens à quacumque persona privata, quia publicæ utilitatis est notitiam delictorum quocunq; modo ad Judicem pervenire, ne permaneant impunita, ut testatur *Clar. in cit. qu. 7. num. 2.* Denunciatio autem judicialis privata, per quam agitur ad interesse privatum denunciantis, admittitur de jure civili, si

V

proce-

procedat ab eo cuius interest, supposito quod agere sive accusare sit prohibitus, ut puta quia est servus, & conqueritur de Domino, quia est filius, & conqueritur de patre &c. ex l. 1. §. quod autem ff. de off. Praef. Urb. Abb. in c. novit. 1. de judic. n. 48. aliique communiter. Aequitatis enim est, ut qui via ordinaria exclusus est à suo jure prosequendo via saltem extraordinaria admittatur.

7. In foro Ecclesiastico denunciatio Evangelica, seu charitativa admittitur generatim, & indistinctè à quocumque fiat, quia omnibus generatim præceptum est à Christo Domino, ut quod in ipsos frater peccavit Ecclesiae dicant, si ex privata monitione non resipuerit, Matth. 18. Denunciatio etiam judicialis in eodem foro admittitur à quocumque procedat, dummodo quis non sit publicus concubinarium, si præsertim fuerit propterea excommunicatus, aut dummodo non sit conspirator inimicus contra denunciatum, aut juramenti præstiti transgressor, aliisque criminibus irretitus: hi enim sicut ab accusando, & testificando, ita & à denunciando judicialiter repelluntur ex c. cum porteat 19. & seq. de accusat.

8. Item quod attinet ad qualitatem criminum, & personarum denunciandarum, ejusdem generis denunciatio in eodem foro non admittitur, nisi ubi crimen est Ecclesiastici, vel mixti

mixti fori, aut ubi persona denuncianda est specialiter subiecta Ecclesiæ, qualis est Clericus, vel ubi in foro sæculari deficit Judex, qui iustitiam administret, & sic de reliquis similibus, quæ videri possunt distinctè narrata apud Azor. p. 3. lib. 13. cap. 21. dub. 4.

9. Cum autem denunciatio sit præambula inquisitioni faciendæ per Judicem ex officio; inde fit, per ejusmodi denunciationem deferri non posse regulariter nisi crimen, quod in foro exteriori probari possit, & regulariter nisi de quo aliqua infamia orta sit: sive sermo sit de denunciatione faciendâ in foro Ecclesiastico, sive de faciendâ in foro sæculari. Frustra enim & cum solo famæ dispendio, adeoque injustè ad Judicem deferretur crimen ex ejus officio puniendum ubi nulla eidem suppeteret via illud cognoscendi, & prosequendi inquisitionem. Secus videtur asserendum pro denunciatione Evangelica, quæ cum non tendat ad pœnam, sed solum ad privatam emendationem denunciari, locum habere videtur, etiam ubi crimen pro foro exteriori probari non posset.

10. Quæstionis est utrum ante omnem & quamlibet denunciationem, præcedere semper necessario debeat monitio privatim facta? Ratio dubitandi est: quia in *c. Qualiter & quando* 24. circa finem *de accusat.* habetur, quod sicut accusationem legitima debet præcedere

inscriptio, & inquisitionem clamorosa insinuatio seu infamia, sic & denunciationem charitativa monitio prævenire.

11. Hanc quæstionem ex pluribus quos refert, resolvit Azor. *in cit. cap. 21. dub. 5.* per distinctionem multiplicem. Vel sermo est de denunciatione quæ fiat in foro sæculari, vel facta in foro Ecclesiastico. Ad denunciationem judicialem primi generis sive generalem, sive specialem & privatam, docet non necessario prærequiri monitionem privatam: item nec ad denunciationem judicialem, quæ fiat in foro Ecclesiastico (quam Canonistæ & legistæ Canonicam appellant, hoc est per Canones inductam) si generalis sit: secus autem si sit specialis, pro qua cum communi sententia docet opus esse præcedenti monitione, sive hæc trina esse debeat, juxta sententiam Innoc. Host. & aliorum in *c. Novit. 13. de judic.* sive sufficiat esse binam, juxta sententiam Panor. in eod. *c. Novit. n. 5.* semel privatim & secreto *inter te & ipsum solum secundo coram uno vel duobus testibus*, juxta ordinem prærequisitum ad denunciationem Evangelicam.

T I T. III.

De Inquisitionibus.

1. Tertius modus instituendi & prosequendi causas criminales est inquisitio, *criminis* nempe *ex officio a Judice competente legitime facta investigatio*, prout describitur ab Host. in *Sum. de inquisitionib.* Dicitur *ex officio*, quibus verbis ab accusatione discernitur in qua Judex procedit ad instantiam Accusatoris, cum è converso in inquisitione nemine instante, sed ex vimuneris sui inquirat de crimine, ut sic ad plenam probationem sententiamq; perveniat, sive id faciat occasione denunciationis ab aliquo factæ, sive duntaxat ex vi famæ præcedentis.

2. Dicitur à *Judice competente*. Pro quo, ut inquisitio valida sit, opus est ut Judex non solum simplici jurisdictione fungatur, sed etiam jus gladii habeat seu merum imperium, de quo dictum est in *lib. preced. tit. de Judice* circa finem; ac præterea necesse est ut suæ jurisdictioni subjectum habeat Reum contra quem inquirit, & articulum super quo inquirit: alioquin inquisitio invalida est, quia extra territorium jus dicenti non paretur impune, *c. 2. de constit. in 6. & toto tit. C. si à non compet. Jud.* ac propterea inquisitio facta à Judice sæculari contra

Ecclesiasticam personam nulla est, quia Clerici nec civiliter nec criminaliter conveniri possunt coram Iudice sæculari, ut diximus in *lib. 2. tit. de immunit. Ecclesiar. & docet Farinac. in praxi crimin. p. 1. lib. 1. tit. 1. q. 1. n. 55.*

3. Modus hic procedendi, ex dispositione Juris Canonici, extendit se ad omnia crimina, utpote indistinctè concessus in *cap. Qualiter & quando 24. de accusat. & cap. licet Heli 3. de Sim.* At in foro sæculari, attento jure civili scripto, non potest regulariter Iudex ex officio inquirere super delictis, nemine accusante, nisi in casibus & delictis exceptis, quorum aliqua numerantur à Gloss. in *l. 1. §. Ex publico ff. ad leg. Jul. de adulter. v. sine accusatore*: quamvis attento jure consuetudinario communiter recepto procedatur etiam in eodem foro per inquisitionem ex officio in omnibus delictis, factaque illa sit remedium ordinarium, ut testatur *Clar. lib. 5. §. Practica criminalis q. 3. n. 6.*

4. Inquisitio universim sumpta dividi communiter solet à Canonistis in tres species. Prima est omnino generalis seu generalissima, per quam nullo particulari crimine, nullaque particulari persona expressa, generatim inquiretur ex mero officio Judicis, an committantur, nec ne crimina in aliqua communitate? an de ullo sit fama vel suspicio ullius criminis? Hoc genere inquisitionis utuntur Prælati & Superiores in
visita-

visitatione Provinciæ & locorum subjectorum.

Altera est *omnino specialis*, per quam super certo crimine inquiritur contra certam personam ut cum super homicidio facto inquiritur contra Titium, an illud commiserit. Tertia est *mixta*, id est partim specialis, partim generalis, qualis est quæ generalis est circa personam & specialis circa delictum, ut cum de particulari homicidio commisso inquiritur generaliter, quisnam illud commiserit? aut quæ est specialis circa personam & generalis circa delictum, ut cum inquiritur an Titus ullo se crimine maculaverit?

5. Quod attinet ad inquisitionem omnino generalem, recepta communiter à Doctoribus sententia est, fieri illam posse etiam si nulla præcedat infamia, nullumque indicium criminum commissorum, arg. desumpto ex *cap. 1. de off. Ordin. & cap. 1. §. s. ne de censib. in 6.* ubi præcipitur generatim Prælati Ecclesiasticis & Superioribus, ut suo tempore faciat visitationes & inquisitiones generales, nulla habita mentione infamiæ præcedentis. Incommodum enim esset & Reip. perniciosum, si Prælati hoc remedium indistinctè non suppeteret ad purgandam Remp. moresque subditorum reformatos; cum præsertim per hoc genus inquisitionis nemini injuria fiat, utpote per quod contra neminem in particulari inquiratur. Utrū autè in eo casu teneantur aut possint subditi manifestare occulta delicta Superiori generaliter

liter inquirenti ad effectum illa puniendi, videri potest examinatum apud Authores, quos refert Less. lib. 2. de Just. c. 29. dub. 13. n. 109.

6. Quod spectat ad inquisitionem specialem, indubitati juris est, non posse illam unquam incipere à solo Judice, sed opus esse ut aliquid precedat, quod inquisitioni viam aperiat, Judicemque cogat ad procedendum ex officio. Primò enim constare ipsi debet de crimine an sit commissum: unde si vestigium aliquod ejusdem criminis relictum sit, quale relinquit homicidium, incendium, perfossio domus &c. debet prius Judex illud inspicere, aut curare ut inspiciatur, Si autem nullum vestigium relictum sit, saltem opus est denunciatione vel querela ejusdem criminis.

7. Secundò ubi jam constat de delicto, antequam inquiretur contra certam personam, opus saltem est ut aliquid indicium militet contra ipsam, ut docet Clar. in loco supracitato q. 5. ex Innoc. & aliis. Sed neque vigore talis indicii potest Judex immediatè procedere ad inquirendum de veritate contra eandem personam, ad effectum illam puniendi, nisi contra ipsam fama publica loquatur originem habens à personis honestis fideque dignis, & non à malevolis vel improbis hominibus, ex c. Qualiter & quando 24. & c. Inquisitionis 21. §. Tertia. de accusat. Quare habito indicio, capiendæ sunt primū

num informationes an sit fama de illa persona, idque ea majori qua fieri potest circumspessione atque prudentia, ne per illam ipsam inquisitionem de infamia, ejusdem personæ famam cæteroquin integram lædi contingat, atque inde nascantur injuriæ unde jura nascuntur, ut dicitur in *c. Qualiter 17. eod.*

8. Quod si hoc Juris ordine non servato procederet Judex, legitimè contra ipsum exciperet inquisitus, & appellationē interponens ea quæ interim à Judice fierent invalidaret: quamvis si præsens sit, & nihil excipiat cognoscens contra se nullatenus infamatum inquiri de veritate, processus validus sit per textum expressum in *cap. 1. & 2. eod. in 6.* quia scilicet in eo casu censetur renanciaffe juri suo, quod est in ejus favorem introductum.

9. Hæc tamen doctrina de necessitate infamiæ præcedentis, intelligenda est regulariter & extra casus exceptos, quales numerantur plures à Doctoribus, ut videre est apud Less. *lib. 2. de Just. cap. 29. dub. 15. num. 124. & seqq.* Inter reliquos est, si inquirendum sit de criminibus, quæ sint maximè noxia Reip. & ex quibus impendat aliis periculum everfionis, ut puta de crimine hæresis, & apostasiæ, in quibus præcedente dumtaxat suspitione aliqua orta ex indiciis non levibus, inquiritur etiam sine infamia, ut docet Navar. *in rubr. de Judiciis num.*

n. 93. & colligitur ex cap. *Excommunicamus* 13. §. *Adiicimus* in iis verbis *vel aliquos occulta conventicula celebrantes de hæret. C. l. Apostatarum* 4. C. de *Apostatis*: nec non de crimine læsæ majestatis, per extrav. Henrici VII. Imperatoris, quæ incipit *Ad reprimendum*, & habetur post librum *Feudorum*, junctâ ibid. *Glof. v. Inquisitionem*: & sic de similibus enormibus delictis, quæ tendunt in grave damnû spirituale vel temporale Reip.

10. Item casus exceptus est, ubi inquisitio non fit ad effectum puniendi delictum, sed solum ad impediendum malum, ut cum agitur de officiorum aut beneficiorum collatione, de matrimonio contrahendo &c. tunc enim etiam de delictis occultis inquiri potest, licet de illis nullus sit rumor; ita tamen ut eadem delicta permaneant quantum fieri potest occulta, & parcatur famæ inquisiti. Vide Navar. in loc. cit. n. 92.

11. Item alius casus est ubi publica criminis suspicio est contra aliquem, licet aliunde non infamatum: quia communis illa suspicio supplet vicem infamæ; ut ibid. docet Navar. n. 96. ut puta si Dominus inveniatur occisus, & ignoretur author, inquiritur contra servum ex *l. 1. ff. ad S. C. Silanianum*: aut ubi Judici vel per generalem inquisitionem, vel per confessionem Rei factam in judicio, vel per denunciationem publici Officialis patefactus est author criminis, etiamsi testis fortè peccaverit a-

per-

periendo illud crimen : quia ex quo crimen deductum est in publicam Judicis notitiam , procedit contra illud Judex particulariter inquirendo , ex eod. Navar. *ibid.* n. 87. In ejusmodi enim casibus intervenit notorium juris , quod plus est quam infamia , cum infamia non probet , sed tantum accuset , at notorium sive juris sive facti probet saltem semiplene. Vide Less. *in cit. cap. 29. dubit. 15.*

12. Ubi igitur de alicujus infamia satis constet , vel ubi aliqua ex iis circumstantiis interveniat , pro qua non est opus publica infamia præcedente , Judex illum interrogat de veritate criminis si est præsens , ut si fateatur , illum puniat ; si neget , ut inquisitionem contra eum formet : si est absens , præcipit ut citetur ad personaliter comparandum , etiam (si opus sit) per realem capturam : quia inquisitio specialis procedit dumtaxat contra præsentem , nisi se contumaciter absentaverit , per textum in *cap. Qualiter & quando 24. de accusat.* ubi insuper pro legitimo modo prosequendæ inquisitionis præcipitur , ut inquisito exponi debeant capitula de quibus erit inquirendum , ut facultatem habeat se ipsum defendendi , & non solum dicta sed etiam nomina testium sint ei publicanda , ut quid & à quo sit dictum appareat , nec non exceptiones & replicationes legitimæ admittendæ , ne per suppressionem nominum præbeatur

beatur audacia infamandi, per exceptionum autem exclusionem aperiatur occasio falsum deponendi.

13. Illud autem hac in re diligenter curandum est Judici, ut ad sententiam damnationis non perveniat, nisi contra inquisitum de veritate criminis dentur probationes luce meridiana clariores, ut pluries in superioribus indicatum est ex *l. Absentem 5. ff. de pœnis & l. fin. C. de probationib.* Quare nec de suspicionibus damnari debet inquisitus, nec de indiciis, quamvis cæteroquin inducentibus violentam præsumptionem: quia quamdiu sistitur intra terminos præsumptionis non habetur certitudo.

14. Hoc tamen intelligendum est de damnatione propriè dicta, per quam infligitur pœna crimini correspondens. Cæterum facultatem Judicis non excedit, etiam ante plenam probationem criminis, aliquo tormenti genere exercere Reum in subsidium probationis, ut videlicet eo tormento mediante ipse Reus, confitendo veritatem, suppleat quod requiritur ad complementum probationis, quale genus tormenti ad illum finem adhibiti vocari solet Tortura: quamvis etiam pro ipsa certi sint fines præstituti, ut neque in omni circumstantia, nec ex quolibet commisso criminis indicio adhiberi possit, ut constat ex toto tit. *ff. de questionib.* Primo enim ex *l. Edictū 8. ff. eod.* non adhibetur nisi
in

in criminibus gravioribus, quorum poena fit mors, vel mutilatio, vel triremes & c. ne alioquin poena torturae major fit, quam poena, qua crimen ipsum (si probaretur) puniendum esset, ut accideret si adhiberetur in criminibus levioribus.

15. Secundò non adhibetur, nisi Reus torqueri possit: quia de jure aliqui prohibentur torqueri, ut puta ob ætatem impuberes, hoc est qui 14. annos non impleverunt, *l. de minore* 10. & *l. Ex libero* 15. ff. eod. ob debilitatem senes, ob periculum abortus mulieres prægnantes, ob privilegium viri illustres aut in dignitate constituti, & sic de reliquis, de quibus *Antonius Gomez. resolut. 10. 3. cap. 13. num. 3. & Clar. qu. 64.*

16. Tertio non potest subjici Reus torturae, nisi vel fuerit semiplene probatum ejus crimen, ut puta per depositionem unius testis omni exceptione majoris, qui deponat de proprio visu & c. vel saltem nisi sufficientia indicia militent contra ipsum: quia ex *c. cum in contemplatione* 6. de reg. jur. in ipso causa initio non est à questionibus (hoc est à tormentis) inchoandum.

17. Dixi *sufficientia indicia*. Juristæ enim quinque gradus indiciorum distingunt, quorum aliqui sufficiunt, aliqui non sufficiunt ad torturam, ut videre est apud *Less. lib. 2. de Just. cap.*

cap. 29. dub. 17. In primo gradu infimo sunt levia, probabilia tamen, quæ de authore criminis probabilem ingerunt suspicionem. In secundo gradu sunt probabiliora, quæ præsumptionem generant. In tertio sunt indicia gravia, quæ vocantur etiam indicia juris atq; legitima. In quarto sunt graviora, quæ semiplene probant. In quinto sunt indicia gravissima, quæ etiam appellantur indubitata.

18. Primi & secundi gradus indicia non sufficiunt ad torturam, sed solum ad informationes capiendas, & etiam ad realem capturam personæ; sufficiunt autem indicia gravia & graviora aliorum graduum: cujusmodi sunt fama publica aliquibus aliis adminiculis juncta, ut si accedat aliquis testis minus idoneus: confessio Rei extrajudicialis probata per duos testes omni exceptione majores: assertio duorum vel trium sociorum criminis, ubi suspicio non est illa ex malevolentia proficisci; dictum enim unius socii utpote testis minus idonei non sufficeret, nisi esset simul conjunctum cum infamia vel gravi suspicione; imo nec assertio vulnerati in ea usque ad mortem persistentis, ex *l. si quis 3. ff. ad S. C. Silanian.* tum quia non dixit juratus ut solent dicere testes, tum etiam quia præsumitur ex offensione aliqua vel errore dixisse.

19. Item fuga statim patrato scelere inita
con-

conjuncta cum fama vel suspitione communi,
 ex l. *Lege Cornelia 25. ff. eod.* Inimicitia gravis
 cum aliis indiciis ab ea pendentibus, ut si ante
 minatus est, arma paravit, eoque tempore circa
 illum locum visus est, quo homicidium est cō-
 missum &c. Inconstantia & titubatio Rei dum
 examinatur, spectata qualitate personæ & cau-
 sæ. Si quis visus sit exire cum ense stricto ex ali-
 quo loco, ubi reperiatur aliquis interfectus. Si
 res sublata reperiatur apud Inquisitum, nec do-
 cere possit unde eam habeat, supposito quod sit
 persona vilis & malæ famæ. Demum si commis-
 so aliquo gravi furto, vilis persona quæ ibi fre-
 quenter versari solet, appareat repente dives &c.
 & sic de reliquis similibus, quæ ex *Gomez. to. 3. c.*
13. & ex Clar. q. 21. refert. Less. in cit. c. 29. dub. 17: &
Azor. p. 3. lib. 13. cap. 26.

20. In ejusmodi autem casibus à Jure permis-
 sita quæstio seu tortura adhibenda est, ut ei-
 dem neq; semper neque numquam sit fides ha-
 benda: nam ut dicitur in l. 1. §. *In causa tributo-*
rum ff. de quæstion. res est fragilis & periculosa, &
quæ veritatem fallat: nam plerique patientia sive
duritia tormentorum ita tormenta contemnunt, ut
exprimi eis veritas nullo modo possit alii tanta sunt
impatientia, ut quovis mentiri, quam pati tormen-
ta velint & ita sit, ut etiam vario modo fateantur
ut non tantum se, verum etiam alios criminentur.
 Inde factum est, ut ad damnandū inquisitū non
 satis

fatis sit eundem in tormento fuisse confessum crimen, nisi etiam procul à tormento suam confessionem ratificet : quamvis si illam revocet, possit iterum, & etiam tertio quæstioni subijci, non autem ulterius ; quia, ne in acta tam odioso procedatur sine termino, si tertio tortus tertio etiam confessionem in tormento factam revocavit, damnari non potest, imo debet absolvi, ut docet *Gomez. in loco supra citato n. 27. & Jul. Clar. quæst. 21. num. 36.* relatus ab *Azor. in cit. cap. 26.*

21. Hactenus dicta de non damnando ex indiciis Reo, procedunt potissimum quoad damnationem, per quam imponatur pœna, quæ probato crimine imponetur. Cæterum si indicium aliquod gravissimum contra Reum detur, unde violentissima capiatur præsumptio ; tunc Reum illum puniri posse pœna aliqua extraordinaria minori, prout Judici videbitur & causa postulabit, receptum esse restatur *Clar. ibid. num. 40.* ubi etiam addit positum esse in arbitrio Judicis, Reum in eo casu vel gravi quæstioni subijcere, vel punire pœna aliqua extraordinaria minori. Item quod dictum est, neminem ex indiciis puniri debere pœna criminis ordinaria, intelligendum est extra particulares aliquos casus à legibus approbatos, quos enumerat *Less. in cit. cap. 29. dub. 17. in fine.*

22. Adde ex æquitate canonica expressa in
c. In-

Inquisitionis 21. §. 1. de accusationibus, inquisitum atque convictum, non semper puniendum necessario esse illa pœna canonica, qua puniretur, si fuisset criminaliter accusatus atque convictus. Distinguitur enim ibi, utrum crimen de quo aliquis inquisitus, & convictus est, sit talis generis, ut impediatur executionem suscepti ordinis aut retentionem beneficii etiam post peractam pœnitentiam, quale est v. g. crimen homicidii utpote irregularitatem inducens, aut simonia commissa in asssecutione Ordinis seu beneficii; vel utrum sit talis generis ut post peractam pœnitentiam non impediatur Ordinis executionem aut retentionem beneficii. In primò casu inquisitus & convictus puniendus est eadem pœna canonica, qua puniretur, si contra ipsum processum esset per criminalem accusationem, videlicet depositione, cum sit canonice inhabilis ad illud officium vel beneficium. At in secundo casu potest judicantis discretio moderari pœnam secundum personæ merita & qualitatem excessus. Rationem assignat Panor. *ibid.* quia in iudicio inquisitionis proceditur sine accusatore: cum ergo Reus in uno gravetur, æquum est in alio relevari, & sic mitiorem pœnam ei imponi.

23. Demum quod attinet ad inquisitionem mixtam, quam diximus esse tertiam speciem inquisitionis, nihil tere difficultatis est, suppositis

iis

iis quæ dicta sunt tum circa inquisitionem generalem, tum circa specialem, ex quibus illa veluti componitur. Illud tamen in controversiam vertitur circa ipsam à Doctoribus-utrum de delicto particulari certo ac publico, cujus author ignoratur, licitum sit Judici generaliter inquirere contra personas, quis illud fecerit, quamvis cæteroquin de ejusdem criminis authore nulla sit infamia, nullum indicium?

24. In hac controversia quamvis aliqui Theologi (quos citat *Less. in cit. c. 29. dub. 14. n. 113.*) senserint id non esse licitum, eo argumento ducti, quod juxta Sacros Canones per inquisitionem non procedatur, nisi de authore sit fama, vel saltem indicia, ex *c. qualiter & quando 24. c. Inquisitionis 21. & c. Cum oporteat. 19. de accusat.* at tamen recepta praxis in foro Ecclesiastico & seculari contrarium suadere videtur, dummodo inquiretur in genere, quis delictum fecerit? non autem in particulari, an illud fecerit Petrus, nisi de eo sit aliqua fama, vel indicia, de quo videtur sermo esse in citatis juribus. Huc etiam facit ratio qua probavimus, pro inquisitione omnino generali non esse opus infamia vel indicibus præcedentibus: quia videlicet nisi tales inquisitiones fierent, gravissima sequerentur in Remp. incommoda, & aliunde ex ejusmodi inquisitionibus nemini fit injuria, cum contra neminem in particulari inquiretur, atque ita
hanc

hanc sententiam docet *Innoc. in c. Bona 23. de elect. n. 5. Less. cit. cap. 29. dub. 14. Farinac. in praxi crim. p. 1. lib. 1. de inquisit. tit. 1. q. 9. n. 18. alii- que plures.*

25. Per ejusmodi autem inquisitiones via Judici aperitur ad inquisitionem specialem: nam primo interrogat eos quos putat esse de criminis authore non ignaros, an sciant quis illud commiserit? Quod si omnes dicant se nescire, tunc interrogat eos generaliter de fama: an sit aliquis de eo infamatus? & si ex ejusmodi informationibus resultet suspicio vel indicium probabile contra aliquem; tunc incipit specialiter inquirere contra ipsum, sumendo speciales informationes &c. ut tradit *Clar. in praxi crim. §. fin. qu. 5. n. 5. & Azor. p. 3. lib. 13. cap. 26. post principium.*

T I T. I V.

De exceptionibus criminum.

1. **D**Uobus potissimum modis opponi crimen contra aliquem potest, & Judici manifestari primo, quasi per modum actionis: secundo, per modum exceptionis, seu ad se defendendum repellendo Adversarii intentionem. Cum igitur in præcedentibus titulis dictum fuerit de primo modo opponendi qui per accusationem seu

seu denunciationem instituitur; sequitur ut de altero breviter differamus.

2. Nomine exceptionis in genere quid intelligatur, patet ex dictis lib. præced. in speciali rubr. *de exceptionibus* ubi illam definivimus *Actionis vel intentionis exclusionem*. Exceptio igitur criminis tunc fieri dicenda est, quando quis crimen contra aliquem objicit ad repellendam ejus actionem vel intentionem, ut puta si aliquis contra te Testis aut Accusator accedat; tu autem illum repellas opponendo illi tale crimen, propter quod redditur inhabilis ad accusandum vel testificandum.

3. Ex hac natura exceptionis efficitur, quemlibet ad excipiendum de crimine admitti posse, etiam criminofum, qui cæteroquin fit inhabilis ad accusandum vel testificandum, ut colligitur ex *c. Omnibus* 2. 4. q. 6. quia nemini jus suum prosequenti obstat criminis exceptio, nisi aliunde ex causa aliqua sit suspectus, & ea quæ necessariæ defensionis sunt, nemini denegantur, *c. significaverunt* 11. *de exceptionibus*.

4. Quod autem attinet ad particulares leges, quibus regulanda est exceptio de criminibus; illud præ reliquis attendi debet, utrum crimen deducatur in iudicium per exceptionem criminaliter; utrum civiliter, de qua divisione sermo est apud *Abb. in c. super his* 16. *de accusat.* n. 4. Primum contingeret, si de crimine exciperetur

retur ad vindictam publicam, & ut crimen puniatur pœna debita & naturali. alterum, si exciperetur de crimine ad privatum commodum seu interesse excipientis. In primo casu exceptio illa vim quoque habet accusationis, quæ de natura sua tendit ad pœnam seu vindictam publicam unde fit, quod sicut accusatio, ita & ejusmodi exceptio tractari non possit per procuratorem, ut desumitur à contrario sensu ex eod. *c. super his*; ac præterea cætera servanda sint, quæ in iudicio accusationis servari debent cuiusmodi exceptio, quæ ad puniendum tendit, æquiparatur, ut docet *Clar. in praxi crimin. §. fin. qu. 19. n. 2. & 3. & qu. 32. n. 22.*

5. In secundo casu sistitur intra limites puræ exceptionis, pro qua distinguendum etiam est, quare opponatur, & quando? ut distinguitur in eod. *c. super his*. Vel enim objicitur præcise, ut ab accusatione vel testificatione aliquis repellatur: vel opponitur, ut quis excludatur à promotione officii vel beneficii. Si opponitur solum ad repellendum accusatorem ab accusatione, vel Testem à testificatione tanquam criminofum inhabilem; tunc opus non est, ut ita excipiens se inscribat ad pœnam pro casu, in quo non probaverit crimen exceptum, ex eod. *c. super his*; quinimo etiam postquam probatum fuerit idem crimen, non propterea ferri potest sententia condemnatoria criminalis contra

con-

convictum, quia de hoc non fuit actum: nisi per nobile Judicis officium contra eundem convictum alia inquisitio, aliusque processus instituat. Huc faciunt ea quæ diximus *lib. preced. tit. de sententia & re judicata*, ubi visum est, sententiam ferri debere conformiter ad petitionem libelli, & ad genus actionis in ipso propositum, ex *l. ut fundus 18. ff. commun. dividun.*

6. Si autem exceptio criminis opponitur ut quis excludatur à promotione officii vel beneficii (ad quod genus exceptionis admittuntur omnes illi, quorum interest ne ille ad officium vel beneficium promoveatur, ut puta omnes subditi, seu Diocesani admittuntur ad excipiendum contra Electum in Episcopum, omnes Parochiani contra promovendum ad Ecclesiam Curatam, &c. quia cujuslibet interest habere Pastorem legitimis qualitatibus exornatum, ut notat. *Abb. in cit. c. Super his n. 10. & Host. ibid.*) si inquam ad excludendam ejusmodi promotionem exceptio criminis fiat; tunc iterum ex *eod. c. Super his* distinguendum est, utrum ea exceptio opponatur ante confirmationem, vel post confirmationem.

7. Si ante confirmationem, ut cum ille, contra quem excipitur, electus est, sed nondum ejus electio confirmata; tunc excipiens de crimine non se inscribit: at excipiens, post confirma-
tio.

tionem, cum scilicet ordinandus fuerit aliquis, aut etiam consecrandus; tunc ad extraordinariam pœnam secundum arbitrium Judicis differri citra vinculum inscriptionis est excipiens adstringendus, si defecerit in probando. Ratio disparitatis indicatur ibidem: quia majoris damni est exceptio contra confirmatum, quam contra præcise Electum. Exceptio enim contra Confirmatum, cum probata fuerit, non solum impedit ipsum ab Ordinatione vel consecratione, sed etiam in consequentiam privat jure antecederet acquisito per confirmationem, propter connexionem utriusque, ut docet *Abb. ibid. num. 2.* At exceptio contra præcise Electum, ratione connexionis, privat dumtaxat jure antecederet acquisito per Electionem: majoris autem damni est privari jure per confirmationem, quam jure per Electionem acquisito, cum primum sit jus in re, alterum autem jus ad rem.

T I T. V.

De Simonia.

1. DICTUM est in præcedentibus titulis de causis in genere, quæ super criminibus in judicio proponuntur: consequens est ut de ipsis criminibus distinctius, sed tamen breviter videatur.

videamus, initio facto à gravioribus, quæ solum Deum principaliter offendunt, qualia sunt Simonia, hæresis, Apostasia &c. dicturi quoque postea de iis, quæ etiam hominibus læsionem inferunt, quia sunt homicidium, furtum, usura &c.

2. Inter delicta primi generis detestandæ pravitatis est Simonia, quæ nonnumquam in sacris Canonibus appellatur hæresis, ut in *c. fin. 1. q. 7. &c. Quotiens 5. de Simon.* quia Simoniacus vendendo rem spirituales, & Sacram, vel speculative putat ipsam esse venalem, vel saltem ita operatur ac si putaret ipsam esse venalem, quod est vel esse hæreticum, vel ita operari ut operaretur hæreticus.

3. Est enim Simonia *studiosa cupiditas seu voluntas emendi vel vendendi aliquid spirituale vel spirituali annexum*, ut definitur communiter à Theologis, & Canonistis post *Glos. in 1. q. 1. ad initium*, eoque nomine appellatur à Simone Mago, qui primus in novo Testamento legitur hujus sceleris reus extitisse, ut videre est in *cap. 8. Act. Apost.* Dicitur *studiosa voluntas*, hoc est ex electione & deliberatione. Dicitur *emendi vel vendendi*, per quæ verba intelligitur omnis contractus non gratuitus, idest quo res aliqua pretio æstimabilis detur tamquã compensatio pro re spirituali, sive detur pecunia, sive aliquod pecunia æstimabile, quod reduci solet vel ad
munus

munus à manu, vel ad munus ab obsequio, vel ad munus à lingua, ex c. *Sunt nonnulli* 114. 1. *quest. 1.*

4. Simoniæ species multiplex est. Alia enim est Simonia mentalis, alia conventionalis, alia realis. Simonia mentalis de qua jura loquuntur & quæ Ecclesiasticis etiam pœnis subijci potest non est sola interna voluntas committendi simoniam, ut præcisa ab omni opere externo: actus enim pure internus humanis legibus non punitur, ex l. *Cogitationis* 18. ff. *de pœnis*, quæ est translata in Decretum à Gratiano cap. *Cogitationis* 14. *de pœnit. dist. 1.* sed est voluntas prorumpens in aliquem actum externum, non tamen de se manifestativum pravæ voluntatis, ut si quis rem spirituales velut ex justitia debitam pro aliquo temporali det aut accipiat, non interveniente ulla conventionem vel pacto expresso, aut tacito: quæ intentio si exterius probari, aut legitime præsumi non possit, non habet Judicem humanum punitorem, sed solum Deum. Sumuntur hæc est c. *Tua nos*. 34. & c. *fin. de Sim.* Videri potest *S. Tho. 2.2. qu. 100.*

5. Simonia conventionalis dicitur quoties intervenit pactum tacitum vel expressum verbis, aut aliis signis exterius manifestatum, nondum tamen executioni mandatum. Hæc simoniæ species, quoad contractum, de se perfecta est,

X

est,

est, licet quoad effectum vel usum nondum fueris consummata, eo simili modo quo *inst. de empt. & vendit. §. 1.* dicitur contracta atque perfecta emptio & venditio, simul atque de pretio convenit, quamvis nondum pretium numeratum sit, ac neque arrha data fuerit.

6. Demum simonia realis vocatur, quando pactum ipsum est executioni mandatum, per traditionem rei spiritualis, & per traditionem pretii temporalis pro ipsa; adeoque idem est ac Simonia conventionalis consummata. Quod si unius tantum rei sit facta traditio, puta vel solius rei spiritualis, vel solius pretii, nondum autem utriusque; in tali casu dicitur Simonia mixta, quia aliquid participat de Simonia conventionali, quatenus una traditio facta non est; & etiam aliquid participat de reali, quatenus alia traditio facta est.

7. Dividitur etiam simonia in eam quæ est juris Divini & naturalis, & in eam quæ est juris humani & Ecclesiastici. Simonia juris Divini & naturalis dicitur quando aliqua res de se spiritualis venditur aut emitur, ut puta si quis Sacramenta venderet, aut Calicem consecratum pluri ob benedictionem, & sic de reliquis. Simonia juris Ecclesiastici est, quæ malitiam simoniæ habet immediatè ex vi prohibitionis Ecclesiæ vetantis venditionem aut pactum onerosum circa talem rem intuitu reli-

gio-

religionis seu reverentiæ debitæ rebus sacris; ita
 ut talis venditio talem malitiam non haberet,
 exclusa Ecclesiæ prohibitione, etiamsi res esset
 etque sacra, sicut nunc est. Hujus generis esse
 censetur permutatio beneficiorum facta sine
 autoritate Superioris, utpote prohibita per Sa-
 cros Canones intuitu religionis in *c. Quæsitum.*
de rerum permut. aliisque juribus, qualis per-
 mutatio malitiam simoniæ non haberet exclusa
 Ecclesiæ prohibitione, quia non est permutatio
 temporalis cum spirituali, sed unius spiritualis
 cum alio spirituali. Idem dic de venditione
 quarundam rerum aliquid temporalitatis ha-
 bentium, ratione cujus possent absque simo-
 nia vendi, nisi hoc esset ab Ecclesia prohibi-
 tum ex motivo religionis, quia annexam ha-
 bent aliquam consecrationem vel spiritualita-
 tem, qualia sunt Sacrum Oleum, vel Chrisma,
 quæ vendi prohibentur in *c. Non satis. 8. de Si-*
mon. & quædam officia temporalia ordinata ad
 temporalium rerum Ecclesiæ administratio-
 nem, quæ cum saltem remotè ordinentur ad fi-
 nem spiritualem, prohibentur pariter vendi in
c. Salvator. 8. & c. Si quis Episcopus 3. 1. 9. 3.

8. Ad idem genus simoniæ juris Ecclesiasti-
 ci, reducitur simonia illa quæ dicitur *confiden-*
tialis, atque committitur, cum quis alicui re-
 signat, vel aliter procurat beneficium, eligendo
 illum, vel confirmando, vel instituendo, vel in-

commendam dando &c. cum certa confidentia, seu cum pacto expresso, vel tacito acquirendi, seu recuperandi sibi, vel alteri idem beneficium pro aliquibus circumstantiis, ut si quis beneficium resignaret retento sibi vel alteri iure regressus, ingressus, vel accessus ad idem beneficium, aut reservata pensione annua, aliave parte fructuum sine legitima authoritate Superioris, de quibus supra diximus in *lib. 1. tit. de renuntiatio*. Hæc enim prohibita sunt tum à Trident. *sess. 25. de refor. cap. 7.* tum recentius à Pio IV. in *Constit. 85.* quæ incipit *Romanum Pontificem*, & à B. Pio V. in *Const. 85.* quæ incipit *Intolerabilis*

9. Ut igitur pro Institutionum brevitatem satis amplam paucis amplectamur, materia simoniæ est omnis res spiritualis, & sacra, quæ ordinata sit ad spirituale salutem, vel ex natura sua, vel ex institutione Divina, aut Ecclesiastica, unde prohibita sit vendi aut alio contractu oneroso permutari, ex motivo religionis. In tali genere rerum invendibilium sunt principaliter res supernaturales, sive tales essentialiter, quales sunt gratia, dona Spiritus Sancti, Sacramenta, ut est communis doctrina quæ sumitur ex *c. eos qui 21. 1. q. 1. & c. sicut in certo 39. de simon.* sive supernaturales sint casualiter, qualia sunt Sacramentalia, seu sacra communiæ pro administratione Sacramentorum

de Missæ sacrificio ab Ecclesia institutæ, ex c. cum
 in Ecclesia 9. eod. Sive tales sint consequenter, ut
 sunt omnes actus potestatis supernaturalis, sive
 Ordinis, sive jurisdictionis, cum supernatura-
 les sint tam parte principi, quam ex parte finis,
 ut colligitur ex S. Th. 2. 2. qu. 100. art. 3. & tra-
 dunt Canonistæ in c. consulere 38. de simon. ubi
 Abb. n. 3. atque etiam sumitur ex c. ad nostram
 21. eod. ubi generatim prohibetur ne pro mi-
 nisterio Ecclesiastico exercendo pretium exi-
 gatur.

10. Secundo loco sub materia simoniæ ve-
 niunt res spiritualibus annexæ. Et primo si sint
 concomitanter annexæ, ut sunt corporales illæ
 actiones, quæ per se, & necessariò exercentur in
 administratione Sacramentorum, in recitatione
 Officii &c. juxta communem sententiam sunt
 materia simoniæ, & pro iis non potest quid-
 quam temporale dari tamquam pretium, &
 compensatio, ut docet S. Th. in 4. dist. 25. q. 3. art. 2.
 qu. 2. Suar. lib. 4. de sim. cap. 21. nu. 5. & seqq. Abb.
 in c. suam 29. de sim. num. 4. aliique communi-
 ter. Dixi tamquam pretium, & compensatio: nam
 posse aliquid dari titulo necessariæ sustentatio-
 nis, & stipendii, docet S. Th. ab omnibus recep-
 tus 2. 2. qu. 100. art. 2. & ostendit praxis Ecclesiæ,
 atq; etiam colligi potest ex c. Clerici 10. 1. q. 2.

11. Item si res sint consequenter annexæ spiri-
 tualibus, cujusmodi sunt Ecclesiastica bene-
 ficia,

ficia, videlicet jura perpetua percipiendi fructus
 ex bonis Ecclesiæ propter aliquod spirituale
 ministerium, sunt etiam materia simoniæ, id-
 que non solum quoad jus spirituale ordinatum
 ad præstanda spiritualia ministeria, quod est
 de Jure Divino invendibile; sed etiam quoad
 jus percipiendi redditus Ecclesiasticos, quod
 quamvis secundum se spectatum sit aliquid
 temporale, attamen quatenus titulo spiri-
 tuali annexum est, quandam spiritualita-
 tem participat, ideoque sine labe simonia-
 ca pro illo pecunia, vel aliud temporale dari aut
 accipi non potest, ut constat ex *c. Tua nos 34. de
 sim. cap. fin. de pactis*, aliisque juribus, in qui-
 bus omnis pactio seu contractus onerosus circa
 beneficia prohibetur, atque præcipitur ut abso-
 lute, & simpliciter conferantur. Desumitur et-
 tiam ex *c. si quis objecerit 7. 1. q. 3.* ubi etiam ea
 adjicitur generalis ratio, quod *quisquis horum
 alterum vendit, sine quo nec alterum provenit:
 neutrum invenditum derelinquit.* Quidquid de-
 mum sit, utrum ea beneficia sint materia simo-
 niæ Juris Divini, & naturalis, an dumtaxat si-
 moniæ Juris Ecclesiastici, quæ est quæstio
 Theologis, & Canonistis agitata, ut videre est
 apud Suar. *lib. 4. de simon. c. 24.*

12.. Item si res sint *antecedenter* annexæ spi-
 ritualibus, id est quæ secundum se antecedunt
 spiritualitatē, in quo genere sunt vasa sacra, ve-
 stes

res &c. sine simonia amplius vendi non possunt
habita ratione consecrationis aut benedictio-
nis, ita ut ejus intuitu majus pro ipsis pretium
exigatur. Utrum autem vendi saltem possint
solum ratione materiæ, & ita ut nulla pars pretii
pro consecratione aut benedictione solvatur,
est controversia inter Doctores, in qua plerique
Canonici afferunt, res ejusmodi, postquam se-
mel consecratæ aut benedictæ sunt, etiam ra-
tione solius materiæ, amplius vendi non posse,
ut testatur Suar. lib. 4. de sim. cap. 14. num. 5. Alii è-
contra, inter quos idem Suar. in eod. cap. 14. Ca-
strop. de sim. disp. 3. puncto 8. n. 2. aliique ab ipsis
relati, post D. Th. 2. 2. qu. 100. art. 4. ad 1. 2. & 3. &
clarius in 4. dist. 25. qu. 3. art. 2. qu. 3. indicant, e-
jusmodi res spectato solo jure naturali, & seclu-
sa Ecclesiæ prohibitione, posse vendi secun-
dum se spectatas ratione materiæ, modo carius
non vendantur ratione consecrationis aut be-
nedictionis: ubi tamen addit D. Thom. quod si
aliquid ejusmodi vendendum esset hominibus
profanis, seu ad usum profanum, deberet pri-
us confringi. Dicunt seclusa Ecclesiæ prohibi-
tione, quia dantur aliqua antecedenter annexa
spiritualibus, quorum venditio est expressè
prohibita ab Ecclesia, ut supra indicavimus in
hoc titulo n. 9.

13. Pœnæ de Jure Canonico statutz contra
Simoniacos plurimæ sunt, quæ tamen nec ad

X 4

quam-

quamlibet simoniæ speciem extenduntur, nec semper incurruntur ipso facto, cum nonnunquam sint ferendæ per sententiam Judicis. Primo enim nulla pœna juris incurritur propter simoniam pure mentalem, ut indicavimus supra, & docent communiter Doctores ex *c. fin. de simon.* Idque etiamsi voluntas simoniaca in aliquem actum externum proruperit, non tamen de se manifestativum simoniacæ pravitatis juxta explicationem quam dedimus supra *num. 6* quamvis valde probabile sit posse tale factum per Ecclesiam puniri, ut docet *Suar. lib. 4. de sim. cap. 55. n. 10.*

14. Secundò, nec per Simoniam pure conventionalem incurritur ipso facto ulla pœna juris lata contra simoniacos, ut late probat idem *Suar. in eod. c. 55. n. 11.* quia jura ipso facto punientia Simoniam non utuntur verbis significantibus solas conventiones simoniacas, sed elationes, vel receptiones ex talibus conventionibus procedentes, ut videre est tum apud Gratianum in pluribus textibus *1. q. 1. nec non 1. q. 3.* tum in Decretalibus sub titulo *de sim.* tum præsertim in *extrav. 2. eod.* qui textus est præcipuus inter omnes, qui de pœnis simoniacorum loquuntur.

15. Tertiò, neque per simoniam mixtam, in qua soluta sit pecunia, donec traditum quoque sit spirituale, incurri ipso facto pœnas à
Jure

Jure latas contra simoniacos, docent passim Doctores, teste *Suar. eod. c. 55. n. 16. & Guttier. Canon. quest. lib. 1. cap. 9. num. 8.* Utrum autem idem juris procedat quoque in simonia mixta, in qua spirituale collatum sit, nondum tamen pecunia promissa persoluta, controvertitur inter Doctores aliis asserentibus non incurri ipso facto Ecclesiasticas pœnas à Jure latas, donec pretium quoque solutum sit; aliis contra sententibus in eo casu incurri ipso facto eadem pœnas etiam ante pretii solutionem, ut videre est apud *Garz. de benef. p. 8. cap. 1. Suar. cap. 56. n. 25. Castrop. de sim. disp. 3. puncto 22. nu. 5.* ubi pluribus juribus hanc sententiam probat. Illud tamen extra controversiam est, in simonia confidentiali satis esse ad incurrendas Ecclesiasticas pœnas, quod beneficium ab uno sit datum & ab alio receptum in confidentiam, licet accipiens vicissim suam promissionem nondum impleverit, puta pensionem nondum solverit, ut patet ex supracitatis Bullis Pii IV. & B. Pii V. de quibus diximus n. 8.

16. Quod autem attinet in particulari ad ipsas Ecclesiasticas pœnas à Jure canonico latas contra Simoniacos, notandum est triplicem potissimum Simonix speciem pœnis ipso facto incurrendis puniri per Sacros Canones, quarum una est quæ committitur in collatione Ordinis,

dinis, altera quæ in collatione beneficii, tertia quæ in Religionis ingressu.

17. Primò itaque si simonia committatur in collatione Ordinis, incurritur ipso facto excommunicatio Sedi Apostolicæ reservata tam ab Ordinante quam ab Ordinato, imò & ab iis, qui quod illa fiat mediatores extiterint, seu procuraverint, ex *extrav. 2. de sim. inter comm.* Sub hac lege comprehendi quoque primam Tonsuram docet *Suar. cit. cap. 56. nu. 5. & Laim. lib. 4. Theol. mor. tract. 10. cap. ult. §. 7. n. 71.* aliique cum ipsis addit *Navar. lib. 5. conj. 59. de sim. Avila p. 3. de cens. disp. 5. dub. 9. & Laim. cit. loco*, etiam simoniam commissam in Reverendis seu dimissoriis censi commissam in Ordine, ad quem ordinantur tamquam media.

18. Præterea simoniace Ordinans, spectato jure communi Decretalium est ipso facto suspensus à collatione omnium Ordinum saltem per triennium: Ordinatus autem per talem simoniam suspensus est ab Ordine sic suscepto, donec dispensationem super hoc per Sedem Apostolicam obtinere meruerit, ut patet ex *cap. penult. de sim. Dixi spectato jure communi decretalium.* Attentis etiam recentioribus juribus, amplius etiam extenditur pœna ista suspensionis. Nam quod attinet ad simoniace ordinantem, generaliter decernitur in *Constit. 91. Sixti V. quæ incipit Sanctum & salutare*, ut sit eo ipso

suspensus à quorumcumque Ordinum, atque adeo ipsius Tonfuræ, & ab executione omnium munerum Pontificalium, & ab ingressu Ecclesiæ interdictus existat, aliisque gravioribus pœnis pro tempore existentis Rom. Pontificis arbitrio puniatur. Quod autem attinet ad simoniace ordinatum, docent communiter Doctores ordinatum suspendi non solum ab Ordine sic suscepto, sed etiam ab aliis omnibus ordinibus, quos habet, quia in *extrav. 2. de sim. inter comm.* dicitur generaliter, quod omnes illi, qui simoniacè ordinati fuerint, à suorum sint Ordinum executione suspensi. Ita Suar. *de cens. disp. 31. sect. 4. n. 33.* Adde & tempus suspensionis ita ordinati prorogatum fuisse usque ad decennium sine spe dispensationis à B. Pio V. *const. 5.* quæ incipit *Cum primum.*

19. Alia etiam plura decreta sunt contra simoniam quæ committatur in collatione vel susceptione Ordinis, quæ videri possunt in cit. *Bulla 5. B. Pii V. Cum primum,* & in cit. *Bulla 91. Sixti V. Sanctum & salutare,* quam Bullam etiam Clemens VIII. in sua *Const. 40. Romanum,* reduxit ad terminos Sacrorum Canonum, & Constitutionis 7. Pii II. & Concilii Trid. attemen quoad pœnas simoniacorum illam confirmavit.

20. Altera species simoniæ specialiter punita per Sacros Canones pœnis ipso facto incur-

rendis, est quæ committitur circa beneficia. Primò igitur si quis simoniace conferat vel procuret alteri beneficium seu officium Ecclesiasticum, media electione, postulatione, confirmatione, provisione, seu quavis alia dispositione, est ipso facto excommunicatus excommunicatione reservata Summo Pontifici, quem admodum excommunicatus etiam est, qui ita simoniace receperit beneficium aut officium Ecclesiasticum, necnon qui mediatores extiterint seu procuraverint, quod simonia committatur, ex cit. *extrav. 2. de sim.*

21. Præterea *ex ead. extrav. si simoniace fiat provisio & collatio beneficii, est irrita & nulla, unde per ejusmodi provisionem jus nullatenus acquiritur, & sic recipiens beneficium non facit fructus suos, sed ad illorum omnium, quæ percepit, restitutionem sub animæ suæ periculo adstrictus est. Idque procedit etiam si simonia commissa fuerit ab aliquo tertio, & beneficium recipiens illam sciverit & non contradixerit, ut sumitur ex c. sicut tuus 33. de sim.* Quod si contradixerit, & hoc non obstante, ante collationem beneficii sciat pecuniam datam esse, neque tunc potest acceptare beneficiū, quia ad illud effectus est inhabilis ut colligitur ex c. penult. de elect. Si demum neq; sciverit neq; contradixerit eo quod nullam suspicionem habuit de simonia à tertio commissa; tunc distinguendum est vel

vel enim ea simonia commissa fuit in odium beneficiarii, puta ad effectum ex beneficio posse privari debeat titulo simoniæ: vel ea simonia commissa fuit in favorem beneficiati, ab amico vel consanguineo. Si simonia commissa fuerit à tertio in odium beneficiati, qui illam penitus nesciens receperit beneficium, collatio beneficii valida est ex cit. *c. sicut tuis*, quia dolus & fraus nemini patrocinari debet: si autem amicus ignorante beneficiato pecuniam dederit; tunc beneficiatus simul ac id cognoscat, tenetur dimittere beneficium ejusque fructus, ut colligitur ex eod. *c. sicut tuis* & ex cit. *c. penult. de elect.* ubi etiam dicitur, non posse Episcopum dispensare super Prælatura, quæ per simoniam collata fuerit etiam ignorante beneficiato quamvis circa eum qui ignoranter recipit simplex beneficium per simoniacam pravitatem, post liberam resignationem, Episcopi dispensatio toleretur.

22. Quod attinet speciales pœnas, quibus particulariter punitur simonia confidentialis, videri potest in Bullis Pii IV. & B. Pii V. quas citavimus n.3.

23. Tertia species simoniæ, quæ per Sacros Canones Ecclesiasticis pœnis ipso facto punitur, est quæ committitur in Religionis ingressu, de qua sermo est in *extravag. 1. de sim. inter comm.* Si enim pecunia aut aliud temporale detur, non

pro sustentatione ingredientis, pro qua est consuetudo dandi dotem in pluribus Monasteriis Monialium ubi præsertim Monasterium sit tenue, sed pro ipso Religionis ingressu, incurritur excommunicatio Sedi Apostolicæ reservata, tam à dantibus quàm à recipientibus: nisi tamen aliquid ab ingredientibus detur purè & spontè & plena liberalitate, omnique pactione cessante, in quo casu potest illud recipi licitè cum gratiarum actione juxta textum in *ead. extrav.* Quod si prædicta simoniaca exactio pretii temporalis pro Religionis ingressu committatur à Capitulo vel Conventu, incurritur ab eodem pœna suspensionis reservata Sedi Apostolicæ, ex *ead. extrav.*

24. Præterea si quis ita fuerit simoniace in Religionem admissus, indiget dispensatione ad hoc ut possit in eodem Monasterio remanere, ut colligitur ex *ead. extrav.* quamvis cæterò quin ejus professio sit valida juxta omnes Doctores teste Suar. *lib. 4. de sim. cap. 57. n. 7.* Unde non habita dispensatione debet ex illo Monasterio expelli quod simoniace est ingressus, & in loco arctioris regulæ ad agendum perpetuam pœnitentiam collocari, ut statuitur in *cap. Quoniam 40. de simon. & cap. de Regularibus 25. eod.* Utrum autem hæc pœna quali relegationis à Monasterio sit pœna læsæ sententiæ vel

vel ferendæ, videri potest examinatum ab eod.
Suar. in cit. c. 57. n. 8.

25. Pro aliis Simonix speciebus, hoc est quæ neque committantur circa Ordines, neque circa beneficia, neque circa Religionis ingressum, docent plures Doctores apud eundem Suar. cap. 55. num. 5. ex parte materiæ nullas esse pœnas ipso jure latas seu quæ de facto incurrantur, sed dumtaxat esse ferendas à Judice pro criminis qualitate: quamvis non desint qui oppositum sentiant, prædictas scilicet pœnas excommunicationis &c. ipso facto incurri à quolibet simoniacò, inter quos ita sentientes citatur Garz. 8. p. de beneficiis cap. 1.

26. Circa pœnas à Judice contra simoniacos ferendas una certa regula præscribi non potest, cum ferendæ sint pro criminis qualitate. Generaliter tamen ex statuto Juris aliquæ pœnæ veniunt imponendæ, inter quas recensetur depositio ab officio, & beneficio ex cap. Cum super 2. de confessis cap. sicut 6. de sim. & cap. Erga simoniacos III. 1. quest. 1. Item infamia, quæ pro quacumque gravi simonia imponi debet ex c. ult. 1. q. 3. Videri potest Host. in Sum. tit. de simon. §. qua pœna feriatur.

27. Judex competens Simonix est solus Judex Ecclesiasticus, etiamsi laicus sit simoniacus, ut docet Glos. communiter recepta in c. cum sit 8. de foro compet. v. Malefactores; & ad illam

illam

illam accusandam quilibet Catholicus admittitur, etiam servus contra Dominum, & quilibet criminofus, ex *c. si Dominus 3. & c. tanta est 7. de simon.* Quinimo in supracitata *exti. c. 2. de sim. inter comm.* omnibus generaliter dilucetius præcipitur in virtute Sanctæ Obedientiæ, ut eos omnes, quos simoniam ejusmodi commisisse, vel procurasse, aut in ea mediatores esse sciverint, Summo Pontifici, vel cui idem Pontifex duxerit committendum, per se, vel alios revelare quantocius non omittant.

28. Ut prædictus Judex Ecclesiasticus sententiam ferat contra Simoniacum requiritur sufficiens probatio criminis, quæ habetur non solum iis modis quibus alia crimina probari solent, puta per criminofæ confessionem, per testes, & per instrumenta authentica, sed etiam per signa evidentia, & conjecturas, juxta textum in *c. sicut 6. de sim.* quamvis cæteroquin in criminibus requirantur regulariter probationes luce meridiana clariores, ut alibi diximus ex *l. fin. C. de probat.* Hoc autem statutum est tum ob atrocitatem hujus criminis, in cujus odium admittuntur probationes per præsumptiones, sicut, & in crimine hæresis, ut notat Abb. in *eod. c. sicut n. 3.* tum etiam quia crimen simoniæ solet occulte committi, unde difficilis est probationis: in hujusmodi autem criminibus, ne impunita maneant, admittuntur probatio-

bationes per conjecturas, & indicia evidentia,
ut tradit Redoan. tract. de sim. p. 4. cap. 6. n. 31.

& seqq.

29. Talibus conjecturis utendum etiam est,
si quando constet aliquid temporale datum es-
se, ut cognoscatur an illud datum fuerit gratui-
to, & liberaliter, an potius per modum pretii
pro re spirituali. In eo enim casu tria potissi-
mum attendenda sunt, per textum in *cap. & s.*
questiones 18. de sim. Primò qualitas personæ
dantis, & accipientis, ut à quo & cui, videlicet
an à paupere diviti, vel è converso, sive à divi-
te locupleti datum fuerit: de nobili enim, &
divite facilius præsumitur gratuita donatio, ad
quam præsumptionem etiam juvat vitæ inte-
gritas, amicitia &c. Secundò attendenda est
quantitas rei datæ, utrum scilicet res sit magni
vel minoris pretii, seu utrum sit magnum aut
parvum id, quod datum est, respectivè ad dan-
tem, & accipientem; quia si sit res modicæ
quantitatis, & valoris, quæ de se non sit satis
ad alliciendum, vel pervertendum animam
accipientis, præsumitur potius gratuito dona-
ta. Tertiò denique consideranda est circum-
stantia temporis sive occasio dationis: si enim
v. g. urgente necessitate aliquid temporale de-
tur, præsumitur datum potius ad subvenien-
dum necessitati, quàm ex voluntate simoniaca.
Ista tamen intelligenda sunt, ubi cæteroquin in
con-

contrarium non detur fortius aliquod argumentum probans rem datam esse animo simoniaci.

T I T. VI.

De Hæreticis, Schismaticis, & Apostatis.

1. **I**Nter delicta quæ speciali modo Deum principaliter offendunt, numerantur quoque quæ præsentī hac rubrica concluduntur, de quibus singulis extant in 5. Decretalium distinctæ rubricæ.

2. Hæresis est voluntarius error intellectus, quem quis pertinaciter habet contra aliquam veritatem fidei Catholicæ, quam suscepit, seu professus est. Qui enim eandem fidem nunquam professus est, non dicitur propriè hæreticus, sed paganus, seu infidelis, aut Judæus. Quod præsertim intellige si neque fidem humanam unquam habuit in Christum. Talem errorem proprium hæresis contrahit non solum qui positivè dissentit articulo, quem cognoscit esse articulum fidei Catholicæ, sed etiam qui positivè dubitat de aliquo articulo, quem scit esse ab Ecclesia definitum, seu propositum judicans non esse certam illius veritatem: certitudo enim omnium articulorum fidei est de fide; unde qui talem certitudinem non admittit,

po-

positive dubitando de veritate, hæreticus seu infidelis dicendus est, ex textu expresso in *cap. dubius 1. de hæretic.*

3. Schisma est divisio, per quam quis ab unitate Ecclesiæ se dividit, in quantum ea est Corpus mysticum constans ex universis fidelibus, & Romano Pontifice tamquam Capite, prout ex *S. I. hom. 2. 2. quest. 39. art. 1.* communiter explicant Doctores. Differt schisma ab hæresi in hoc, quod hæresis opponatur fidei directè, ejus veritatem negando; schisma autem directè repugnet charitati, scindendo unionem Ecclesiæ, quæ in charitate consistit. Hinc omnis hæreticus est eo ipso etiam schismaticus, utpote per erronea dogmata ab Ecclesia separatus; sed non convertitur, quia non omnis schismaticus est eo ipso hæreticus, ut notat *Glos. in c. inter hæresim 26. 24. q. 3. v. & schisma*: quia non eo ipso, quod quis separat se ab unione, seu obedientia Ecclesiæ, sectatur errorem contra fidem, saltem initio separationis ipsius, quamvis postea nullum schisma non aliquam sibi confingat hæresim, ut rectè ab Ecclesia recessisse videatur, ut dicitur in textu citati *c. inter hæresim.*

4. Apostasia in genere est quidam temerarius recessus à statu, quem quis professus fuerat, ac dividi solet in tres species. Alia enim est apostasia à statu fidei, ut si quis in totum recedat à fide Christiana, & fiat Judæus sive genti-

genti-

gentilis, cuius generis apostasia vocatur ab Host. *apostasia perfidia*. Alia est apostasia à statu obedientiæ, per quam quis temerarie se subtrahit ab obedientia sui Superioris, & vocatur *apostasia inobediencia*. Alia est apostasia à statu Religionis, quæ contingit quando Religiosus absque licentia temerè recedit ab Ordine Religioso, & vocatur *apostasia irregularitatis*. Ad idem genus reducitur apostasia à Clericatu, quàm committeret ille, qui in Sacris constitutus abjiceret insignia status Clericalis, animo vivendi laicaliter.

5. Singula hæc gravissima crimina pluribus gravibus pœnis per sacros Canones puniuntur. Primò enim in hæresim lapsi incidunt ipso facto in excommunicationem majorem latæ sententiæ, ut constat ex *c. excommunicamus 13. de heret.* ubi eadem pœna extenditur etiam ad receptatores, defensores, & fautores eorundem, aliisque pluribus juribus.

6. Secundò puniuntur hæretici pœna irregularitatis, seu inhabilitatis ad beneficia Ecclesiastica, & Officia publica, ut sumitur ex *c. 2. §. hæretici eod. in 6.* Idq; procedit etiam si, postquàm errorè deprehenderit, ad unitatè fidei Catholicæ, abjurata hæresi, revertantur: nam etiã tunc adempta illis est omnis spes promotionis, & pro magno beneficio reputare debent, si mediante dispensatione permittantur in Ordine, quem

quem prius fortasse susceperant, stabilitate perpetua permanere, juxta textum in *c. saluberrimum* 21. 1. q. 7. Hæc eadem pœna irregularitatis lata pro hæreticis, extenditur quoque ad credentes, receptatores, defensores, & fautores eorum, ipsorumque filios usque ad secundam generationem, ut in cit. *c. quicumque* 2. §. *hæretici de hæret. in 6.* Quæ extensio ad filios, declarata postea fuit à Bonif. VIII. in *cap. statutum* 15. *cod. tit. & lib.* ita ut complectatur dumtaxat primum & secundum gradum per paternam lineam; per maternam autem, solum primum comprehendat: idque intelligendum sit de filiis, & nepotibus hæreticorum, & aliorum hujusmodi, qui tales esse, vel tales etiam decessisse probantur: non autem illorum, quos emendatos esse constiterit, & reincorporatos Ecclesiæ unitati, & pro culpa hujusmodi ad mandatum Ecclesiæ pœnitentiam recepisse: quam ipsi, vel jam perfecerunt, vel humiliter prosecutioni ejus in sistunt, vel parati fuerint ad recipiendam eandem.

7. Tertiò puniuntur hæretici, eorumque fautores si intra annum satisfacere contempserint, infamia juris ipso facto, *c. Excommunicamus* 13. §. *Credentes. de hæret. c. Infames.* 16. 6. q. 1. l. *Manicheos* 4. *novel. Credentes, & auth. Gazarov. C. de hæret.* Inde enim fit, repelli ipsos quoque ipso jure ab omnibus honoribus & dignita-

gnita-

gnitatibus, & excludi ab omni actu legitimo, ut particulariter declaratur in *cit. c. Excommunicamus §. credentes.*

8. Ut autem corporalis saltem poena corripiat quem spiritualis non corrigit disciplina, ut sumitur ex *c. Vergentis 10. eod.* ideo per Sacros Canones statutum est ut si in hæresi manifestè deprehensi Clerici sint vel Religiosi, totius Ecclesiastici Ordinis prærogativa nudati, & sic omni officio & beneficio spoliati Ecclesiastico, sæcularis relinquuntur arbitrio potestatis, animadversione debita puniendi: nisi continuo post deprehensionem erroris, ad fidei Catholicæ veritatem spontè recurrere, & errorem suum publicè consenserint abjurare, & satisfactionem congruam exhibere. Laici quoque, nisi (prout dictum est) abjurata hæresi, & satisfactione exhibita, confestim ad fidem confugerint orthodoxam, sæcularis Judicis arbitrio relinquuntur, debitam recepturi pro qualitate facinoris ultionem. Sumuntur hæc ex textu expresso in *c. Ad abolendam 9. eod.*

9. Sed & bona damnatorum ipsis eorumque filiis ipso jure adempta esse intelliguntur, atque confiscata; vel si Clerici fuerint applicanda Ecclesiis à quibus stipendia receperunt, *cit. cap. Vergentis, & cap. Cum secundum 19. eod. in 6.* junctis iis quæ traduntur ab *Abb. in cap. Excommunicamus. 13. eod.* Nec hujusmodi severa-

ritatis censuram orthodoxorum exheredatio
aliorum, quasi cujusdam miserationis prætex-
ta debet ullatenus impedire: tum quia secun-
dum legitimas sanctiones etiam Reis læsæ Ma-
jestatis puniuntur capite, bona confiscantur eo-
rum, filii suis vita solummodo ex misericor-
dia conservata; longè autem gravius est ita æ-
ternam, quam temporalem lædere Majestatem:
tum præterea, quia in multis casibus, etiam se-
cundum Divinum judicium, filii pro patribus
temporaliter puniuntur, & juxta Canonicas
sanctiones quandoque fertur ultio non solum
in authores scelerum, sed etiam in progeniem
damnatorum, ut dicitur in textu ejusdem *cap.*
Vergentis.

10. Hoc juris adeo procedit, ut etiam si hæ-
retico ipso vivente super bonorum ipsius con-
fiscatione nihil fuerit (interveniente ipsius mor-
te) per sententiam declaratum ad eam nihilo-
minus post mortem ejusdem procedatur, ex *c.*
Accusatus 8. §. pen. eod. in 6.

11. In hac tamen rerum jactura, bonis do-
talibus parcitur uxorum Catholicarum: quam-
vis enim per quandam juris subtilitatem, du-
rante matrimonio, visa fuerint illa transis-
se in patrimonium mariti; attamen proprie
& naturaliter sub uxoris dominio permanse-
runt, ut habetur in textu expresso. *l. In rebus*
30. Cod. de jure dotium, & l. Quamvis 75. ff. eod.
ideo-

ideoque sub generali sententia per quam publicantur bona mariti propter hæresim damnati, bona dotalia uxoris cæteroquin innocentis atque Catholicæ non intelliguntur comprehensa, ut decrevit Innoc. IV. citatus à Bonif. VIII. in *c. Decrevit 14. de hæret. in 6.* ubi insuper declaratur, hanc dotis indemnitate procedere, nisi fortè mulieres ipsæ cum viris matrimonia contraxissent, quos hæreticos tunc sciebant.

12. Tanta autem est sceleris hujus immanitas ut etiam hæreticorum cadavera poena prosequatur: carere enim debent Ecclesiastica sepultura, ita ut si quis ipsos, imo & credentes, receptatores, defensores, vel fautores eorum scienter tradere præsumpserit Ecclesiasticæ sepulturæ, usque ad satisfactionem idoneam, excommunicationis sententiæ subjaceat. Nec absolutionis beneficium mereatur, nisi propriis manibus publice extumulet, & projiciat hujusmodi corpora damnatorum. Et locus ille perpetua careat sepultura. Sumuntur hæc ex *c. 2. §. 1. de hæret. in 6.*

13. Una tamen via suppetit in hæresim lapsis evadendi hanc justam Sacrorum Canonum disciplinam, si videlicet errore deprehenso statim reincorporari curent Ecclesiæ unitati, quod tunc ab ipsis factum censetur, quando ad mandatum Ecclesiæ poenitentiam acceptaverint, eamque vel jam perfecerint aut prosecu-

doni ejus insistant, vel saltem parati fuerint ad recipiendam eandem, juxta textum in c. Statutum 15. eod. in 6.

14. Sed & hæc via iis intercluditur, qui post abjuratam hæresim, deprehendantur in abjuratam hæresim recidisse, in quo casu dicuntur relapsi, eorumque pœna est, ut sæculari judicio sine ulla penitus audientia relinquuntur, ex cap. Ad abolendam 9. §. Illos quoque. de heret. quæquam eisdem, si postmodum pœniteant, & pœnitentiæ signa in eis apparuerint manifesta, nequaquam sint (humiliter perita) Sacramenta Pœnitentiæ, ac Eucharistiæ deneganda, juxta textum in c. super eo 4. eod. in 6.

15. Hæc relapsorum pœna iis principaliter competit, qui in hæresim relabuntur postquam semel confessi, aut plenè ac legitimè de hæresi convicti in judicio, eam abjuraverunt. Sed quid, si quis iterum in hæresim incidat, de qua prius extitit tantummodo suspectus, & propter eam suspicionem coactus fuit eam abjurare: numquid in eo casu puniendus erit pœna relapsorum? Distinguendum videtur: vel enim ea suspicio, propter quam coactus olim fuit abjurare, fuit gravis & vehemens; vel tantummodo levis & modica. Si gravis aut vehemens; censetur relapsus, ex c. Accusatus. 8. §. 1. de heret. in 6. & relapsorum pœna punietur cit. c. Ad abolendam. §. Qui vero inventi. At si tantum

Y

fue-

fuerit levis & modica, quamvis ex hoc sit gravius puniendus quod est abjuramentum deprehendatur lapsus, quam si nunquam abjurasset; attamen puniri non debet poena relapsorum, ex *cit. c. Accusatus. §. Si autem levis.*

16. Plura quoque alia in odium hæresis decreta sunt, tum quoad aliquas particulares poenas, de quibus inter reliqua videri potest *Clem. 1. de hæret.* tum quoad impediendum ne hujus criminis contagio serpat, inter quæ est prohibitio facta laicis in *cap. 2. §. Inhibemus. eod. in 6. imo & Clericis in cap. Cum quibus 36. in fine, & ibi Gloss. v. certamen. 2. 4. q. 3.* disputandi cum hæretico de fide, ne fallacia ejus argumenta incautos decipiant, quæ prohibitio utrum & quam exceptionem habeat videri potest apud Theologos; tum demum quoad iudicium & processum contra hæreticos instituendum, circa quæ statuta sunt aliqua specialia præter ordinarias Juris regulas. Inter ea illud est, ut contra ipsos admittantur etiam Testes aliis jure inhabiles ad testimonium ferendum, ut habetur in *cap. In fidei 5. c. Accusatus. 8. §. Licet vero. de hæret. in 6.* quinimo ut omnibus præcepta sit illorum denunciatio, de qua videri potest *Suar. de fide disp. 20. sect. 4.* Item ut in negotio Inquisitionis hæreticæ pravitate procedi possit simpliciter & de plano, & absque advocatorum ac iudiciorum strepitu, & figura,

11, c. ult. de hæret. in 6. & ut non sint publicanæ
da nomina testium & accusatorum, si ex publi-
catione eorum timeatur grave periculum eo-
rundem propter potentiam inquisiti. Videri
potest Farinac. in tract. de hæresi.

17. Quod attinet ad pœnas schismaticorum,
similes illæ sunt hæreticorum pœnis. Prima
est excommunicatio latæ sententiæ reservata
Summo Pontifici, ut sumitur ex Bulla Cœna,
& ex cap. Quoniam 14. in fine de Off. Ordin. Al-
tera pœna est inhabilitas ad beneficia & digni-
tates Ecclesiasticas, præsertim ad Episcopalem,
etiam post schismatis abjuramentum, ex cap.
Quia diligentia. 5. de elect. Quod si schismati-
cus aliquis per has pœnas non resipuerit, ab o-
mni ministerio Ecclesiastico deponetur, adhi-
bito, si necesse fuerit, brachio sæculari ad ejus
insolentiam repellendam ut sumitur ex cit. cap.
Quoniam 5. fin. de off. Ord. cum omnium etiam
bonorum confiscatione, ex c. un. de schism. in 6.

18. Alia demum pœna est ut Ordinationes à
Schismaticis factæ, & ab Ordinatis ab eis, sint
irritæ, ex cap. 1. de schism. quod intellige quo-
ad executionem & usum, quia cæteroquin E-
piscopus schismaticus verè & validè quamvis
illicite perficit ea quæ de jure Divino sunt pro-
pria Ordinis: unde Confirmatus aut Ordinatus
ab ipso characterem recipit supposito quod
servetur materia & forma Ecclesiæ, quamvis

non executionem & usum, ut sumitur ex S. Th. 2. 2. q. 39. art. 3. Secus accidit circa potestatem Jurisdictionis, quam neque licitè neque validè Schismaticus exercere potest: unde in eod. c. 1. de schism. adjicitur ut qui dignitates Ecclesiasticas seu beneficia per schismaticos acceperint, careant impetratis. Alienationes quoque, quæ per eosdem schismaticos, seu per laicos factæ sunt de rebus Ecclesiasticis, omni careant firmitate, & ad Ecclesias sine omni onere revertantur. Si quis autem contrariè præsumpserit, excommunicationi se noverit subjacere. Demum ibidem adjicitur ut illi qui spontè juramentum de tenendo schismate præstiterunt, à Sacris Ordinibus & dignitatibus sint suspensi.

19. Apostatæ demum etiam puniuntur tum pœna infamiae, tum excommunicationis, tum aliis pœnis juxta diversitatem Apostasiæ, de quibus videri potest Host. in Summa tit. de Apostatis §. Qualiter puniantur, & Panor. in c. 1. de Apostatis. Vide etiam Const. Urb. VIII. Sacra Congregatio, editam die 21. Sept. 1624.

T I T. VII.

De Sortilegis, Maledicis, & Sacrilegis.

1. Crimina quoque hoc titulo comprehensa numerantur inter ea, quæ ex genere suo prius

principaliter Deum respiciunt, ejusque honoris læsionem, quare merito hæc rubrica subnefitur præcedentibus.

2. Sortilegium in genere dicitur, quando aliquid eo fine fit, ut ejus eventu confiderato, aliquid occultum innotescat, ut sumitur ex S. Tb. 2. 2. q. 95. art. 8. ubi etiam ab eodem dividitur in tres species, ut aliud sit divinatorium, aliud consultorium, aliud divisorium.

3. Divinatorium est, dum per quasdam sortes exquiritur futurum occultum, quod naturaliter sciri non potest: in quo genere sunt artes illæ damnabiles Ariolorum, qui videlicet circa aras idolorum nefarias preces emittebant ut dæmonum responsa acciperent, Aruspicum qui exta pecudum inspiciebant ut ex eis futura prædicerent, & etiam dies horasque observabant ut quid per singula tempora fieri deberet enunciarent; Augurum qui volatus avium & voces aliaque ejusmodi signa rerum pro actionibus gerendis perscrutabantur; aliorumque similibus, de quibus particulariter loquitur August. relatus in c. 1. 26. q. 3.

4. Omnia hæc divinatoria sortilegia vel hæresim aut idololatriam sapiunt; vel mixtam habent aliquam pestiferam societatem cum dæmone; vel saltem superstitiosa sunt: unde & ipsa sui natura mala sunt, & sub gravibus pœnis Jure Canonico prohibita, ut videre est 26.

q. 5. per totam & c. 1. de Sortilegiis , inter quas numeratur ut & ipsi sortilegi , & qui eos observaverit, aut eorum phylacteriis usus fuerit, hoc est chartis in quibus continentur incantationes, fit excommunicatus ; & si quis ejus criminis reus Clericus deprehendatur , fit degradandus ex c. Admoneant 15. 26. q. 7. Præterquam quod quilibet sortilegus reliquis etiam hæreticorum pœnis subjectus est , si ejus sortilegium hæresim sapiat, de qua re videri potest Abb. in c. 1. de sortileg. Host. in sum. eod. tit. §. Quæ sit pœna, & Farinacc. tract. de hæresi q. 181.

5. Consultorium est, quo exquiritur Divina voluntas , quid in hac vel illa re sit agendum, vel evitandum , per sortes. Cum autem sine necessitate , & prætermisiss ordinariis Divinæ Providentiæ mediis , ad specialem & extraordinariam Dei Providentiam recurrere , eumque per sortes consulere , ad tentationem Dei pertineat, ut docet S. Th. in cit. quest. 95. art. 8. ideo etiam hæ sortes sunt illicitæ & sub excommunicatione prohibitæ in c. Sortes 7. 26. q. 5. nisi tamen aliqua exerceatur speciali Dei jussu & instinctu & cum humili reverentia.

6. Divisorium denique est , cum per sortes quæritur quid cuique tribuendum sit , sive in rebus communibus , sive in honoribus ac dignitatibus, sive in publicis officiis &c. Hoc genus sortium in pluribus casibus permittitur, nisi

si ex aliqua particulari circumstantia vitietur, ut ex parte intentionis si quis expectet eventum non à Divina Providentia, sed ab astris, vel merè à fortuna &c. ex parte materiæ, si mittantur sortes super re aliena, aut si sortibus exponatur officiorum collatio, ubi habenda esset ratio majoris aptitudinis Personarum, unde in electionibus ad Prælaturas aliaque beneficia Ecclesiastica prohibitum generaliter est adhibere sortes, ut constat ex c. Ecclesia 2. de sortileg. ex parte modi, si quis fraudibus in sortitione utatur, aut aliquid illicitum & superstitiosum misceat, aut re aliqua sacra utatur, quod esset irreverentia contra Religionem. Videri potest Suar. tom. 1. de Relig. lib. 2. de superstitione cap. 12.

7. Maledici dicuntur quasi maledicentes, ut explicat Host. in Sum. tit. de maledicis §. Quot sunt genera. Pessima criminis hujus species est blasphemia in Deum aut Sanctos prolata, de qua ejusque divisionibus latè tractant Theologi morales: inferiorem gradum obtinet maledicentia quæ relate ad homines exercetur, sive enunciativè affirmando malum de altero, sive optativè imprecando malum alicui, sive imperativè jubendo ut alicui malum inferatur.

8. Blasphemantes Deum, olim in Lege veteri afficiebantur pœna mortis & à toto populo lapidabantur, ut sumitur ex cap. 24. Levi-

tici vers. 16. Nunc de Jure Canonico expresso in *c. 2. de Maledicis* linguam in blasphemiam publicè relaxare præsumentibus contra Deum, vel aliquem Sanctorum suorum & maxime Beata[m] Virginem, decreta est publica pœnitentia præ foribus Ecclesiæ, pro ut describitur in *cod. c. 2.* quam pœnitentiam si blasphemus recipere ac peragere renuerit, Ecclesiæ ingressu interdicendus est, & Ecclesiastica privandus sepultura.

9. Infra blasphemantes, proximum malitia gradum tenent illi maledici, qui supremo Principi Ecclesiastico aut sæculari, seu Superiori suo maledixerint. Hujus criminis Rei ad eundem Principem aut Superiorem remittuntur arbitraria pœna, juxta sceleris modum, puniendi, ex *c. 1. de Maled. & l. un. C. si quis Imperat. maledixerit.*

10. Sacrilegium dicitur, quidquid in sacris Deo rebus & personis injustè agitur, ex *cap. Quæ multoties 7. de reg. jur.* unde communiter duplex sacrilegii genus numeratur, quorum unum committitur circa res sacras; aliud circa personas: ut puta sacrilegium primi generis est cum furtum aliquod rerum Ecclesiæ fit, aut aliter Ecclesia violatur, ad quod facit in *5. Decretalium tit. De raptoribus, incendiariis, & violatoribus Ecclesiarum*, qui pluribus gravibus pœnis ibidem per Sacros Canones puniuntur.

untur. Sacrilegium autem alterius generis est cum quis in Clericum vel Religiosum violentas manus injicit diabolo suadente, quod crimen punitur excommunicatione reservata Summo Pontifici in *c. si quis suadente 27. quest.* 4. aut cum aliquod inhonestum committitur à persona vel cum persona Deo dicata, de quo sunt plures Canones in *can. 27. quest. 1.* Aliæ particulares sacrilegiorum species, eorumque poenæ videri possunt in *cap. Quisquis 21. 17. q. 4.* De tota autem materia sacrilegii vide *S. Tho. 2. 2. q. 99. a. 3.*

T I T. VIII.

De Homicidio voluntario vel casuali.

1. PRæcedentibus titulis actum est de iis criminum generibus quæ principaliter Deum respiciunt ejusque honoris læsionem: consequens est ut de iis breviter agamus quæ principaliter etiam tendunt ad læsionem proximi, initio facto ab homicidio, per quod proximus maximè læditur in naturalibus, cum per illud privetur vita corporali.

2. Nōmine homicidii generaliter sumpti intelligitur occisio hominis ab homine facta. Aliud autem est voluntarium, aliud casuale. Homicidium voluntarium est, quod ex voluntate

seu animo occidendi quoquo modo committitur, quod rursus subdividitur in voluntarium directè, & in voluntarium indirectè. Voluntarium directè est, quod quis committit expressè intendens & volens occidere hominem: voluntarium indirectè est, quod quis committit non intendens expressè actum ipsum occisionis, sed alium actum intendens ex quo per se & non per accidens sequitur mors, ut si quis præcisè intenderet verberationem, non autem mortem alterius, ex qua tamen verberatione sequatur mors, de quo casu agitur in *cap. fin. de homicid. in 6.*

3. Rursus homicidium voluntarium aliud est justum seu licitum, aliud injustum seu illicitum. Homicidium licitum est quod quis committit vel ad necessariam suæ vitæ defensionem cum moderamine inculpatae tutelæ, seu non excedendo limites justæ defensionis, quando alia evadendi via non suppetit, ut sumitur ex *cap. significasti 18. de homicid. c. 1. 2. 3. & 4. Cod. ad leg. Cornel. de sicariis*; vel quod committit autoritate legis aut jussu Superioris habentis jus gladii. Homicidium illicitum est, quod extra has circumstantias cum aliqua voluntarietate committitur.

4. Demum homicidium casuale dicitur, quod fit præter intentionem committentis. Quod si non sit ullo modo voluntarium, eo quod

quod nullatenus fuerit prævisum periculum, & adhibita fuerit sufficiens diligentia ad omne periculum avertendum, tunc dicitur homicidium merè casuale, atque moraliter non imputatur si sequatur ex actione quæ de se alias sit licita, & honesta, & quæ de se cum periculo homicidii non sit conjuncta, ut est casus in *cap. Dilectus* 13. *cap. ex litteris* 14. & *cap. Joannes* 23. de homicid. Si autem homicidium sequatur ex actione aliàs illicita, aut ad periculum alienæ mortis avertendum non fuerit adhibita sufficiens diligentia; tunc homicidium imputatur, ut est casus in *c. Tua nos* 19. de homicid. *cap. Presbyterum* 7. *ead. & in c. Clerico* 38. *dist. 50.* atque punitur etiam à Jure civili, sed mitius ut constat ex *l. 1. §. Sed si clavi ff. ad leg. Cornel. de sicar. & l. si putator* 31. ff. ad leg. *Aquiliam*. Huc etiam facit *reg. 19. de reg. jur. in 6. non est sine culpa qui rei, quæ ad eum non pertinet, se immiscet.*

5. Pœna homicidii voluntarii injusti de jure civili fuit olim relegatio, & confiscatio bonorum; sed postea statuta fuit pœna capitis, ex *l. Eiusdem* 3. §. *Legis Corneliae ff. ad leg. Cornel. de sicar. & ex §. Item lex Cornelia. Instit. de publicis judiciis.*

6. De Jure autem Canonico, ejusdem criminis pœna est, primo ut homicida sit excommunicandus, ex *c. Itaq;* 20. 24. q. 3. Quod si homicida sit Clericus, deponendus est ab omni Ordine,

ac præterea prohibetur ne in Ecclesiis ullo unquam tempore lectiones legat, vel responsoria in Choro separatim cantet: sed in Psalmis apud Deum de commisso satagat veniam impetrare. Insuper in districto Claustro Monachorum vel Canoniorum regularium) si fieri potest) est recludendus, ita ut usque ad septennium vel quinquennium debeat ab Ecclesiarum introitu coerceri, juxta textum in *c. sicut dignum* 6. §. *fin. de homicid.* ubi Panor. num. 10. Quod si insuper beneficiatus sit, debet suis beneficiis spoliari, ut colligitur ex *c. Henricus 2. de Clericis pugnantis in duello.*

7. Prædictæ homicidarum pœnæ extenduntur etiam ad eum, qui homicidium casuale committit quoad personam occisam, homicidium tamen intendit, ut si quis volens ex proposito occidere Titium per ignorantiam vel errorem occidat Caium, ut docet Bart. in *l. Perspiciendum* 11. §. *Delinquunt ff. de pœnis.* Item extenduntur quoque ad eum, qui ita graviter aliquem vulneravit, ut certum esset ipsum ex eo vulnere vita excessurum, quamvis postea alius accesserit, qui alio vulnere eundem vita privavit: tunc enim uterq; percutiens tenetur de occiso, juxta *l. Ita vulneratus* 51. ff. *ad leg. Aquil.*

8. Quia autem homicidium, tam facto quam præcepto, sive consilio, aut defensione, non est dubium perpetrari, ut dicitur in *c. 2. in fine de Cleric.*

Cleric. pugnantis in duello; ideo non solum manu sua exequens homicidium, sed etiam mandans, consulens, immediate adjuvans, prædictis homicidii poenis subiectus est, ut sumitur ex *cit. sicut dignum 6. §. fin. de homicid. juncta ibid. Glos. v. Consilium.*

9. Idem quoque juris servatur in eo, qui dat causam abortui, foetu jam animato, ut de jure civili constat ex *l. si quis 38. §. qui abortionis ff. de penis & l. penult. C. ad leg. Corn. de sicar. juncta ibidem Glos. v. si quis necandi infantis*; de jure autem Canonico ex *c. sicut. 20. de homicid.* Alia ratio est ejus qui foetus inanimati causat abortum: cum enim ille proprie hominem non occidat, quamvis cæteroquin graviter delinquat, non punitur in sæculari foro poena mortis, sed alia mitiori, ut tradit *Farinac. in praxi crimin. quest. 122. num. 137.* sicut & in foro Ecclesiastico irregularitatem non contrahit, ex *cit. c. sicut. 20.*

10. Quod si contingat, aliquem causa odii vel explendæ libidinis, viro aut mulieri aliquid facere, vel potandum dare, ut non possit generare, aut cõcipere vel nasci soboles, quamvis verus homicida non sit, per quandam tamen Juris interpretationem, talis esse censetur, & ut homicida puniendus est, ex *c. si aliquis 5. de homicid.* quidquid sit utrum puniendus sit poena homicidii ordinaria, an alia mitiori, ut censet *Farinac.*

nac.

nac. in cit. quest. n. 98. In eo tamen casu, eundem non fieri irregularem ac si hominem interfecisset, docet *Glos. in cit. c. si aliquis v. ut homicida.*

11. Dixi non fieri irregularem ac si hominem interfecisset. Sciendum enim est, præter poenas in homicidium statutas de quibus hæcenus dictum est, ex homicidio oriri plerumque in occisore impedimentum quoddam seu inhabilitatem de Jure Canonico statutam, ratione cujus promoveri nec ad Ordines, nec ad beneficia potest, ac speciali vocabulo dicitur irregularitas. Sed de hac re sermo erit infra in tit. de *irregularitate.*

T I T. IX.

De Furtis.

1. Post explicationem criminis, per quod læditur proximus in vita corporali, agendum hic est de criminibus, per quæ læditur in rebus suis videlicet de furtis, de quibus etiam est expressa rubrica in 5. Decretal.

2. Furti nomine generaliter intelligitur omnis illicita usurpatio rei alienæ, invito Domino, ut habetur in §. *furtum. Inst. de obligat. qua ex delicto nascuntur.* Specialiter tamen, & strictius sumitur furtum pro usurpatione illicita, & fraudulosa rei alienæ invito Domino, ut in *l. i. ff. de*

ff. de furtis, & sic distinguitur à rapina, quo nomine venit illicita, & violenta usurpatio rei alienæ sciente, & vim patiente Domino, de qua sermo est in toto tit. *Inst. & ff. vi bonorum raptorum*.

3. Furtum apud Juristas aliud dicitur manifestum, aliud nec manifestum ex *l. furtorum 2. ff. de furtis*. Manifestum est quando fur apprehenditur cum re furtiva, priusquam eo loci eandem pertulerit, quo destinaverat illam perferre ac cum illa manere eo die, ex *l. 3. & 4. ff. eod.* Furtum nec manifestum est, quando fur non ita apprehenditur cum re furtiva *l. nec manifestum 8. ff. eod.*

4. Crimen furti graviter punitur ab utroque Jure. Primo enim à Jure civili statuta est contra illud pœna pecuniaria si civiliter agatur, ut si furtum manifestum fuerit, præter rem furto ablatam, solvatur quadruplum; si autem fuerit nec manifestum, duplum, ex *§. conceptis, in fine, juncto §. ult. Instit. de obligat. quæ ex delicto nasc.* Item furti suo nomine damnatus est infamis, ex *l. athletas 4. §. fin. ff. de his qui notantur inf.* Demum quamvis ex *auth. sed novo jure C. de servis fugitiv.* pro furto cōtra quod criminaliter agatur nec pœna mortis nec mutilationis infligenda sit, sed arbitraria pœna pro criminis qualitate, attamen vel ex peculiari statuto, vel ex consuetudine pluribus in locis pœna capitalis infli-

infligitur, si furtum sit magnum, vel sæpius iteratum, ut testatur, *Menoch. de arbitr. casu 295.*

5. De Jure autem Canonico fur non potest ad Sacros Ordines promoveri, nisi rament delictum sponte confessus fuerit, & per restitutionem satisfecerit, nec super furto manifesta nota, vel infamia respersus fuerit, in quo casu, si aliàs idoneus sit, post peractam pœnitentiam, aut congruam partem pœnitentiæ, promoveri potest, juxta textum in *c. fin. de furtis.*

6. Quod si furtum commissum sit à Clerico, qui in eo crimine captus, sive deprehensus, & conjunctus sit, deponendus est, ut decernitur in *c. presbiter 12. dist. 81. & c. cum non ab homine 10. de judiciis*, ubi præterea statuitur, ut si depositus incorrigibilis fuerit, excommunicari debeat: deinde contumacia crescente, anathematis mucrone feriri, idest solemniter excommunicari, postmodum si in profundum malorum veniens contempserit, per sæcularem comprimendus sit potestatem, ita ut ei deputetur exilium, vel alia legitima pœna inferatur.

7. Hæc autem intelligenda sunt de furtis extra gravem necessitatem commissis. Si quis enim ex tali necessitate furetur, mitius punitur, quam si nulla necessitate ductus furaretur, ex *c. si quis propter 3. de furtis.* Quod si necessitas sit extrema, puta quia aliter quam furando non poterat vitam sustentare; tunc nulli pœnæ sub-

jectus

ectus est, ut colligitur ex c. *discipulos* 26. de con-
secr. dist. 5. Huc etiam facit dictum illud Jurista-
rum tempore extremæ necessitatis omnia sunt
communia, idest communicanda, ut explicat
Glos. in l. 2. v. *conferret ff. ad leg. Rhodiam de*
jectu.

T I T. X.

De Usuris.

1. Cum usura sit quædam species furti, titulo
de furtis congruenter subnectitur titulus
de usuris, quo nomine potissimum significa-
tur lucrum, seu acquisitio rei pretio æstimabi-
lis, quæ tamquam debita proveniat ex titulo
mutui, ut si quis mutuaret 100. cum obligatione
ut restituantur 110. illa 10. acquisita ex titulo
mutuationis essent lucrum usurariû, ut constat
ex 14. q. 3. per totam, & ex pluribus juribus in De-
cretalibus *de usuris*. Nonnumquam etiam no-
mine usuræ significatur ipsa conventio, seu con-
tractus usurarius, quo quis paciscitur aut inten-
dit aliquod lucrum tamquam debitum supra
rem mutuatam ratione mutuationis.

2. Usura in genere multipliciter dividitur.
Alia enim est usura realis; alia usura mentalis.
Usura realis est, quando expresse, vel tacite pa-
ctum intervenit, ut ratione mutuationis solva-
tur aliquod lucrum ultra sortem, hoc est ultra
rem

rem mutuatam. Usura mentalis est, quando quis mutuat actu externo cum intentione acquirendi ex mutuo aliquod lucrum tamquam debitum, quamvis de tali lucro nullum pactum interveniat sive expressum, sive tacitum.

3. Secundò dividitur usura in apertam, & palliatam. Usura aperta est, quando expressè, & propriè datur mutuum, ut ex eo lucrum injustum acquiratur. Usura palliata est, quando sub prætextu alterius contractus à mutuatione distincti, sed eidem æquivalentis, intenditur aut acquiratur lucrum injustum ultra sortem, sicut contingeret v. g. si quis vendendo mercem, exigeret pretium supra justum ex titulo dilationis solutionis pretii, quæ dilatio est quasi quoddam virtuale mutuum, quia concedere spatium temporis ad solvendum pretium, perinde est ac pro eodem tempore idem pretium mutuare.

4. Usuram esse graviter prohibitam, patet ex toto tit. *de usuris* in Decretal. & 14. *quest. 4. per totam*. Quinimo si quis pertinaciter affirmare præsumeret, exercere usuras non esse peccatum, subjectus esset pœnis hæreticorum, ex *Clem. un. de usuris*. Damnatae enim sunt etiam à Jure Divino in Sacris litteris expresso, ut explicat *S. Thom. 2.2. quest. 78. art. 1.* & testatur textus in *cap. quia in omnibus 3. c. seq. de usur.* ubi dicitur crimen usurarium utriusque

Testa-

Testamenti pagina condemnari. Inde fit, ut ex nulla dispensatione acquiri unquam possint, licet in favorem causæ piæ aut alterius boni operis, ex *cit. c. super eo 4. de usur.*

5. Hæc autem intelligenda sunt non solum quoad lucrum pecuniarum, sed etiam quoad aliud quodlibet pretio æstimabile, & quoad quodlibet gravamen, & onus: nihil enim tale mutuario imponi potest præter id quod ipsi mutuo intrinsecum & proprium est. Unde non solum munus à manu, sed etiam muuus ab obsequio, & munus à lingua est materia usuræ.

6. Ex his sequitur quod si debitor mutuarius aliquid oppigneret creditori, quod suapte natura fructiferum sit, puta possessionem aliquam; non potest creditor fructus ejusdem lucrari ultra sortem, sed si quos percepit vel percipere debuit, debet illos in partem sortis debitæ computare & si tot percepit quot sufficiunt ad adæquandam æstimationem sortis; censendum erit extinctum debitum, adeoque res oppignerata absolute restituenda erit debitori, ut constat ex *c. 1. & 2. de usur. & l. 1. & 2. C. de pignorat. act.*

7. Tres tamen casus in Jure Canonico inveniuntur ab hac regula excepti, in quibus fructus rei oppigneratæ percipi possunt à Creditore citra usuram, non computando eos in sortem. Primus est, si laicus aliquis injustè detineat
pos-

possessionem aliquam spectantem ad Ecclesiam, eamque oppigneret illi eidem Clerico, cui illa ipsa possessio assignata fuerat in beneficium, de quo casu sermo est in *c. 1. de usur.* Secundus casus est, si res oppignerata sit feudum, atque tradatur in pignus domino directo ejusdem feudi, de quo sermo est in *c. conquestus 8. eod.* & *c. 1. de feudis*, dummodo tamen interea idem dominus directus feudi non exigat à Vasallo debitum aliàs obsequium, seu servitium, vel pensionem, ut cavetur in *eod. c. 1. de feudis*, de quo, aliisque pro isto casu servandis videri potest *Molina tr. 2. de just. disp. 323.*

8. Tertius demum casus est, si pro dote sibi promissa accipiat maritus à Socero possessionem fructiferam in pignus: potest enim tunc ejus fructus percipere donec dotem accipiat, nec cogitur eos in sortem computare, ut habeat unde possit sustinere onera matrimonii, ut statuitur in *c. salubriter 16. de usur.* Vide eundem *Mol. in cit. tr. 2. disp. 321. & 322.*

9. Utrum autem & quando possit citra usuram aliquid exigi supra sortem in mutuo, ratione lucri cessantis, vel ratione damni emergentis, aut propter periculum amittendæ sortis, videri potest apud morales Theologos.

10. Obligationes & pœnæ, quibus vel de jure naturali, vel de jure positivo subjacent Usurarii, plures sunt. Primò enim cum acceptio
usura-

usurarum injusta sit, & rapinæ similis, ex *c. si quis usuram* 10. 14. q. 4. & cum non dimittatur peccatum, nisi restituatur ablatum *c. 4. de reg. jur. in 6.* tenentur omnes usurarii ad restitutionem usurarum ad quam compelluntur etiam Judæi *c. Post miserabilem* 12. & *c. penul. de usur.* Quod si contingat, nulla facta restitutione usurarium aliquem mori, obligatio restituendi transit ad ejus hæredes pro parte hæreditaria, juxta textum in *c. Tua nos* 9. *eod.* ubi Abb. n. 6.

11. Hæc obligatio restituendi adeo stricti juris est, ut etiam si debitor juraverit, se soluturum usuras, aut ipsas non repetiturum; attamen compellere possit usurarium ad relaxandum juramentum officio Judicis, per distinctionem Ecclesiasticam, & postea ad restituendas usuras, ut constat ex *c. 1. de jurejurando,* & *c. Tuas* 13. *de usur.*

12. Secundò usurarii pœna est, ut si Clericus fuerit, ab Officio & beneficio Ecclesiastico suspendatur postquam parere contempserit, ex *c. Præterea* 7. *eod.* vel etiam deponatur, ut colligitur ex *c. 1. eod.* & habetur expresse in *c. Si quis oblitus* 4. & *c. Quoniam* 8. 14. q. 4. Si autem Laicus sit, usque ad dignam satisfactionem, vinculo excommunicationis adstringatur, ex *eod. c. Præterea.*

13. Tertio usurarii manifesti patiuntur pœnam infamiæ, *c. Infames* 2. circa finem. 3. q. 7. &

& l. Improbum 20. Cod. ex quibus caus. infamia irrogatur. Præterea usurarius manifestus non est admittendus ad Communionem Altaris, seu ad perceptionem S. Eucharistiæ, nec Christiana (si in hoc peccato decesserit) sepultura tumulandus. Sed nec oblationes ejus quisquam accipere potest. Qui autem acceperit, vel eum Christianæ tradiderit sepulturæ, tenetur reddere quod accepit, & donec ad arbitrium Episcopi sui satisfaciatur, ab officii sui manet executione suspensus, juxta textum in c. Quia in omnibus 3. de usur. & Clem. 1. de sepultur. ubi insuper decernitur ut qui scienter in Ecclesiastica sepultura sepelire præsumit prædictos usurarios manifestos, ipso facto excommunicationis sententiæ subjaceat. Item non est admittendus ad confessionem sive absolutionem suorum peccatorum, nec testamentum condere potest, nisi prius usuris satisfecerit, vel de satisfaciendo pro suarum viribus facultatum præstet idoneam cautionem, juxta modum expressè statutum in c. Quamquam de usur. in 6.

14. Demum omittis reliquis, quæ videri possunt apud Thesaur. in libro de pœnis Ecclesiasticis p. 2. tit. de Usurariis cap. 1. sancitum est in cap. 1. de usur. in 6. ut nec Collegium, nec alia Universitas, vel singularis persona cujuscunque sit dignitatis, conditionis aut status, alienigenas & alios non oriundos de terris ipsorum publi-

publice sc̄nebrem pecuniam exercentes, aut exercere volentes, ad hoc domos in terris suis conducere, vel conductas habere, aut alias habitare permittant: sed hujusmodi usurarios manifestos omnes intra tres menses, de terris suis expellant, numquã aliquos tales de cætero admissuri: nemo illis ad sc̄enus exercendum domos locet, vel sub alio titulo quocumque concedat. Qui contra fecerint, si personæ fuerint Ecclesiasticæ, Patriarchæ, Archiepiscopi, Episcopi, suspensionis; minores personæ singulares, excommunicationis; si autem Collegium seu alia Universitas, interdicti sententiam ipso facto incurrant. Quam si per mensem animo sustinuerint indurato, terræ ipsorum (quamdiu in eis usurarii commorantur) ex tunc Ecclesiastico subjaceant interdicto. Cæterum si laici fuerint, per suos Ordinarios ab hujusmodi excessu (omni cessante privilegio) per censuram Ecclesiasticam compescantur.

15. Utrum crimen usuræ sit mixti fori, ita ut cognosci possit tum à Judice sæculari, tum ab Ecclesiastico, disputatur inter Doctores.

De hac quæstione videri potest Gut-

tior. lib. 2. Canoniar. quæst.
cap. 18.

TIT.

T I T. XI.

De adulteris & stupro.

1. **A** Dulterium strictè sumptum est alieni thori violatio, atque committitur vel à conjugato cum conjugata, vel à conjugato cum soluta, vel à soluto cum conjugata, ut colligitur ex *c. 2. 36. q. 1.*

2. Pœnæ contra adulteros statutz plures sunt. Olim in Lege veteri pœna fuit lapidatio, ut significatur in *cap. 8. Joan.* De Jure Cæsareo decreta olim fuit adulteris, sive viro, sive mulieri, pœna gladii, *l. quamvis 30. §. fin. C. ad leg. Jul. de adult. & §. Item lex, Jul. inst. de publ. Judicis,* quamvis postea quoad fœminas correctâ fuerit illa lex, ut verberatz in Monasterium mitantur: ita ut intra biennium viro uxorem repetere liceret, secus autem postea, juxta *auth. sed hodie Cod. eod.* Hodie quid hac in re servandum sit, cognoscendum est ex particularibus statutis vel consuetudinibus regionum. Videri possunt Juristæ in tit. *ff. ad leg. Jul. de adulter.*

3. De Jure Canonico, adulteri tam masculi quàm fœminæ, si præsertim in delicto perseverent, excommunicantur, ut sumitur ex *c. intel-*
lexi

leximus 6. de adulter. & stupro. Mulieres autem etiam in Monasterium detruduntur, & si mariti nolint eas recipere, ibi perpetuam pœnitentiam agere debent, *cap. Gaudemus 19. de convers. conjug.* Quod si adulterium commissum sit à Clerico, isque tale crimen confessus, aut de eo convictus fuerit à Judice Ecclesiastico, deponendus est ab Officio & beneficio, & in Monasterio ad agendam ibi pœnitentiam, toto vitæ suæ tempore, collocandus *c. si quis Clericus 10. dist. 31.*

4. Præterea conjux innocens propter alterius adulterium agere potest ad separationem habitationis coram Judice Ecclesiastico, ad quem spectat hujus causæ cognitio ad eum finem instituta, *ex cap. Tua. 4. de procuratorib.* Secus esset si uterque conjux adulterii reus esset, in quo casu non debet matrimonialis habitatio separari ut constat *ex cap. penult. & ult. de adulter.* quia tunc paria crimina compensatione mutua tolluntur. Quod si maritus sit innocens, & sciat uxorem suam deliquisse, & absque pœnitentia permanere in fornicatione, non solum potest, sed etiam tenetur se ab ejus cohabitatione dividere ad vitandum scandalum, ne videatur ipse connivere & patrocinari adulterio uxoris, quia patronus turpitudinis est, qui crimen celat uxoris *c. 1. 32. 10. q. 1. & c. Si vir. 3. de adul. & stupro.*

Z

5. Si

5. Si igitur accidat sententiam divortii ferri à Judice , separatur habitatio matrimonialis : sed & insuper uxor adultera post eandem sententiam , amittit dotem , eamque vir innocens lucratur. *c. Plerumque 4. de donat inter vir. & uxor.* quemadmodum & uxor innocens ob adulterium mariti lucratur donationem propter nuptias , teneturque maritus uxori dotem suam restituere , durante adhuc matrimonio , ut ex pluribus docet Sanch. *de Matrim. lib. 10. disp. 8. n. 11.* sumiturque etiam ex *c. 1. & 2. de donat. inter vir. & uxor.*

6. Quomodo autem de jure recentiori Tridentini Ordinarius procedere debeat in causa adulterii contra adulteros , videri potest in *sess. 24. de reform. matrim. c. 8.*

7. Stuprum strictè acceptum significat fornicationem commissam cum virgine , ut explicat Gratian. in *c. Lex. illa 2. 36. q. 1.* Quamvis nonnumquam latius sumatur etiam pro peccato commisso cum vidua integræ vitæ & honestè vivente , ut videre est in *l. inter liberas 6. ff. ad leg. Jul. de adult.*

8. De Jure Canonico , si quis Virginem seduxerit ac defloraverit , dotare eam debet , & habere uxorem. Quod si pater virginis dare noluerit , tenetur saltem reddere pecuniam juxta modum dotis , quam virgines accipere conueverunt , *cap. 1. de adulter. & stupro.* Si autem ipse

ipse stuprator nolit illam accipere, corporaliter castigatus, excommunicatusque in Monasterium, in quo agat pœnitentiam, retrudetur, de quo nulla sit egrediendi sine Judicis permissione licentia, c. 2. eod. Demum hoc grave crimen in Clerico satis esse, ut idem Clericus deponatur, tradit *Panor. in eod. c. 2. n. 4.*

9. Alia spectantia ad hæc cæteraque delicta carnalia, videri possunt apud Theologos morales.

T I T. XII.

De quibusdam peculiaribus Clericorum delictis.

1. Plures sunt tituli in 5. Decretalium, in quibus agitur de quibusdam delictis, quæ præsertim versantur circa susceptionem aut administrationem Ordinum Ecclesiasticorum, & propterea dici possunt peculiaribus Clericorum. Hujus generis delicta sunt, quæ præsentibus hoc titulo comprehendimus.

2. Primum ejusdem generis delictum est, si quis Clericus depositus, vel excommunicatus, vel interdictus, audeat in Ordine ministrare, & de eo agitur in *tit. de Clerico excomm. depos. vel inter. ministr.* ac multiplex contra illud pœna decernitur. Prima pœna est: ut si Clericus depositus propter crimen, actum Ordinis

aut officii, à quo depositus est, exerceat, excommunicandus sit, *c. 1. eod.* idemque juris servandum sit, si Clericus degradatus, aut ab officio pro certis criminibus suspensus aliquid de ministerio sibi interdicto agere præsumperit, & postea ab Episcopo suo correptus, in incæpta præsumptione perduraverit. Quod si aliquis ista omnia contempserit, & Episcopus minime emendare potuerit, Regis iudicio, ad requisitionem Ecclesiæ, exilio damnetur, *c. 2. eod.*

3. Item in *cap. Clerici 3. eod.* statutum est ut si Clericus interdictus vel excommunicatus ante absolutionem Divina officia celebraverit, nisi monitus sine dilatione redierit perpetuæ depositionis sententiam pro ausu tantæ temeritatis incurrat, & etiam beneficiis omnibus spoliatur, ut habetur in *c. Fraternitati 6. eod.*

4. Eiusdem demum criminis pœna est, ut si Clericus excommunicatus vel suspensus vel interdictus exerceat solemniter sibi prohibitum actum Ordinis, saltem majoris, irregularitatem incurrat prout sumitur ex *c. 1. §. ult. de sent. excom. in 6. cap. 1. de sent. & re judic. in 6. §. ult. aliisque juribus.* Nisi tamen Divina celebraverit cum ignorantia probabili suspensionis suæ, ratione cuius excusaretur, non autem cum ignorantia crassa & supina aut erronea, quia huius generis ignorantia non excusat, *c. Apostolica 9. de Cler. excom. deposito & c.*

5. Dixi *actum Ordinis saltem majoris*, quia quoad Clericos minorum Ordinum utrum irregulares fiant ex eo quod censura ligati suorum Ordinum actus exercent, quæstio est inter Theologos & Canonistas, cujus probabilissima resolutio ea esse videtur, quam tradit Suar. *de cens. disp. 12. sect. 2. num. 10.* videlicet irregulares fieri si actum exercent solemniter, & ex proprio Officio tamquam Ministri ad id deputati, eo vestium genere, eoque tempore, loco, cæterisque circumstantiis, in quibus idem actus non nisi per Clericum ordinatum exercentur: quia tunc apparet eundem Clericum operari ut Ministrum consecratum; secus autem si actum exercent, qualiter etiam à laico fieri possit & soleat. Unde concludit ibidem idem Doctor, raro vel numquam hanc irregularitatem incurri, quia vix aliquid, aut aliquo modo faciunt Clerici in solis minoribus Ordinibus constituti, quod laici facere non consueverint.

6. Supradicta procedunt de Clerico excommunicato excommunicatione majori: si enim aliquis solum ligatus excommunicatione minori, celebrat, quamvis graviter peccet, nullius tamen notam irregularitatis incurrit: & licet eligi prohibeatur, non prohibetur eligere, vel ea quæ ratione jurisdictionis sibi competunt, exercere, dummodo non in contemptum Ecclesiasticæ disciplinæ, videlicet contra prohibi-

hibitionem Superioris, communioni excommunicatorum pertinaciter se ingesserit: in quo casu est anathemate feriendus, *c. ult. de Cler. excom. depof. &c.*

7. Aliud Clericorum delictum esset, si in aliquo Ordine, quem nondum susceperunt, ministrarent, seu aliquod ejus ministerium exercerent qualiter non nisi per constitutum in eodem Ordine exerceri potest, de quo crimine sermo est in toto tit. *de Clerico non ordin. ministr.* Decernitur etiam ibi per Sacros Canones, ut si Clericus non ordinatus (quod idem communis Doctorum sententia extendit etiam ad laicos) aliquod Divinum Officium ita exercuerit, abjiciatur de Ecclesia, seu privetur communione fidelium, & ad altiores Ordines non ascendat, imo & ab Ordine jam suscepto suspendatur pro arbitrio Episcopi per biennium aut triennium, ut habetur in *cap. 1. & 2. de Cler. non ordin. ministr.* sive ea suspensio extendatur, quoad omnes Ordines jam susceptos, ut videtur sensisse Hostiensis, sive solum procedat quoad Ordinem proxime & postremo susceptum, ut videtur sentire Suarez. *de cens. disp. 42. sect. 4. num. 4.* Huc etiam facit Bulla 81. Clementis VIII. *Et si aliis*, ubi de eo qui cum non sit Sacerdos, Missam celebrat, aut Confessiones audit, statuitur ut Sacris Inquisitoribus aut locorum Ordinariis tradatur

ur degradandus, ac deinde Curiaē sæculari puniendus.

8. Aliud quoque Clericorum crimen esset, si vel per saltum promoverentur, hoc est superiorem Ordinem acciperent nondum accepto Ordine inferiori; vel si Ordinem furtivè susceperent, hoc est sine consensu proprii Episcopi, aut absque prævio examine cum reliquis ordinandis se dolose conjungerent, unde post titulos explicatos sequitur in 5. Decretal. tit. de Cleric. per saltum promoti, & tit. de eo qui furtive Ordinem suscepit.

9. Si quis igitur per saltum promoveatur, puta prætermisso Subdiaconatu Diaconus ordinetur, ejus Ordinatio valida est, ut docet Glos. communiter recepta in cap. un. dist. 52. v. Subdiaconatus & supponitur in cap. un. de Cler. per saltum promoti; Sed est illicita, & in ejus poenam suspenditur à suscepti Ordinis executione, donec Ordo prætermissus suppleatur, post quem poterit Episcopus cum legitima causa ex misericordia dispensare, ita ut Ordinatus possit ministrare etiam in Ordine per saltum suscepto, dummodo tamen in eodem non ministraverit tempore suspensionis, ut constat ex eod. cap. un. de Cler. per salt. prom. & ex Trid. sess. 23. de refor. c. 14.

10. Quod attinet ad poenam eorum qui furtive sint Ordinati, distinguendum est ut distin-

guitur in c. 1. de eo qui Ord. furt. suscep. vel enim prohibitum illis erat ita furtive ordinari sub pœna excommunicationis ; vel nulla interminatio excommunicationis super hoc facta erat. Si primum, suspenduntur ab Ordine suscepto, & ad superiorem Ordinem prohibentur ascendere sine dispensatione Summi Pontificis: nisi tamen in aliquo Monasterio habitum Regularem susceperint, & in eo fuerint aliquanto tempore laudabiliter conversati: in quo casu poterit Episcopus misericorditer dispensare, ex cit. c. 1. & 3. eod. Si autem sententia excommunicationis lata non fuerat, tunc furtive ordinatus suspensus etiam erit à suscepti Ordinis executione, sed post peractam pœnitentiam dispensari poterit à proprio Episcopo, nisi alia impediunt, ex eod. cap. 1. Consonat etiam *Trid. sess. 23. de ref. cap. 8.* ubi decernitur ut si quis ab alieno Episcopo ordinetur absque testimonio Ordinarii circa ejus probitatem & mores, Ordinans à collatione Ordinum per annum, & Ordinatus à susceptorum Ordinum executione, quamdiu proprio Ordinario videbitur expedire, sit suspensus.

T I T. XIII.

De Privilegiis & Excessibus privilegiatorum.

1. **A**lia criminum species breviter hic cognoscenda, est quæ committitur à privilegiatis qua talibus, atque consistit in abusu privilegiorum. Ad hujus intelligentiam, prælibandum aliquid est circa naturam & proprietates privilegiorum.

2. Privilegium generice sumptum est quasi quædam privata lex, ex *cap. Privilegia 4. dist. 3.* quia scilicet alicui privatæ personæ seu communitati vel loco concedit aliquid speciale contra, vel præter jus commune. Differt à dispensatione, quia nomine dispensationis solet intelligi concessio alicui facta contra jus commune in ordine ad unum aliquem actum exercendum, puta ad matrimonium contrahendum, quo actu posito, cessat dispensatio: de ratione autem privilegii propriè accepti est ut concedatur ad aliquid operandum vel non operandum ordinariè & stabiliter præter vel contra jus commune, ut satis indicat ipsum nomen legis, quæ per se significat quandam stabilitatem & permanentiam.

3. Privilegium ita explicatum solet multipliciter dividi. Primo enim aliud est privilegium

gium reale, aliud personale, ut sumitur ex *l. Privilegia*, 156. ff. de diver. reg. jur. Privilegium reale dicitur quod immediatè & directè conceditur rei vel officio, unde durat quamdiu durat ipsa res aut officium, & consequenter transit ad successorem in eadem re vel officio. Privilegium personale est quod immediatè & directè conceditur personæ, unde illam non egreditur & cum ea expirat, ut constat ex *cit. l. Privilegia*, & *l. Sordidorum* 13. Cod. de excusationib. munerum. lib. 10. Aliqui etiam assignant tertiam speciem privilegii, quam vocant privilegium mixtum, quo nomine significatur ab ipsis ea species privilegiorum, quæ conceduntur alicui certo generi personarum, puta Clericis, Religiosis, filiisfamilias &c. ita ut transeant etiam ad eos omnes, qui successivè idem genus personarum constituant.

4. Alia privilegiorum divisio est in perpetua & temporalia. Perpetua dicuntur quæ conceduntur absolutè & sine temporis limitatione, unde de se durant quamdiu non fuerint revocata. Ad hoc genus reducuntur quæ sine temporis limitatione conceduntur personæ fictæ, nempe corpori mystico seu politico, puta alicui civitati, universitati, Collegio, Religioni, &c. & quæ conceduntur personis certi generis, quæ communitatem constituunt.

stituant ; qualia privilegia diximus ab aliquibus vocari privilegia mixta : cum enim tales communitates & mystica corpora non deficient, neque deficit privilegium illis concessum. Temporalia autem privilegia sunt, quæ restrictè conceduntur ad certum tempus, qualia nonnumquam esse solent, quæ conceduntur singularibus personis in individuo.

5. Concedere privilegia ille omnis & solus potest qui potest legem ferre, & in materia suæ dispositioni subjecta, quamvis cæteroquin concessio privilegiorum non sit propriè actus jurisdictionis, sed meræ gratiosæ liberalitatis. Hinc privilegium concedi potest etiam non subdito, dummodo hic sit aliqua ratione inferior concedente: quamvis enim privilegium sit quædam privata lex, attamen quatenus privilegium est non obligat privilegiatum, & ideo relatè ad eundem non est necessaria in concedente jurisdictio.

6. Rursus sicut habens potestatem legislativam potest concedere privilegia, ita etiam potest privilegia revocare. Qua tamen in re distinguunt Doctores cum Panor. in cap. Novit 13. de Judic. nu. 23. & seqq. inter privilegium concessum, subdito, & inter privilegium concessum non subdito, quod privilegium concessum non subdito, & ab eo acceptatum, non potest à concedente revocari pro libito, quia

se habet tamquam gratuita donatio legitime acquisita ; Princeps autem privare non potest non subditum rebus legitime acquisitis. E converso privilegium concessum subdito potest ab ipso concedente revocari si sit privilegium gratuitum sistens in pura ratione privilegii, id est facultatis & licentiae contra vel praeter jus commune, quia quod Princeps per privilegium liberaverit subditum a praeepto legis, non facit quod non possit iterum illud idem praeeptum eidem imponere, in quo aequivalenter consistit revocatio privilegii. Dixi *si sit privilegium gratuitum &c.* secus enim accidit si privilegium concessum sit per contractum onerosum aut lucrativum, in quo casu pro libito revocari non potest, quia etiam Princeps tenetur servare pacta facta cum subditis. Videri potest Suar. *de leg. lib. 8. c. 37.*

7. Revocatio privilegii fieri potest, tacite vel expresse. Tacite fit, quando aliquid agitur vel statuitur a Principe, quod sit contrarium privilegio & sine privilegii derogatione vel abrogatione subsistere non possit : in quo casu si Princeps habeat notitiam privilegii, & hoc non obstante actum illum faciat incompatibilem cum privilegio, censentur virtualiter velle revocare privilegium, vel totaliter & in perpetuum si actus ille contrarius sit absolute incompatibilis cum toto privilegio ejusque permanenti.

gentia; vel particulariter & ad aliquod tempus, si prædictus actus contrarius habeat dumtaxat partialiter & ad tempus limitatam contrarietatem. Dixi *Si Princeps habeat notitiam privilegii*. Si enim ignorantia privilegii interveniat, aut ea præsumi possit in Principe, tunc per actum privilegio contrarium non revocatur privilegium, ut clarè sumitur ex c. 1. *de const. in 6.* ubi Bonif. VIII. declarat Rom. Pontificem non revocare tacite per suam legem ea quæ potest probabili- ter ignorare, nisi expressè caveatur in ipsa lege: quia videlicet cum tali ignorantia non conjun- gitur virtualis voluntas, quæ in incognitum ferri non potest.

8. Expressa revocatio privilegii est quando fit verbis expressis sive in specie & particulari, sive saltem per clausulas generales, ut cum dicitur v. g. *non obstantibus quibuscumque privilegiis &c.* quales clausulæ generales regulariter suf- ficiunt ad tollendum quodlibet particulare pri- vilegium, quia *in toto partem non est dubium contineri*, c. 80. *de reg. jur. in 6.* Dixi *regulariter*. quia sunt aliquæ limitationes in ordine ad ali- quas species privilegiorum, quæ non tolluntur per ejusmodi clausulas generales, sed debet il- lorum specialior mentio fieri. Talia esse cen- sentur privilegia quæ continentur in corpore Juris, adeoque non sunt tantum privilegia, sed etiam leges publicæ, & Canones, unde pro illo-

lorum derogatione opus esset clausula saltem in genere derogatoria legum aut Canonum, ut colligitur ex Glos. communiter recepta in *sub. Qua in provincia Cod. ubi de criminib. v. illic omni privilegio.* Item ejus generis sunt privilegia, quæ in sui tenore continent ut revocari non possunt, nisi fiat expressa eorum mentio de verbo ad verbum, aut aliquid simile. Ad idem demum genus reducuntur privilegia concessa per modum contractus, quæ non nisi ex gravissima causa revocantur, ubi eorum revocatio est in præjudicium tertii in jure acquisito & justitiæ, quod præjudicium non præsumitur nisi exprimatur, ut docet Panor. in c. *Veniens 19. de prescrip. n. 12.*

9. Præter revocationem quæ se tenet ex parte Principis, amitti quoque potest privilegium per renunciationem, quæ ab habente privilegium fiat vel expressè vel tacitè, exceptis tamen iis privilegiis quæ concessa sunt in favorem totius Ordinis aut Communitatis, quibus renunciari non potest à persona privata, ut constat ex *cap. Si diligenti 12. de foro compet.* Item exceptis iis privilegiis, quæ continent etiam jus tertii, cui per talem renunciationem præjudicaretur, ut est exemplum in *cap. Cum tempore 5. de arbitris.*

10. Loquendo igitur de privilegiis renunciabilibus, illorum renunciatio fieri potest vel

ex-

expresse vel tacite. Expresse fit quando quis habet formalem voluntatem satis expresse exteriùs declaratam abdicandi à se totum jus & facultatem privilegii : tacite autem cum quis aliquid facit aut omittit, cui actioni aut omissioni connexa fit vel ex natura rei, vel ex dispositione juris amissio privilegii.

ii. Sub hoc genere tacite renunciationis includitur amissio illa privilegii, quæ habetur per non usum ejusdem privilegii : est enim sententia satis recepta, privilegium aliquod amitti per ejus non usum longo tempore, puta decennio, continuatum liberè etiam quando se obtulit occasio illo utendi, ut videre est apud *Innoc. Panor. Felin. & alios in c. Cum accessissent 8. de constit.* & apud Juristas cum *Bart. in l. falso Cod. de diver. reser. & l. 1. ff. de nundin.* Quam tamen doctrinam non esse universaliter intelligendam de quolibet privilegio, sed solum de aliquibus, docet *Glos. penult in c. Ut privilegia 24. de privileg. Suar. de leg. lib. 8. cap. 34. n. 15. & seqq. Laym. lib. 1. Theol. mor. tract. 4. c. 23. n. 21. & 22.* Duplex enim datur privilegiorum species : aliqua sunt quæ præcisè dant facultatem ad aliquid, & non tendunt in ullius alterius gravamen, qualia sunt v. g. privilegia celebrandi ante auroram, absolvendi à castibus reservatis, comedendi carnes in diebus prohibitis &c. alia sunt quæ redundât in gravamè & onus aliorû, ut puta privile-

vile-

vilegium imponendi tributum, exigendi decimas, visitandi Monasteria exempta &c. Privilegia primi generis censent non amitti per præcisum non usum, quibus etiam favet regula illa tradita à *Panor. in cap. Joannes 7. de Cler. conjug. num. 9.* quod quando lex non necessitat ad agendum, sed solum dat facultatem ad agendum; non tollitur per non usum, & quod in his quæ sunt meræ facultatis, non inducitur consuetudo, quam regulam probavit etiam *Sacra Rota dec. 536. n. 4. p. 2. recent.* At alterius generis privilegia, quæ tendunt in aliorum gravamen, docent amitti si quis illis longo tempore non utatur, etiam quando est occasio & facultas utendi, ad quod facit *l. 1. ff. de num. din. juncta ibid. Gloss. v. tempore.*

12. Ratio disparitatis est: quia circa privilegium aliis onerosum locum habet præscriptio: Æ enim, in quorum gravamen aut servitutem privilegium cederet, quamdiu privilegium non exercetur, sunt in quasi possessione suæ libertatis; unde si talis possessio continuetur usque ad spatium temporis, quod ad legitimam præscriptionem requiritur, robur acquirit ex titulo ejusdem præscriptionis. At circa privilegium purè facultativum, & nulli onerosum nullus est qui contra illud præscribat, quia sicut per tale privilegium nemo gravatur, ita per ejus non usum nemo dicitur reponi in quasi possessione.

essione suæ libertatis; ubi autem nulla possessio est, ibi locū non habet ulla præscriptio, ut constat ex cap. *Sine possessione* 3. de reg. Jur. in 6. & l. *Sine* 25. ff. de usurpat. & usucap.

13. Quod dictum est de non usu privilegii, debet cum proportione etiam intelligi de contrario usu: quia etiam in hoc videtur habere locum illa distinctio inter privilegia aliis onerosa & inter privilegia nemini onerosa; quod privilegia aliis onerosa amittantur per contrarium usum tanto tempore continuatum, quantum requiritur ad præscriptionem, puta si quis habens privilegium non solvendi tributa, solverit tamen longo tempore, puta decennio aut etiam longiori, quantum satis est ad præscriptionem; in eo casu amittat totaliter privilegium, quamvis quamdiu præscriptio impleta non fuerit amittat solum fructus privilegii quoad actus particulares titulo cujusdam tacitæ renunciationis, quam censetur facere privilegiarius pro eisdem actibus, supposito quod privilegio renunciare possit: privilegia autem, quæ nemini sint onerosa, nunquam totaliter amittantur per solum contrarium usum etiam longo tempore continuatum, quia circa ejus generis privilegia non habet locum præscriptio. Videri potest Suar. lib. 8. de legib. c. 35.

14. Alius modus amittendi privilegia est per eorundem abusum, nam ut dicitur in cap. *Ubi ista*

ista 7. dist. 74. privilegium meretur amittere, qui permissa sibi abutitur potestate. Nomine autem abusus propriè intelligitur defectus commissus in ipsomet usu privilegii, vel in his quæ illud concernunt, ut v. g. Si quis prætextu privilegii aliquid plus faciat, aut omittat, quam à privilegio concedatur, quod est abuti privilegio per excessum; aut si quis ex privilegio sumat occasionem peccandi; aut demum si quis pravus suis moribus directè auferat finem & fundamentum privilegii, ut est exemplum in Clerico beneficiato, cui concessum fuerit privilegium morandi alibi propter studium, & ille neglecto studio, aliis actionibus inutilibus occupetur.

15. In omnibus his aliisque similibus abusus privilegium amittitur, quamvis non semper eodem modo. Aliquando enim amittitur ex natura rei; quomodo docet Suar. *in cit. lib. 8. cap. 36. num. 7.* beneficiatum missum ad studia amittere privilegium percipiendi fructus in absentia, si nihil studeat. Aliquando autem propter abusum amittitur privilegium ex dispositione Juris positivi, vel per sententiam Judicis, vel etiam ipso facto, quemadmodum qui sub spe immunitatis homicidium, aut mutilationes membrorum in Ecclesia committere non veretur, ipso facto privatur privilegio Ecclesiasticæ immunitatis, *ex cap. fin. de*

mun. Eccles. Utrum autem hic & nunc in particularibus casibus amissio privilegii veniat ipso facto, an expectari debeat sententia Judicis, pendet ex verbis legis, quæ si dicat *privilegium metetur amittere*, aut *privetur privilegio &c.* aliave similia, signum est non amitti ipso facto: secus est si dicatur *noverit se privatum privilegio*, aut *amissio privilegii ipso facto incurrat &c.*

16. Ne abusus per excessum committatur in privilegiis, illud est diligenter servandum, ne privilegium extendatur ultra id quod in eo permittitur ac significatur juxta proprietatem verborum. Quia autem nonnunquam contingit, verba privilegiorum capacia esse strictioris aut amplioris significationis, ideoque nonnunquam dubitari posse quomodo hic & nunc fieri debeat talium verborum interpretatio; propterea statuuntur à Doctoribus aliquæ regulæ tum circa privilegia nullatenus derogantia juri communi aut alicujus tertii, quæ dicuntur purè favorabilia; tum circa privilegia magis rigorosa, quæ vel derogent juri communi, vel juri alicujus tertii, quæ vocantur privilegia odiosa.

17. Privilegia primi generis, quæ videlicet sint purè favorabilia, docent esse amplè interpretanda intra verborum proprietatem, quantum recta ratio atq; prudentia dictaverit. Ita desumitur ex *c. Olim. 16. de verb. signif. c. Odi*

15. *de reg. jur. in 6. & l. Beneficium 3. ff. de const. Princip.* Privilegia autem secundi generis, quæ scilicet sint derogatoria juris communis, aut præjudicium inferant tertiæ personæ contra jus quod ipsa jam habet acquisitum, utpote odiosa, docent esse potius restringenda, ut sumitur ex *cit. c. Odia 15. de reg. jur. in 6.* Videri potest *Suar. in cit. lib. 8. de leg. cap. 27. & 28.*

18. Particulares abusus privilegiorum, seu particulares excessus privilegiatorum à Sacris Canonibus damnati, videri possunt in *cap. Ad hæc 5. c. Patentibus 10. c. Tuarum 11. c. Ex parte 27. aliisque juribus de privileg. nec non eod. tit. in 6. & Clem. & Extrav.*

T I T. XIV.

De Pœnis.

1. **P**ost titulos de criminibus congruenter sequitur rubrica de pœnis: decet enim pœnam esse comitem culpæ, ut quos Dei timor à peccato non retrahit, saltem pœna corripiat.
2. Nomen pœnæ dupliciter sumi potest. Aliquando enim sumitur in ampliori significatione pro quolibet damno, seu incommodo, quod alicui infligatur, etiamsi nulla ejus culpa præcesserit, ut colligitur ex *c. sine culpa 23. de reg. jur. in 6.* Aliquando autem sumitur in stri-

ctiori

riori significatione , & extenditur tantum ad ea coercionum genera , quæ alicui infliguntur propter culpam ab eo commissam , sub qua acceptio definitur in *l. aliud. 131. ff. de verb. signif. noxæ vindicta, & delictorum coercitio, in cap. autem Pœnitentia. 4. de pœnit. dist. 3. lætio quæ punit, & vindicat quod quisque commisit.*

3. Sicut autem varia sunt criminum genera variaque tribunalia , in quibus crimina puniuntur ; ita & variæ sunt pœnarum classes , ut de jure civili videri potest in toto tit. *ff. & Cod. de pœnis* , & de Jure Canonico *eod. toto tit. de pœnis* qui est in 5. Decretal. in 6. in Clem. & in Extravag.

4. Pœna Ecclesiastica , de qua nobis est specialiter agendum , intelligitur illa , quæ per potestatem Ecclesiasticam infligitur , atque dividitur in pœnam merè spiritualem , & in pœnam temporalem. Pœna primi generis est , quæ principaliter animam punit , privans illam spiritualibus bonis , quamvis interdum in consequentiam privet etiam aliquibus corporalibus. Ad hoc genus reducuntur censuræ , privatio beneficiorum , aut vocis activæ aut passivæ , item inhabilitates &c. Pœna Ecclesiastica temporalis est quæ principaliter privat temporalibus bonis , eaque subdividitur in pecuniariam , & corporalem qualis est pœna carceris , verberatio ,

tio ,

rio, exilium &c. adde, & poenam mortis, quae non excedit Ecclesiasticam potestatem, ut colligitur ex *extrav. unam sanctam 1. de major. & obed. inter comm.* quamvis Ecclesia non soleat hanc potestatem exequi per Judices, & Ministros Ecclesiasticos, sed per laicos, & mediante illorum potestate: quinimo, ut piam Matrem decet, quando Ecclesia aliquem Clericum degradatum, vel etiam laicum tradit potestati saeculari, efficaciter pro eo intercedit, ut citra mortis periculum sententiam moderetur, ut dicitur in *c. novimus 27. de verb. signif. & c. Reos 7. 23. q. 5.*

5. Rursus poena Ecclesiastica alia est ferendae sententiae, alia latae sententiae. Poena ferendae sententiae intelligitur illa, quae non incurritur nisi mediante sententia Judicis condemnatoria aut executoria. Poena latae sententiae est quae incurritur ex ipso Jure, seu canone disponente, independentem a ministerio Judicis, seu absque alia sententia condemnatoria, vel executoria, quia ipsum jus trahit secum executionem. Utrum autem in particularibus casibus poena aliqua per legem statuta dicenda sit ferendae aut latae sententiae, pendet ex verbis ipsius legis, quae si aliquando ambigua sint, & omnibus expensis probabiliter dubitetur utrum contineant poenam latae, vel ferendae sententiae, in tali casu ex pluribus, quos

refert, supponit Suar. *lib. 5. de leg. c. 1. p. 6. num. 3.* intelligenda esse ferendæ, quia in pœnali materia interpretatio fit in partem benigniorem, ut constat ex *cap. in pœnis. 49. de reg. jur. in 6. & l. interpretatione 42. ff. de pœnis.* Videri potest idem Suar. *in cit. c. 6.*

6. Quamvis tamen circa pœnam latæ sententiæ, ut incuratur, non requiratur sententia Judicis ipsam imponentis, cum imponatur per ipsam legem; quæri nihilominus potest utrum saltem requiratur sententia declaratoria criminis?

7. Respondent communiter Authores, quod si sermo sit de censuris impositis per Canonem latæ sententiæ, illæ incuruntur ipso facto absque ulla sententia declaratoria criminis, idem dicit de irregularitatibus, & ita communiter servatur in praxi. Si autem sermo sit de pœnis à censura distinctis; vel illæ sunt pœnæ purè privativæ, & quæ nullum requirunt actum physicum hominis ad sui consummationem, seu executionem, quales sunt inhabilitates, privationes tituli, seu solius domini civilis, privationes vocis activæ aut passivæ &c. vel sunt pœnæ quæ ad sui executionem indigent aliqua hominis actione, qualis est privatio bonorum civiliter, & naturaliter possessorum, pœna exilii &c.

8. Primi generis leges pœnales, quæ videli-

deli-

delicet ad sui executionem nullum requirunt actum physicum hominis, si contineant pœnam latæ sententiæ, habent absolutè suum effectum, etiam in delictis occultis ante omnem sententiam declaratoriam criminis, ut docent Doctores citati à Suar. *in cit. lib. 5. cap. 9. n. 2.* Unde si contingat v. g. ab aliqua persona committi delictum, quod per Sacros Canones inducat inhabilitatem, seu impedimentum dirimens ad matrimonium cum certa persona contrahendum, ante quamcunque sententiam declaratoriam criminis censetur absolutè inducta eadem inhabilitas, & matrimonium iudicatur irritum, si ab eadem persona cum illa alia fuerit attentatum.

9. Quod attinet ad leges pœnales alterius generis, quæ ad sui executionem aliquem requirunt actum physicum hominis, res est controversa inter Doctores, aliis asserentibus ipsas incurri, & effectum habere ante sententiam declaratoriam criminis, adeoque ante ipsam teneri delinquentem relinquere rem quam per legem privatur, quam sententiam tenet *Abb. in c. 1. de constit. n. 11. Felin.* alique plures citati à Suar. *cap. 8. n. 4.* Aliis contra asserentibus, eiusmodi leges pœnales quamvis non requirant sententiam condemnatoriam, regulariter tamen requirere declaratoriam criminis, nisi tamen in ipsa lege pœnali aliqua verba ad-

dantur, quæ satis explicent intentionem Legislatoris esse, ut inducatur absolutè pœna ante declaratoriam, aut nisi cæteroquin lex ipsa pœnalis esset inutilis, & inefficax. Huic sententiæ videtur favere Innoc. in c. cum nostris 6. de concess. prab. n. 1. aliique plures relati ab eod. Suar. ibid. n. 5. ubi concludit eandem esse probabiliorè: tum quia communis usus (ut ipse testatur) ita videtur tales leges interpretari; tum etiam quia non videtur deesse fundamentum in Jure: nam in c. cum secundum. 19. de hæret. in 6. decernitur ut bona hæreticorum sint ipso Jure confiscata, & tamen eorundem bonorum occupatio fieri non possit, nisi promulgata fuerit sententia criminis declaratoria.

T I T. XV.

De Sententia excommunicationis.

1. Inter reliquas pœnas, quæ per potestatem Ecclesiasticam infligantur, potissimum locum habent censuræ, per quas privatur homo, quando per illas punitur, spiritualibus bonis. Est autem censura triplex, videlicet excommunicatio, suspensio, & interdictum, ut sumitur ex c. quarenti 20. de verbor. signif. de quibus singulis agendum est, inito facto ab excommuni-

A a

catio

catione, quæ est præcipua censuræ species, *cap. corripiantur 17.24. q.3.*

2. Excommunicatio est censura Ecclesiastica separans Christianum, cui infligitur, à communione fidelium, ut colligitur ex *cap. omnis Christianus 32. 11. quæst. 3.* Ad hujus intelligentiam, sciendum est, communionem quam inter se fideles habent, triplicem esse, nempe purè internam, purè externam, & mixtam. Communicatio purè interna consistit in fide, charitate, gratia, aliisque supernaturalibus donis, quibus fideles Christo Domino tamquam Capiti uniuntur. Communicatio purè externa consistit in convictu purè externo, videlicet in colloquiis, contractibus, commerciis &c. Communicatio mixta consistit in usu, & administratione Sacramentorum tam activa quam passiva, in communibus suffragiis Ecclesiæ, in Divinis Officiis, & Ecclesiastica sepultura.

3. Communicatio itaque, cujus privatio per excommunicationem inducitur, propriè loquendo non est purè interna, quia hujus privatio vel nullatenus inducitur, vel supponitur antecedenter inducta per culpam lethalem, in cujus pœnam excommunicatio feratur; sed est alia duplex species communicationis, purè externæ scilicet & mixtæ, unde est antiquus ille versiculus. *Os, orare. vale, communitio, mensa negatur, diverso tamen modo ac rigore* pro

pro majori vel minori gravitate censuræ, ut ex
dicendis patebit.

4. Duplex enim est excommunicationis spe-
cies, quarum una dicitur excommunicatio
major, alia excommunicatio minor, ut sumi-
tur ex *cap. penult. de sentent. excomm.* Excom-
municatio major vocari etiam solet anathema,
quæ vox est Hebræorum propria, ut observat
Hieron. ad Galat. 1. quamvis nonnumquam in
Sacris Canonibus per anathema specialiter si-
gnificetur excommunicatio major solemniter
promulgata candelis accensis, & postea extin-
ctis, aliisque cæremoniis ab Ecclesia institutis,
de quibus sermo est in *c. debent 106. ii. q. 3.* quæ
est poena omnium, quæ ab Ecclesia infligantur,
gravissima, ut sumitur ex *c. cum non ab homine
10. de judiciis.*

5. Inter utramque hanc excommunicationis
speciem plures differentiæ interveniunt. Primò
enim differunt quoad effectus: nam excom-
municationis minoris duo effectus recensentur,
primò quod taliter excommunicatus privetur
usu passivo, seu susceptione Sacramentorum,
cap. penult. de sent. excom. & insuper illicitè con-
ferat, quamvis validè, Ecclesiastica Sacramen-
ta, *cap. si celebrat. ult. de Cler. excom.* secundò quod
fit inhabilis ad obtinenda beneficia, ita ut si e-
ligatur, ejus electio sit irritanda, ex *eod. c. si ce-
lebrat.*

6. Effectus autem excommunicationis majoris plures sunt. Primò enim ita excommunicatus privatur usu activo, & passivo Sacramentorum, nempe ut neque possit administrare neque recipere Sacramenta, *c. latores. 4. de Cler. excom. & c. cum illorum. 2. de sent. excom.* Secundò est privatus communibus Ecclesiæ suffragiis, seu subsidiis spiritualibus nomine Ecclesiæ factis, *c. à nobis 28. & c. sacris. 38. eod.* Tertio prohibetur interesse divinis officiis quæ fiunt à Ministris Ecclesiæ ad ea deputatis, *cap. responsio. 43. eod. & cap. alma mater. 24. eod. in 6.* Quarto est inhabilis ad obtinenda beneficia, *c. postulastis. 7. de Cler. excom.* Quintò est privatus omni usu seu executione jurisdictionis Ecclesiasticæ, *c. Audivimus. 4. 24. q. 1. & c. ad probandum. 24. de sent. & re judic.*

7. Sextò est exclusus ab omni communione forensi, ita ut exercere non possit officium publicum fori externi, & per exceptionem excommunicationis repelli possit in utroque foro, *c. Decernimus 8. de sent. excom. in 6. c. exceptionem 12. de exceptionib. & c. 1. eod. in 6.* Septimò est privatus omni communicatione civili & politica cum aliis fidelibus, ita ut excommunicato vitando non liceat taliter communicare, *cap. Nuper 29. & c. penult. de sent. excomm. aliisque juribus.* Octavò admitti non potest ad Ecclesiasticam sepulturam, saltem si sit excommunicatus

catus vitandus , ut cui non communicavimus vivo , neque communicemus defuncto, *cap. Sacris 12. de sepulturis.* Quod si contingat ipsum de facto in Ecclesiastico cæmeterio tumulari , si ab aliorum corporibus discerni poterit , exhuma- ri debet , & procul ab Ecclesiastica sepultura ja- ctari. Plura alia spectantia ad hos aliosque si- miles excommunicationis majoris effectus, vi- deri possunt apud Theologos.

8. Altera differentia inter majorem & mi- norem excommunicationem , est quod excom- municatio major, ut communiter fertur, num- quam infligitur nisi pro peccato mortali , *cap. Nullus 42. 11. q. 3. c. Ecce 18. 24. q. 3. & Trid. sess. 25. de refor. cap. 3.* At excommunicatio minor ferri etiam potest ob culpam venialem ut docet *Suar. de cens. disp. 4. sect. 4. n. 6.* Imo quamvis de jure ferri posset , & olim fortasse ferri soleret pro variis culpæ speciebus , nunc tamen usus est ut numquam incurratur nisi à communicanti- bus cum excommunicato vitando ; nisi tamen communicent in Divinis, aut in crimine crimi- noso , videlicet in eo crimine propter quod al- ius excommunicatus est , quia in istis casibus incurritur excommunicatio major, *cap. Signi- ficavit 18. c. si concubina 55. de sent. excomm. & c. Statuimus 3. eod. in 6.*

9. Excipiuntur tamen casus aliqui , in qui- bus aliquo modo communicantes extra Divina

& extra crimen criminofum cum excommunicatis, excufantur, qui casus veteri illo verficulo continentur: *Utile, lex, humile, res ignorata, necesse.* Per *utile* permittitur communicatio illa, quæ ad fpiritualem falutem excommunicari conducit, ut puta fi eidem falutaria confilia præbeantur, *cap. Cum voluntate 54. de fent. excomm.* Per particulam *lex* intelligitur hic lex matrimonialis, ex qua lege permittitur uxori communicare cum marito excommunicato, *ex cap. Quoniam multos 103. 11. quæft. 3.* Per particulam *humile* permittitur fubjectis communicare cum iis quibus fubjecti funt in iis rebus, in quibus funt fubjecti, fupposito quod illorum fubjectio fit ex natura rei conjuncta cum cohabitatio & cohabitatione, *ex eod. c. Quoniam multos, c. c. fi vere 34. de fent. excomm.* Per particulam *res ignorata* excufantur qui cum excommunicatis ignoranter communicant, *ex eod. c. Quoniam multos.* Per particulam *necesse* permittitur communicatio cum excommunicato ob neceffitatem gravem tum ipfius excommunicati tum aliorum, fupposito quod eidem neceffitati provideri non poffit per non excommunicatum, *cit. c. Quoniam multos, c. Inter alia 31. c. cit. c. Si vere 34. de fent. excomm.*

10. Haftenus dicta de incurfu excommunicationis minoris propter communicationem cum excommunicatis, intelligenda funt relate ad

ad excommunicatos vitandos. Quinam autem sint excommunicati vitandi controvertitur inter Doctores. Olim omnis excommunicatus erat vitandus, ut colligitur ex *c. Cum non ab homine 14. eod.* Postea in Concil. Constantiensi edita fuit constitutio *Ad evitanda scandala*, quæ refertur à *S. Antonino 3. p. tit. 25. cap. 3.* in qua statutum fuit ut nemo teneatur abstinere à communicatione cum excommunicato, nisi sit publicè denunciatus, aut nisi notoriè sacrilegas manus in Clericum injecerit. Huic constitutioni aliquam moderationem apposuit Concilium Basileense *sess. 20.* in fine sub tit. *de excommunicatis non vitandis*, ut scilicet non solum publicè denunciatus, & non solum notorius Clerici percussor, sed etiam quicumque notorius excommunicatus, quamvis non denunciatus, vitandus sit.

11. Hinc orta est controversia inter Doctores utrum servanda sit constitutio Concilii Constantiensis, an constitutio Basileensis? sunt qui sentiant pro Basileensi, quos refert *Suar. de cens. disp. 9. sect. 2. n. 4.* eamque *Fagnan. in cap. Quod à Prædecessore 1. de schismat. n. 53. & seqq.* censet fuisse confirmatam pro tota Ecclesia à Conc. Later. sub Leone X. Oppositum docent plures graves Doctores quos citat & sequitur idem *Suar. ibid. n. 5. Castrop. de cens. disp. 2. puncto 4. n. 5. & Guttier. Canon. quest. lib. 1. c. 1.* qui testan-

tur constitutionem Constantiensem esse usu receptam, & Ecclesie consuetudine, quæ est optima legum interpret. Ad id autem quod opponitur ex Concil. Later. sub Leone X. respondet Suar. in loco citato quod ibi non agebatur de lege ferenda aut observanda circa hoc pro universa Ecclesia, sed solum de Concordatis inter Pontificem & Gallos. Videri possunt Authores citati.

12. Illud tamen hac in re extra controversiam est, quod omnes excommunicati, quamvis sint tolerati, teneantur abstinere à communicatione cum aliis fidelibus. Ratio est ex ipsa Constit. Constantiensi: quia scilicet permissio communicationis cum excommunicatis toleratis, ubi illa locum habet, non est inducta in favorem ipsorum excommunicatorum, sed solum in favorem aliorum fidelium: quare pro ipsis excommunicatis perseverat jus antiquum, quo generaliter prohibetur communicatio cum excommunicatis.

13. Tertia demum differentia inter majorem, & minorem excommunicationem, est quod excommunicatio minor numquam ferri solet ab homine, hoc est per sententiam judicis, sed solum fertur à jure, seu à lege illam imponente, idque non nisi pro casu communicationis cum excommunicato ut explicatum est: at excommunicatio major ferri solet tum ab homine, tum à Jure.

14. Inter sententiam excommunicationis majoris latam ab homine, & inter latam à Jure, plures differentia sunt. Inter reliquas ea est, quod sententia excommunicationis lata à Jure est perpetua ex natura sua, & tamdiu durat, quamdiu lege aut consuetudine contraria non abrogatur; at sententia excommunicationis lata ab homine non incurritur, nisi quamdiu durat ejus, qui illam tulit, jurisdictio: quamvis si quis illam contraxerit antequam cessaret ea jurisdictio, permaneret illa ligatus etiam extincta eadem jurisdictio quamdiu non absolveretur.

15. Præterea sententia excommunicationis à Jure fertur pro delictis futuris, quamvis executionem non habeat nisi quando delicta patrata sunt, nullamque monitionem necessario prærequirit, quia ipsa lex gerit vices monitionis; at sententia excommunicationis ab homine fertur etiam pro delictis præteritis, ac non nisi præmissa trina monitione, aut saltem unica tribus æquivalente, posito scilicet triplici temporis interstitio, quorum primum pro prima monitione sit, secundum pro secunda, tertium pro tertia, *c. Sacro 48. de sent. excomm. & c. Constitutionem 9. eod. in 6.* Alioquin Judex, monitione non præmissa præsentibus personis idoneis, per quas (si necesse fuerit) possit probari, excommunicationis sententiam ferens interdicitur ab ingressu Ecclesiæ per mensem unum.

num, alia etiam poena mulctandus, si visum fuerit expedire, ex eod. cap. *Sacro*. Item in cap. 1. eod. in 6. præcipitur, ut quisquis excommunicat, excommunicationem in scriptis proferat, & causam excommunicationis expressè conscribat, propter quam excommunicatio proferatur. Exemplum autem huiusmodi scripturæ teneatur excommunicato tradere intra mensem si fuerit requisitus, super qua requisitione faciendum est publicum instrumentum, vel litteræ testimoniales conficiendæ sigillo authentico consignatæ. Quod si quis iudicium huiusmodi constitutionis temerarius extiterit violator, ab ingressu Ecclesiæ & Divinis officiis per mensem unum suspenditur. Quæ eadem servari quoque debent in ferendis sententiis suspensionis & interdicti.

16. Sententia excommunicationis ab homine ferri non potest nisi ab habente potestatem vel Ordinariam vel delegatam excommunicandi. Potestatem ordinariam habent qui sunt in officio seu Dignitate Ecclesiastica constituti, cui in perpetuum annexa est iurisdictio Ecclesiastica in foro externo. Potestatem delegatam habent, quibus illa competit ex speciali commissione, quæ de Jure ordinario fieri non potest laico, aut Clerico conjugato, aut mulieri, sed solum Clerico gaudenti Clericalibus privilegiis.

17. Quem-

17. Quemadmodum autem excommunicationem ferre non potest nisi Superior & habens in foro externo jurisdictionem Ecclesiasticam ; ita nec excommunicatione ligari , nisi subditus ejusdem jurisdictionis Ecclesiasticæ , qui sit capax præcepti : Hinc excommunicari non possunt qui baptizati non sint , aut ex baptizatis qui nondum sint rationis compotes , aut qui deliquerint extra territorium Episcopi excommunicantis , ex *c. 2. de constit. in 6.* Superiores tamen Religiosorum ubilibet possunt suos subditos excommunicare , quia eorum jurisdictio non derivatur ex territorio in personas , sed spectat immediatè ipsas personas , ut notat *Castrop. de cens. disp. 2. puncto 3. num. 3.* Item Communitas seu Universitas qua talis excommunicari non potest , ne scilicet contingat aliquem innocentem in eadem communitate excommunicatione ligari , ut expressè decernitur in *c. Romana 5. de sent. excomm. in 6.* quamvis cæteroquin aliud obtineat in suspensione & interdicto , de quibus infra.

18. Excommunicatio semel incurfa non aliter tollitur quam per absolutionem , pro qua non est in jure ulla forma præscripta , nisi tamen danda sit absolutio judicialis , pro qua servandus est ritus statutus in *cap. A nobis 28. de sent. excom.* Ut autem absolutio validè præstetur , requiritur in absolvente potestas , quæ re-
latè ad censuras ab homine specialiter latas re-

peritur in eo ipso qui tulit, nisi ei fuerit prohibitum, item in ejus successore, superiore pleno jure, ejusve delegato, ut colligitur ex *c. Pastoralis* 11. §. *Præterea de off. Jud. Ordin.* favetque *c. 1. de reg. jur.* & *l. Nihil tam naturale* 35. ff. *eod.* Dixi *nisi ei fuerit prohibitum*: quia in Jure Canonico plures sunt casus, in quibus Authori censuræ non permittitur absolutio, ut videre est in *c. Grave* 29. *de præb. cap. Tua nos* 19. *de sent. excomm.* aliisque juribus relatis à Castrop. *disp. 1. de cens. puncto* 11. §. 4. n. 4.

19. Quod autem attinet ad censuras à jure latus, distinguendum est: vel enim sunt censuræ reservatæ ipsi Authori, vel non sunt reservatæ. primi generis censuræ absolvi non possunt nisi ab eo cui reservatæ sunt, vel ab ejus successore, aut superiore pleno jure, ejusve delegato: alterius generis censuras relaxare potest relate ad suos subditos qui jurisdictionem Ecclesiasticam habet in foro externo, ut colligitur ex *c. Nuper* 29. *de sent. excomm.* ubi dicitur quod cum conditor Canonis absolutionem sibi specialiter non retinuit, eo ipso concessisse videtur facultatem aliis relaxandi.

20. In mortis tamen articulo omnes Sacerdotes (ne aliquis pereat), quoslibet poenitentes à quibusvis peccatis & censuris absolvere possunt, ut expressè conceditur à Trid. *sess. 14. c. 7.* sumiturque etiam ex *c. Eos qui* 22. *de sent.*

excomm. in 6. ubi etiam decernitur ut si postea periculum cessaverit, teneatur absolutus se præsentare ei à quo de jure fuerat absolvendus, recepturus humiliter mandatum ipsius super illis, pro quibus excommunicatus fuerat, & satisfactorius pro ut justitia suadebit: alioquin in eandem sententiam ipso jure recideret.

21. Absolutio ab excommunicatione dari potest non solum viventibus, sed etiam mortuis, *ex c. Anobis 28. de sent. excomm.* Excommunicatus enim quamvis signa pœnitentiæ ante mortem dederit, & ab omnibus peccatis à Deo absolutus decesserit, si tamen absolutio- nem ab excommunicatione ante mortem non receperit; adhuc censetur censura ligatus in ordine ad privationem suffragiorum Ecclesiæ, & Ecclesiasticæ sepulturæ: potest tamen in eo casu & debet ab Ecclesia absolvi juxta modum & ritum in *ead. c. Anobis* præscriptum.

22. Demum pro recta intelligentia Sacrorum Canonum, notandum est *ex c. penult. de sent. excomm.* nomen excommunicationis absolute & sine addito prolatum, semper intelligi debere de excommunicatione majori, quod est jus speciale in re præsentis, quia cæteroquin in aliis materiis pœnalibus verba dubia solent plerumque intelligi de pœna minori, juxta *cap. In pœnis 49. de reg. jur. in 6. & l. Interpretatione 24. ff. de pœnit.*

T I T. XVI.

De Suspensione.

1. **A**Lia censuræ Ecclesiasticæ species est suspensio, censura videlicet qua Minister Ecclesiæ ob culpam exercere prohibetur functiones Ecclesiasticas, aut aliqua Ecclesiastica potestate uti. Inde fit laicum non esse capacem suspensionis Ecclesiasticæ sed solum Clericum, quacumque dignitate præfulgeat, etiam Episcopali, quamvis cæteroquin jure cautum sit in *cap. Quia periculosum 4. de sent. excom. in 6.* ut sub generali sententia suspensionis, sicut & interdicti, latæ à Jure, non intelligantur comprehensi Episcopi & eorum Superiores, nisi specialiter exprimentur, quod ipsorum privilegium non extendi ad excommunicationem, docet ibid. *Glos. vers. suspensionis.* Inde etiam fit suspensionem ferri posse non tantum in particulares personas, sed etiam in Communitatem, puta in totum Capitulum, interdicendo illi usum alicujus Ecclesiasticæ potestatis, cujus cæteroquin munere fungi posset, ut constat ex *cap. un. Ne sede vacante in 6. & ex Trid. sess. 24. de refor. cap. 16.*

2. Triplex est suspensionis species; alia à beneficio; alia ab officio, quæ rursus subdividitur

tur in suspensionem ab officio Ordinis, quæ impedit Ordinis exercitium, & in suspensionem ab officio jurisdictionis, quæ prohibet jurisdictionis administrationem, alia ab officio simul & beneficio. Omnes istæ suspensionum species possunt esse vel totales vel partiales, prout privant vel in totum vel solum partialiter administratione officii aut beneficii, aut utriusque. Notant tamen Authores quod si suspensio absolutè feratur, intelligi debeat de suspensione ab officio & beneficio simul, quia in tali casu non est unde generale nomen suspensionis limitari potius debeat ad unam suspensionis speciem, quam ad aliam.

3. Suspensio ferri potest vel perpetua hoc est absque temporis determinatione, vel temporalis hoc est pro certa dumtaxat temporis duratione, in quo tamen casu suspensio potius habet rationem cujusdam poenæ, quam censuræ medicinalis. Item ferri potest vel ab homine seu per sententiam hominis, vel à Jure seu per ipsum statutum legis.

4. Suspensionem à Jure ferre potest solus ille, qui potest legem ferre: suspensionem autem ab homine regulariter ferre non potest, nisi qui potest excommunicare, unde sicut ad ferendam excommunicationem, ita & ad ferendam suspensionem requiritur Ecclesiastica jurisdictio expedita in foro externo in eos qui suspendendi sunt.

5. For-

5. Forma ferendæ suspensionis non est in jure præscripta, sed sufficit ut verbis exprimatür ad eam declarandam accommodatis. Debet tamen in scriptis ferri expressa causa seu peccato propter quod fertur, & præcedente monitione, reliquisque servatis, quæ notavimus in *tit. præced. n. 15.*

6. Effectus suspensionis, præter supradicta impedimenta ab administratione Ordinis aut beneficii, est etiam irregularitas, quæ incurritur à suspensio, si solemniter exercent actum aliquem proprium Ordinis à quo suspensus est, de quo tamen vide quæ diximus in *tit. 12. d. n. 4.*

7. Suspenſio ſemel incurſa, ſi lata fuit ſolum ad certum tempus, elapſo eo tempore ceſſat abſque alia abſolutione, ut poſt *Gloſſ. in Clem. 1. de decimis v. donec & in c. Sacra de ſent. excomm. v. per meſem*, alioſque Doctores, tradit *Suar. de cenſ. diſp. 25. ſect. 1. num. 3.* At ſi lata fuit indeterminate quoad tempus & per modum pœnæ medicinalis, nonniſi per abſolutionem tollitur, ut ſignificat prior *Gloſſ. citata*, quæ abſolutio, relate ad ſuſpenſionem ab homine ſpecialiter latam, dari poteſt regulariter ab eo qui ſuſpenſionem tulit, aut ejus ſucceſſore in dignitate, niſi eis fuerit prohibitum; relate autem ad ſuſpenſiones per modum pœnæ medicinalis à Jure generaliter latis, abſolutio dari poteſt ab Epifcopo, dummodo ſuſpenſus à contumacia

cia recesserit, & Summus Pontifex absolutionem sibi non reservaverit, ut desumitur ex *cap. Nuper 29. de sent. excomm.* ubi dicitur quod cum conditor Canonis absolutionem sibi non reservat, concedere videtur facultatem aliis relaxandi.

8. Quod si suspensio lata sit à Jure per modum puræ poenæ absque ulla temporis determinatione, utrum in eo casu possit Episcopus illam absolvere, est quæstio à Canonistis agitata, & varie à variis resoluta, ut videri potest apud Castrop. *de Cens. disp. 4. puncto 9. n. 5. & 6.* aliosque ab ipso relatos.

9. Quod autem attinet ad suspensionem latam expressè in perpetuum & absque spe restitutionis, quæ proprio nomine dicitur depositio, dicitur infra in speciali tit. *de depositione & degradatione.*

T I T. XVII.

De Ecclesiastico Interdicto.

1. Tertia Ecclesiasticæ censuræ species est Interdictum, quo nomine venit Ecclesiastica illa censura, per quam prohibetur participatio certorum Sacramentorum, nec non officiorum Divinorum & Ecclesiasticæ sepulturæ, quatenus ea sunt bona quædam spiritualia à fidelibus

delibus participanda, quæ interdicti explicatio desumitur ex cap. *Quod in te* n. de pœnitentiis & remissionib. & ex c. *Non est vobis* n. de sponsalib. Ubi notandum quod sub diverso respectu potest quis per diversas censuras eodem bonorum genere privari: interdictum enim privat prædictis rebus Sacris, quatenus Sacræ sunt & à fidelibus participabiles: excommunicatio iisdem privat, quatenus includunt aliquam communicationem cum aliis fidelibus: suspensio demum, quatenus sunt actus potestatis aut ministerii Ecclesiastici. Unde ulterius infertur, quod quamvis suspensio ferri possit solum in Clericos; at interdictum esse potest commune Clericis & laicis; sicut & excommunicatio.

2. Interdictum aliud est locale, aliud personale, aliud mixtum. Interdictum locale est, quo interdicitur locus, seu quod immediatè terminatur ad locum. Personale est quo interdicitur aliqua persona vel communitas personarum, seu quod immediatè terminatur ad personam aliquam vel communitatem personarum. Mixtum denique est quo immediatè interdiciuntur locus & personæ.

3. Inter interdictum purè locale & inter interdictum personale, illud inter reliqua discrimen est, quod interdictum personale, utpote immediatè afficiens personas, sequitur personas ipsas, quæ propterea quocumque se conferant,

rant, sunt ubilibet interdictæ. At interdictum purè locale, cum immediatè solum locum afficiat, & nonnisi ex loco redundet in personas, non afficit personas nisi pro ut existentes in loco interdicto, unde extra locum interdictum non prohibentur interesse Divinis: exceptis tamen iis personis, quæ causam dederunt illi interdicto locali, quia ejusmodi personæ specialiter puniuntur etiam interdicto personali, unde nec in loco interdicto nec alibi possunt interesse Divinis, ut deciditur in *c. Si sententia 16. de sent. excomm. in 6.*

4. Rursus interdictum aliud est generale, aliud speciale, quæ divisio locum habet tum in interdicto locali, tum in interdicto personali, sumiturque ex *c. Cum in partibus 17. de verb. significat.* Interdictum generale est, quod fertur in regnum, civitatem, populum, seu communitatem: speciale seu particulare est, quo specialis locus, puta hæc vel illa Ecclesia, aut aliqua determinata persona interdicitur. Demum omissis aliis divisionibus facillioribus, dividitur interdictum, sicut etiam suspensio & excommunicatio, in id quod est à Jure, & in id quod est ab homine, quæ divisio satis patet ex supradict.

5 Interdictum ferri potest ab eo, à quo ferri potest excommunicatio atque suspensio, regulariter loquendo. Requiritur autem pro eo ferendo gravis causa seu grave delictum, & si ferri

ri

debeat ob contumaciam & per modum pœnæ medicinalis requiritur ut scripto feratur, & cum iis conditionibus quas indicavimus in *tit. 15. hujus libri n. 15. ex c. 1. de sent. excom. in 6.*

6. Pro interdicto locali, regula est, illud esse amplæ interpretationis, tum quoad extensionem locorum, tum etiam quoad extensionem personarum in loco interdicto commorantium. Sub interdicto igitur generali locali cui v. g. civitas supponatur, non tantum comprehenditur locus intra muros civitatis conclusus sed etiam ejus suburbia & ædificia continentia, quemadmodum & interdicta Ecclesia, censentur etiam interdictæ ejus Cappellæ, & Cœmeterium contiguum, ut expressè statuitur in *c. si civitas 17. de sent. excomm. in 6.* quia videlicet alioquin interdictum redderetur frustraneum. Item prædictum interdictum vim quoque habet in locis, quæ cæteroquin exempta sint à jurisdictione interdicensis, puta si intra civitatē interdictam aut in ejus suburbiis sit aliqua Ecclesia Regularium aut aliorum, supra quos Episcopus jurisdictionem non habeat, adhuc tamen interdictum ad eandem Ecclesiam extenditur ut definitum etiam est à Trid. *sess. 25. de Regularib. & Monialib. c. 12.*

7. Fit etiam ampla interpretatio quoad extensionem personarum, unde interdictum locale servare tenentur omnes tam sæculares, quam

quam Regulares, etiam exempti tam exteri, quã incolæ: quia ejusmodi interdictum non tam est prohibitio personis facta, quam quædam inhabilitas atque privatio Divinorum cui locus subiectus est. Idque adeo procedit, ut plures apud Castrop. de Cens. disp. 5. puncto 2. n. 7. tradiderint, etiam illum, qui interdictum tulit, teneri ad illud servandum.

8. Idem fere procedit in interdicto personali, quod si generale ferri contingat, ample est interpretandum, & extendendum ad omnes personas, quæ sint pars illius communitatis seu universitatis, quæ interdicto Ecclesiastico supposita est, etiam si sint personæ innocentes, & etiam si incorporentur eidem communitati post latam sententiam interdicti: à qua tamen generali regula eximendi sunt Episcopi, qui sub generali sententia interdicti personalis non includuntur, nisi de ipsis fiat expressa mentio; ut supra diximus in tit. 16. de suspensione n. 1. ex cap. Quia periculosum 4. de sent. excomm. in 6.

9. Ejusmodi personarum extensio locum habet, quando cæteroquin propria verborum significatio illam admittit: secus est si persona aliqua propriè non comprehendatur sub ea expressione nominis quo communitas interdicitur. Hinc si interdicitur Clerus, non intelligitur (nisi aliud sit expressum) interdictus populus: nec etiam e converso, juxta textum in r. Si
Sen-

sententia 16. eod. in 6. quia nomine populi intelliguntur tantum sæculares, seu laici.

10. Effectus interdicti plures à Doctoribus numerantur. Primus est privatio activa & passiva Sacramentorum, exceptis tantum iis quæ expressè per Sacros Canones excipiuntur. Sub hoc excepto genere recenseri potest Sacramentum Baptismi & Sacramentum Confirmationis: utrumque enim conferri licitè posse tempore interdicti tam adultis quam parvulis deciditur in *cap. Quoniam 19. de sent. excomm. in 6.* dummodo tamen, extra casum necessitatis, non conferatur à persona specialiter interdicta sive per proprium particulare interdictum sive per generale, cui dedit causam.

11. Sacramentum etiam Pœnitentiæ quod tempore interdicti localis olim poterat tantum ministrari morientibus & peregrinis, *cap. Quod in te 11. de pœnit. & remiss. de jure recentiori* statuto in *cap. Alma mater ult. de sent. excomm. in 6.* potest omnibus tam sanis quàm infirmis ministrari, dummodo excommunicati non sint, aut culpabilem causam interdicto non dederint; in quo casu antequam ad Pœnitentiam admittantur, debent prius (si id facere valent) satisfacere, vel de satisfaciendo idoneam dare cautionem &c. juxta modum statutum in *eod. c. Alma mater.*

12. Sanctissimum Eucharistiæ Sacramentum

tem-

tempore generalis interdicti ministrari potest tantum iis qui sunt in gravi mortis periculo, ex cap. Permittimus 57. de sent. excomm. qui tamen, si sint specialiter interdicti, debent prius condignam satisfactionem exhibere, aut de satisfaciendo cautionem præstare, vel si neutrum possint, debent jurare se cum primum possint satisfacturos: & ad satisfactionem huiusmodi per ipsos, vel per eos, qui facere ipsam debent & possunt præstandam, daturus consilium & auxilium, ac juxta posse suum fideliter laboraturos, ut colligitur ex cit. c. Alma.

13: Quod attinet ad celebrationem Missarum, olim in interdicto locali concedebatur celebratio Missæ semel tantum in hebdomada ad conficiendam Sacram Eucharistiam pro infirmis, Campanis tamen non pulsatis, voce submissa, januis clausis, excommunicatis & interdictis exclusis, cit. c. Permittimus. postea extensa fuit illa concessio in cit. c. Alma mater, ubi conceditur facultas singulis diebus Missas celebrandi in Ecclesiis & Monasteriis, servando tamen easdem conditiones, nempe Campanis non pulsatis &c. Hæc tamen extensio concessionis intelligenda est pro interdicto locali generali, non autem de interdicto locali speciali: ut docet Glos. in eod. c. Alma v. Ecclesiis: quare in interdicto locali speciali servandum est jus antiquum.

14. Præ-

14. Prædictæ conditiones, cum quibus celebrari potest Missa tempore interdicti, suspenduntur in quatuor solemnitatibus, nempe Natalis Domini, Paschæ, Pentecostes, & Assumptionis B. V. in quibus diebus conceditur ut pulsentur campanæ, & januis apertis alta voce Divina Officia solemniter celebrentur, excommunicatis exclusis, sed interdictis admissis: sic tamen quod illi, propter quorum excessum interdictum hujusmodi est prolatum, Altari nullatenus appropinquent, *ex eod. cap. Alma Mater.* Quibus diebus additum postea fuit etiam festum Sanctissimi Corporis Domini cum sua octava à Martino V. in Constit. 12. quæ incipit *Ineffabile Sacramentum.*

15. Sacramentum extremæ Unctionis conferri non potest tempore interdicti ex textu *cap. Quod in te. n. de pœnit. & remissionib.* Item neque Sacramentum Ordinis, propter generalem regulam supra indicatam, quod omnium Sacramentorum collatio & perceptio tempore interdicti sit prohibita, exceptis tantum iis quæ expressè per Sacros Canones excipiuntur: nulli autem in Jure Canonico invenitur Sacramentum Ordinis exceptum.

16. De Sacramento Matrimonii utrum in loco interdicto, vel à personis generaliter interdictis administrari aut recipi possit, controversatur inter Doctores. Negat. Suar. *de cens.*

disp.

disp. 33. sect. 1. n. 50. & seqq. Affirmat Panorm. in cap. Non est n. de Sponsal. n. 8. Sanch. lib. 7. de Matrim. disp. 8. num. 2. aliique ab ipso citati, qui videri possunt. Specialiter tamen interdicti remouentur speciali titulo à matrimonio contrahendo si contumaces existant, quia tunc ponunt obicem gratiæ per Sacramentum recipiendæ.

17. Alter effectus interdicti est privatio Divinorum Officiorum, quorum nomine comprehenditur tum Missæ celebratio, de qua paulo ante dictum est; tum etiam publicæ Orationes ab Ecclesia factæ, exercitium & actus pendentes ab Ordine Sacro, aliaque similia. Eiusmodi Divina Officia quatenus liceant tempore interdicti localis generalis, januis clausis &c. videri potest in cit. c. Alma Mater.

18. Tertius effectus interdicti est privatio Ecclesiasticæ sepulturæ quamdiu durat tempus interdicti, cit. c. Quod in te n. de pœnit. & remission. exceptis tamen iis Clericis qui specialiter interdicti non sint, & generale interdictum locale servaverint: iis enim conceditur ut cum silentio sepeliri possint in Cœmeterio Ecclesiæ sine campanarum pulsatione & cessantibus omnibus solemnitatibus cum silentio.

19. Circa pœnas violantium interdictum, statutum est, ut si Clerici actus proprios sui Ordinis, à cuius exercitio interdicti sunt, exer-

B b

ceant,

ceant, irregularitatem ipso facto incurrant, de quo vide quæ diximus in *tit. 12. hujus libri num. 4.* Præterea violantes interdictum locale redduntur inhabiles ad electionem tam activam, quam passivam, *cap. Is qui 18. §. Is vero de sent. excomm. in 6. & c. 1. de postulat. Pralat.* Rursus Regulares etiam exempti non servant interdictum, quod ab Ecclesia Cathedrali seu Parochiali loci in quo sunt, servari vident, aut sciunt, ipso facto in sententiam excommunicationis incurrunt, ex *Clem. 1. de sent. excomm.* Demum ex *Clem. 1. de Sepultur.* etiam excommunicationem incurrunt violantes interdictum, (quamvis cæteroquin exempti sint), quoad Ecclesiasticam Sepulturam, sepeliendo in casibus non permissis aliquem interdictum, vel in loco interdicto, ac præterea ex *c. Episcoporum 8. de privileg. in 6.* suspenduntur ab ingressu Ecclesiæ, donec competenter satisfecerint ad arbitrium ejus cujus sententiam contempserunt.

20. Quod attinet ad laicos interdictum violantes, statutum est in *Clem. Gravis 2. de sentent. excomm.* ut si Dominus alicujus loci interdicto suppositi compellat Clericum in loco interdicto celebrare Divina, vel pulsu campanæ, aut voce præconis evocari faciat ad Divina populos interdictos, aut impediat ne de Ecclesiis egrediantur excommunicati, aut interdicti, exi-

re iussi ab iis ad quos pertinet : si excommuni-
catus excommunicatione reservata Summo
Pontifici , quam etiam excommunicationem
incurrunt ipsimet excommunicati , aut inter-
dicti , qui in ipsis Ecclesiis nominatim à cele-
brantibus , ut exeant , moniti remanere
presumpserint. Aliæ diversorum generum
violaciones interdicti , quæ committantur à
laicis , puniendæ sunt Iudicis arbitrio , spectata
criminis qualitate.

21. Interdictum latum & incursum pluribus
modis cessare potest. Primò enim si positum
fuit pro limitato tempore , aut sub certa con-
ditione , eo tempore elapso & conditione ap-
posita cessat , ut docet Gloss. in cap. Non est vo-
luntas 11. de Sponsalib. v. donec , & ibi Panor. nu. 7.
Ut autem cesset antequam tempus illud elap-
sum sit , aut apposita sit conditio , opus est ab-
solute seu dispensatione , quæ dari non po-
test , nisi ab eo qui interdictum tulit , aut ejus
Superiore pleno jure.

22. Quod si interdictum latum sit absque
ulla determinatione temporis & absque ulla
conditione , ut communiter ferri solet , quan-
do imponitur ad contumaciam coercen-
dam ; tunc recedente etiam contumacia & satis-
factione præstita , non propterea cessat interdi-
ctum , sed opus est absolute , ut colligitur ex
cap. Quamquam 4. de censib. in 6. ubi latis cen-
suris

suris excommunicationis & interdicti contra
exigentes tributa ab Ecclesiasticis personis, præ-
cipit Summus Pontifex ne ab excommunicatio-
ne hujusmodi absolutionem, vel ab interdicto
relaxationem obtineant, donec exacta plenè re-
stituerint, & de transgressione satisfecerint com-
petenter. Supponit ergo Pontifex, impositum
interdictum ad frangendam contumaciam, ab-
solutione indigere ad hoc ut cesset, quamvis
contumacia jam cessaverit.

23. Absolutio ab interdicto locali non reser-
vato, dari non potest nisi ab eo qui in illum lo-
cum jurisdictionem habeat Episcopalem: re-
quiritur enim ad talem actum absolutionis Ec-
clesiastica jurisdictio fori contentiosi, quæ cum
Episcopali potestate conjungitur, ut docet
Suar. *de cens. disp.* 38. *sect.* 2. *n.* 5. Absolutio et-
iam ab interdicto generali personali propter
eandem rationem haberi non potest tum quo-
ad totam communitatem interdictam, tum
quoad particulares ejus personas, nisi ab eo, qui
in eandem communitatem illa jurisdictione
fungatur. Demum interdictum personale spe-
ciale, si non sit reservatum, absolvi posse non
solum ab Episcopo, sed etiam ab inferioribus
Confessariis, supposito quod habeant privile-
gium absolvendi à censuris, docent plures, quos
citatur Castrop. *de cens. disp.* 5. *puncto* 7. *§.* 2. *n.* 7.

plures

plures etiam negant, quos habes ibid. ab eodem
caros.

T I T. XVIII.

De Depositione, & Degradatione.

Spirituales pœnæ, de quibus hæcenus in præcedentibus titulis dictum est, sunt plerumque pœnæ medicinales, utpote imponi solent ad contumaciam concernendam, unde de natura sua non sunt perpetuæ, sed tunc demum per absolutionem cessant, quando Reus satisfactione præstita resipuerit. Præter ejusmodi pœnæ, aliud quoque penes potestatem Ecclesiasticam est spiritualis pœnæ genus, quod in perpetuum imponitur absque spe remissionis, ac propterea non includitur sub ratione censuræ, sub quo genere continetur depositio ac degradatio, de quibus in hoc titulo agendum est, ut spectantia ad pœnas Ecclesiasticas absolvamus.

2. Depositio igitur pœnalis, ut hic accipitur, est de dignitate vel beneficio, aut etiam ab usu Ordinis perpetua deturbatio seu privatio, respectivè pro ut est vel depositio à beneficio, vel ab Ordine, vel ab utroque, ut communiter esse solet quando à Jure fertur sententia depositionis, ut notavit Conink. tom. 2. disp. 16. n. 5.

Bb 3

3. Di-

3. Dixi *ab usu Ordinis* : neque enim privat Ordine ipso, qui per indelebilem characterē est impressus in anima, ut est concors Theologorū sententia in 4. dist. 25. teste Suar. *de cens. disp. 30. sect. 1. num. 7.* Inde fit Clericum ita depositum non propterea esse eo ipso privatum privilegio Clericali, ut etiam sumitur ex *cap. Cum non ab homine 10. de judiciis*, ubi Clericus criminofus prius deponendus dicitur; postea, si incorrigibilis fuerit, excommunicandus, deinde contumacia crescente, anathematizandus; postremo, si in profundum malorum veniens contempserit, cum Ecclesia non habeat ultra quid faciat, tradendus potestati seculari: quod statutum satis indicat, Clericum per solam depositionem non amisisse privilegium Clericale. Quod tamen intellige, nisi in ipsa sententia depositionis expressè adjuncta fuerit in specialem pœnam privatio ejusdem privilegii, ut notavit etiam Abb. in *c. At si Clerici 4. §. de adulteriis n. 2.*

4. Hæc specialis pœna privationis privilegii adjungi solet cum infligitur pœna degradationis, per quam Clericus, quatenus fieri potest, extra gradum, & statum Clericorum ejicitur, dum non solum deponitur ab omni usu Ordinis & beneficio, sed etiam Clericalibus privilegiis per solemnem sententiam sine spe restitutionis exuitur.

5. Est autem degradatio duplex, ut sumitur

ex cap. 2. de pœnis in 6. Una *verbalis*, quæ est ipsa sententia Judicis lata contra Clericum, e-
 umque puniens prædicta depositione & privi-
 legiorum amissione, quæ sententia præmitti
 solet antequam Clericus actualiter spoliatur
 Ecclesiasticis insignibus & indumentis cum cæ-
 remonia solemnè, Curiaque sæculari tradi-
 tur; unce etiam appellatur depositio verba-
 lis respectiva, quia videlicet est ordinata ad
 Clericum ita actualiter spoliandum. Alia est
 degradatio *actualis*, sive *realis*, aut *solemnis*, ut
 appellatur à Triden. *sess. 13. de reform. cap. 4.*
 eoque nomine intelligitur degradationis ver-
 balis executio solemniter facta, prædicta vide-
 licet spoliatio Ecclesiasticorum insignium, &
 indumentorum cum cæremonia solemnè, Cu-
 riaque sæculari traditio.

6. Quæ solemnitas servanda sit pro utraque
 specie degradationis describitur in *cit. cap. 2. de
 pœnis in 6.*, ex quo requiritur pro degradatio-
 ne verbali, ut proprius Episcopus assistentibus
 sibi aliis sex Episcopis si degradandus sit Pres-
 byter; tribus autem, si degradandus sit Diaco-
 nus aut Subdiaconus *cap. Si autem 5. 15. quest. 7.*
 sententiam in Reum pronunciet: quæ aliorum
 Episcoporum assistentia non requiritur si
 degradandus sit Clericus in minoribus dum-
 taxat constitutus, sed requiritur & sufficit cum
 Episcopo præsentia Capituli, ut docet *Glos. re-*

cepta in cit. c. 2. v. *praesentia*. Adde ex Trid. in *cap. 4.* illum eundem numerum sive sex sive trium Episcoporum assistentium suppleri posse per totidem infulatos Abbates, si in civitate aut diocesi reperiri & commodè interesse possint; alioquin per alias personas in Ecclesiastica dignitate constitutas, quæ ætate graves, ac Juris scientia commendabiles existant.

7. Facta degradatione verbali, accedit Episcopus ad degradationem actualem etiam sine aliis Episcopis, aut Prælati, ut colligitur ex *cit. cap. 2.* & sub ea forma, quæ ibidem fusè describitur, Clericalibus vestibus, & ornamentis, quasi militiæ spiritualis insignibus Reum spoliatur coram Judice sæculari, cui postea eum tradit ut in suum forum jurisdictionemque recipiat, cum intercessione tamen serio facta, ut citra mortis periculum sententiam contra eum moderari velit, ut habetur in *c. Novimus 27. de verb. signif.*

8. Hæc actualis degradatio est actus ex Ecclesiæ institutione annexus Ordini Episcopali, unde non nisi per Episcopum consecratum exerceri potest, ut sumitur ex *Glos. recepta in cap. Transmissam 15. de elect. v. de talibus, & tradit etiam Abb. in c. Non potest 3. de sent. & re jud. n. 3. Suar. de cens. disp. 30. sect. 1. n. 18. aliique communiter.* Secus procedit in degradatione

ver-

verbali, quæ solum est actus jurisdictionis, unde ab Episcopo committi potest facienda per suum Generalem Vicarium in spiritualibus, ut constat ex Trid. sess. 13. de refor. c. 4.

9. Quod attinet ad crimina, quibus per Sacros Canones pœna depositionis infligitur, constat ex præcedentibus titulis de variis criminum speciebus, ac videri ulterius potest apud Barb. de off. Episc. alleg. 110. n. 20. aliosque ab ipso citatos. Crimina autem propter quæ Clericus etiam actualiter degradatur, Curiaque seculari traditur, tria sunt in Jure antiquiori specialiter expressa, ut tradit Gloss. in c. Ad abolendam 9. de hæret. v. relinquatur. Primum est crimen hæresis, ut in eod. cap. Ad abolendam & cap. Excommunicamus 13. §. Dammati, eod. quod maximè procedit in hæretico relapso & incorrigibili. Alterum est crimen falsi, id est falsificandi litteras Apostolicas, de quo in cap. Ad falsariorum 7. de crimine falsi. nisi Summus Pontifex ex gratia pœnam illam moderetur, ut in c. Novimus 27. §. ult. de verb. signif. Tertium est, calumnia & contumelia gravis proprio Episcopo illata, cap. Si quis Sacerdotum 17. n. q. 1. Quod tamen Doctores moderantur, ut intelligatur, si ille incorrigibilis fit, teste Suar. in cit. disp. 30. sect. 2. n. 4., quod etiam docet Gloss. in c. Cum non ab homine 10. de Judicis v. postmodum, & Panor. in c. At si Clerici 4. eod. n. 37.

10. His particularibus criminum speciebus addi quoque potest sodomia frequentata ut notat Laym. *Theol. mor. lib. 1. tract. 5. part. 3. cap. 5. ex Const. 72. B. Pii V.* quæ incipit : *Horrendum illud.* Crimen Missam celebrandi, aut Confessiones audiendi in eo qui non est Sacerdos, ex *Const. 81. Clem. VIII. Et s. alias.* Sollicitatio mulierum in Confessione, si delicti qualitas postulet, ex *const. 34. Greg. XV. Universi.* Demum generaliter omne crimen enorme, quod sit dignum poena mortis in laico, ubi per Ecclesiasticas poenas corrigi non possit, satis esse ut Clericus propter illud sæculari potestati tradatur, ut colligitur ex *cit. cap. Cum non ab homine 10. de judic. & notat Panor. in cit. cap. An si Clerici 4. eod. n. 39. & seqq. Laym. in cit. c. 5. n. 6.* aliique apud ipsum.

T I T. XIX.

De Irregularitate.

1. Absolutis iis, quæ pertinent ad Censuras, aliasque Ecclesiasticas poenas, reliquum est ut de irregularitate breviter videamus, quæ quamvis poena aut censura non sit, attamen in pluribus censuras imitatur.
2. Est itaque irregularitas impedimentum Canonicum primo & per se impediens Ecclesiasti-

fiastici Ordinis susceptionem & usum ; secun-
dario autem & consequenter assequutionem
beneficii , quia cum beneficium detur propter
officium ex *cap. fin. de rescr. in 6.* ex quo quis est
inhabilis ad officium seu ministerium Ecclesia-
sticum , inhabilis quoque censendus est ad be-
neficium.

3. Alia totalis est , alia partialis. Irregula-
ritas totalis est quæ inhabilem reddit ad om-
nem Ordinem suscipiendum , & ad cujuslibet
suscepti Ordinis exercitium , eaque est quæ so-
let intelligi nomine irregularitatis simpliciter
dictæ. Partialis autem dicitur quæ privat so-
lum ascensu ad Superiorem Ordinem , aut non
omni Ordinis ministerio , sed aliquo tantum ,
qualis frequenter est , quæ provenit Clerico
jam ordinato propter aliquam supervenientem
defectum seu deformitatem , quæ inhabilem
dumtaxat reddit respectu illius ministerii, quod
ob talem defectum exerceri ritè nequit , juxta
regulam traditam ab Abb. *in c. 1. de Cler. agrot.*
n. 2. & seqq. ut puta si Sacerdoti pollex , vel me-
dieras palmæ cum duobus digitis abscindatur,
in quo casu inhabilis fit ad sacrificandum , non
item ad alia Sacerdotis officia , ex *eod. cap. 2. de*
Cler. agrot. aut si Diacono oculus eruat , in quo
casu inhabilis fit ad Sacerdotium , quamvis in
suo Ordine ministrare non prohibeatur , ut su-
mitur ex *c. fin. dist. 55.*

4. Secundò alia est irregularitas perpetua, alia temporalis. Perpetua est quæ per solam dispensationem tollitur: temporalis, quæ lapsu temporis cessat, qualis est irregularitas proveniens ex defectu ætatis, quæ adveniente ætate legitima cessat.

5. Tertiò demum alia est irregularitas proveniens ex delicto: alia quæ provenit ex alio defectu citra delictum. Neutra ex his irregularitatibus propriè pœna est, nam etiam ea, quæ ex delicto provenit, non est propriè instituta ad puniendum delictum, sed ob honorem Ecclesiastici status, qui in Ministris suis certas qualitates exigit cum quibusdam delictis non compatibles. Quælibet autem istarum irregularitatum, plures alias sub se continet, ut ex dicendis patebit.

6. Irregularitas numquam fertur per sententiam ab homine, sed dumtaxat per statutum Juris, & non nisi pro casibus expressis in Jure, ut colligitur ex *c. Is qui 18. de sent. excom. in 6.* ubi declaratur quod celebrans in Ecclesia polluta, quamvis temerariè agat, irregularitatis tamen laqueum non incurrit, *quia id non est expressum in Jure.* Inde conficitur, à nemine infra Summum Pontificem, cujus est condere generale Jus, irregularitatem induci posse, ut probat *Suar. de cens. disp. 40. sect. 4. n. 11.*

7. Subjectum capax irregularitatis est qui-

cum-

cumque per se & juxta Christi Domini institutionem est capax Sacramenti Ordinis, excepto Summo Pontifice qui suis legibus non obligatur quoad vim coactivam ad quam pertinet irregularitas: quicumque enim est capax suspensionis Ordinis, potest eadem privari (quod per irregularitatem fit), juxta illud commune proloquium, privatio & habitus circa idem versantur. Hinc sequitur foeminam five ratione sexus, five ratione cujuscumque supervenientis defectus aut criminis, dici non posse irregularem, quia ex institutione Divina non est capax Sacramenti Ordinis. Ex eadem quoque ratione homo non baptizatus est incapax irregularitatis, cum sit incapax Ordinis ex institutione Divina, c. 1. & c. Veniens 3. de Presbyt. non baptiz. Utrum autem & quomodo possit quis post susceptum baptismum censi irregularis propter culpam aut defectum contractum ante baptismum, indicabitur infra.

8. Quae autem spectant ad particulares causas, propter quas irregularitas de Jure Canonico contrahitur, ad quinque potissimum capita reduci possunt, unde totidem resultant species particularium irregularitatum, nempe primò ut alia sit irregularitas ex defectu Sacramenti, alia ex defectu animæ, alia ex defectu corporis, alia ex defectu lenitatis, alia ex delicto.

9. Irregularitas ex defectu Sacramenti illa dicitur quæ provenit ex bigamia, quæ est matrimonii duplicatio, diciturque defectus Sacramenti, quia cum Sacramentum Matrimonii institutum sit ad repræsentandam unionem Christi Domini cum Ecclesia per Incarnationis mysterium, quæ unio fuit Unius cum Una, eaque Virgine seu ab alio non assumpta; bigamia deficit in hac repræsentatione, cum sit vel conjunctio unius cum pluribus, vel conjunctio cum assumpta ab alio, ut explicatur in c. *Debitum* 5. de *bigam.*

10. Hoc genus irregularitatis, præsertim resultans ex bigamia propriè dicta, ex Apostolica traditione manavit, ut sumitur ex 1. ad *Timoth.* 3. ibi: *Oportet Episcopum esse unius uxoris virum.* Et infra: *Diaconi sint unius uxoris viri,* quibus verbis vetat Apostolus ne is, qui plusquam unam uxorem habuit, ad Sacros Ordines promoveatur, ut universa intellexit Ecclesia, & expressè declaratur in cap. 2. & 3. de *bigam.*

11. Dixi præsertim resultans ex bigamia propriè dicta. Triplex enim communiter à Doctoribus affignatur bigamiae species. Prima est propria, alia interpretativa, alia similitudinaria. Bigamia propria est si vir cum duabus legitimis uxoribus matrimonium consummavit. Quod si cum duabus matrimoniis contraxit, sed

sed vel cum neutra consummavit, vel tantum cum una; in eo casu non efficitur bigamus & irregularis, propter rationem assignatam ab Innocentio III. in *cap. Debitum 5. de bigam.* quia conjugium, quod non est commixtione corporum consummatum, non pertinet ad illud conjugium designandum, quod inter Christum & Ecclesiam per Incarnationis mysterium est contractum.

12. Bigamia interpretativa est quæ contrahitur ex unico matrimonio, quod tamen secundum quandam Juris interpretationem duplex matrimonium includit, & prædictum defectum Sacramenti, ac propterea ex statuto Sacrorum Canonum irregularitatem inducit. Ejusmodi est cum quis unam uxorem ducit, quæ prius fuit ab alio cognita, ut sumitur ex *cit. cap. Debitum & cap. Curandum 10. dist. 34.* quia videlicet tale matrimonium deficit in significando conjugio Christi Ecclesiam Virginem sibi copulantis. Idem Juris est, si quis propriam uxorem cognoscat postquam illa adulterium commisit, etiam si tempore contracti Matrimonii virgo eadem fuerit, ut habetur in *c. Silai 13. dist. 34.* Secus accidit, si quis aliquam ducat prius à se ipso corruptam; tunc enim bigamus & irregularis non efficitur, ut ex pluribus relatis docet Sanch. *lib. 7. de matrim. disp. 84. n. 14. & Suar. de cens. disp. 49. sect. 3. num. 6.*

6

¶ 7. quamvis Doctores non desint qui oppositam sentiant, ut videre est apud Sanch. *ibid.* n. 13.

13. Utrum autem ad hoc genus bigamiae interpretativæ reducendum sit & irregularitatem inducat duplex matrimonium, quorum unum validum sit, alterum invalidum propter impedimentum dirimens, vel quorum utrumque propter ejusdem generis impedimentum sit invalidum, est quæstio à Theologis & Canonistis agitata, de qua videri potest Sanch. *in eit. disp.* 84. Castrop. *de censur. disp.* 6. puncto 8. n. 7. & seqq. Suar. *sect. 2. disp.* 49. *de censur. n.* 3. & seqq. aliique ab ipsis citati.

14. Hactenus dicta de irregularitate proveniente ex bigamia sive propria sive interpretativa, extendenda quoque sunt ad bigamiam contractam ante baptismum, ut puta si quis ante baptismum duo matrimonia contraxerit, aut unum cum ab alio cognita; aut etiam si unum matrimonium celebraverit ante baptismum, alterum post baptismum, ut sumitur ex *cap. si quis viduam* 14. *dist.* 34. c. *Acutius* 3. & *cap. una* 5. *dist.* 26. Quod tamen intelligendum est, non ita ut bigamus etiam ante baptismum censendus sit irregularis, cum irregularitas utpote de jure canonico statuta non extendatur ad hominem non baptizatum, ut supra notavimus in hoc tit. n. 7. sed ita ut irregularitas quodammo-
do

do cum baptismo, vel post illum incipiat. Ratio autem est quæ in citatis textibus indicatur: quia videlicet in baptismo culpa dimitti potest, lex aboleri non potest; in conjugio autem non culpa, sed lex est, ut etiam secundum primævam sui institutionem significet conjunctionē Christi cum Ecclesia, ut colligitur ex Apostolo *ad Ephes. 5.* docetque August. alique Patres apud Laym. *lib. 1. Theol. mor. tract. 5. par. 5. cap. 6. n. 8. & lib. 5. tract. 10. par. 3. c. 6. n. 2.* à qua significatione deficit duplicatio matrimonii sive propria sive interpretativa.

15. Bigamia demum similitudinaria appellatur, quando intercedit non duplex matrimonium carnale, sed unum spirituale per votum solemne continentiae, & aliud carnale, quamvis hoc sit attentatum dumtaxat, utpote invalidum post votum solemne castitatis. Cum autem duplex tantum sit votum ejusmodi solemne, nempe quod emittitur in professione Religiosa, & quod includitur in susceptione Ordinis Sacri: ideo duplex hujus bigamiæ species numerari potest, quarum una committeretur à Religioso qui post professionem emissam matrimonium attentatum contraheret & consummaret; altera autem quæ committeretur à Clerico in Sacris constituto, qui post susceptum Sacrum Ordinem uxorem duceret & cognosceret.

16. Ex

16. Ex priori hujus bigamiae specie irregularitatem contrahi, constat ex *cap. Quotquot. 24.* & *cap. Monacho 32. 27. quast. 1.* utrum autem contrahatur etiam ex altera specie bigamiae, à Clerico videlicet post Sacrum Ordinem matrimonium attentante, est disputatum inter Doctores, de quo videri potest *Suar. de cens. disp. 49. sect. 4. n. 3.* & *seqq. Castrop. de cens. disp. 6. pun. 8. n. 12.* aliique ab ipsis citati.

17. Effectus irregularitatis à bigamia non tantum propria sed etiã interpretativa provenientis, præter prædictam inhabilitatem ad Ordines & beneficia, is quoque est ut bigamus nudatus maneat omni privilegio Clericali, ut habetur in *c. un. de bigam. in 6. juncta ibid. Glos. v. bigamos.* Quare nec possunt Clericalem habitum & tonsuram deferre, nec ministeria minorum Ordinum ex officio exercere, ut etiam sumitur ex *cap. un. de Cler. conjug. in 6. juncta ibid. Glos. v. unicis. & v. Virginibus* & ex *Trid. sess. 23. de refor. c. 17.*

18. Secunda species irregularitatis est quæ provenit ex defectu animæ, qualis est vel ignorantia, vel carentia boni nominis seu infamia, vel carentia libertatis. Ignorantia si tanta sit ut ministerium Ordinis exercere non sinat, constituit hominem irregularem, ut sumitur ex *c. Illiteratos 2. dist. 36.* ubi pariformiter arcentur ab Ordinibus suscipiendis illiterati, ac aliqua parte

parte corporis vitiati, quos in omnium sententia irregulares esse paulò infra exponetur.

19. Infamia etiam irregularitatem inducit, ut tradit communis sententia ex *cap. Infames* 16. 6. *quest. 1. c. Infamibus penul. de reg. Jur. in 6.* five sit infamia juris five infamia facti; rursus five infamia oriatur ex delicto proprio; five ex delicto parentum, qui crimen læsæ majestatis ac perduellionis admiserint, *l. quisquis 5. § filii. C. ad leg. Jul. Majest.* aut in hæresim lapsi sint, de quo diximus supra in tit. *de hæreticis*, aut S. R. E. Cardinalem hostiliter fuerint prosequuti, *c. Felicis de pœnis in 6.* five demum oriatur ex vili conditione personæ seu officii quod exercet: quia ubi lex non distinguit, neque nos distinguere debemus, *l. de pretio 8. ff. de publician. in rem actione.* Quænam autem sint crimina quibus infamia annexa est, videri potest apud Layman. *lib. 1. Theol. mor. tr. 5. par. 5. c. 4.*

20. Defectus quoque libertatis, quo laborat servus five mancipium, irregularem constituit, ut sumitur ex pluribus textibus *dist. 54.* & ex toto tit. *de servis non ordinandis*: debet enim esse immunis ab aliis, qui Divinæ militiæ est aggregandus, ut dicitur in *cap. Nullus 1. dist. 54.* Idque procedit etiam si quis fuerit manumissus à Domino, retento tamen obsequio, ut in *cap. Quicumque 5. ead. dist.* quod intellige de retentione obsequii temporalis Clericali Ordini repug-

repugnantis: secus enim esset si retineretur tantummodo ministerium Ordinibus non repugnans, ut supponi videtur in *cap. Nullus 4. de servis non ordinand.* Quod si contra factum sit, tam Ordinans servum quam servus ordinatus subjectus est pœnis, de quibus sermo est in *c. Ex antiquis 9. c. si servus 19.* aliisque pluribus *cit. dist.* Alter quoque defectus libertatis est obligatio ad reddendam rationem alicujus administrationis seu officii sæcularis, qualem habent Thesaurarii, Depositarii, Procuratores, Actores, Executores, Curatores pupillorum &c. qui omnes irregulares sunt quamdiu onera illa non deposuerint, & administrationis rationem non reddiderint, ex *c. un. de oblig. ad ratioc.*

21. Ad idem genus irregularitatis ex animæ defectu resultantis reduci potest ea, quæ provenit ex amentia, non tantum si hæc perpetua sit, sed etiam si fuit ad tempus, ita ut amentis etiam post recuperatam sanitatem ordinari non possit sine dispensatione, quemadmodum neq; qui aliquando afflictione diabolica vexatus est, ex *c. Maritum 3. dist. 33.* si tamen amentia provenerit ex propria organorum læsione, non autem ex aliqua febre vehementi, qua cessante statim cessaverit amentia, vel advertit Suar. *de cens. disp. 51. sect. 1. nu. 4.*

22. Tertia species irregularitatis est quæ nascitur ex defectu corporis, quo carere debent
qui

qui Ecclesiasticis officiis mancipantur, ubi præsertim defectus sit talis generis, ut vel congruum impediatur exercitium Ordinis, vel notabilem deformitatem aut horrorem afferat, ut constat ex toto tit. de corpore vitiatis. Inde fit, ab Ordinum susceptione repelli cui brachium vel manus deest, *c. Exposuisti 6. de corp. vitiat.* aut cui digitus abest ad frangendam vel elevandam Hostiam necessarius *c. ult. eod.* aut qui alterutro oculo privatus est, ac præsertim sinistro quem Canonicum appellant. *c. ult. dist. 55.* aut qui hermafroditus sit, non solum si æque participet utrumque sexum, in quo casu docent communiter Theologi illum esse etiam incapacem characteris Ordinis, ut testatur Suar. *de cens. disp. 51. sect. 2. n. 1.* sed etiam si in eo prævaleat sexus virilis ut ex communi sententia docet *ibid. idem Suar.*

23. Hæc doctrina fortiori jure procedit, si quis parte corporis, propria se voluntate mutilavit, quia tunc ipsa voluntas est vindicanda, quæ sibi causa fuit ferrum injicere ut dicitur in *c. Qui partem 6. dist. 55.* Qua in re hanc generalem regulam tradit Suar. *in loco cit. n. 6.* ut toties mutilatio voluntate propria facta sive membri alicujus principalis, sive partis ejus, sive deformans, sive non deformans, irregularitatem inducat; quoties tanta est, quæ per se

se & seclusa inadvertentia sine peccato mortali fieri non possit.

24. Inde fit irregularem esse, qui vel ex indignatione, vel fortasse ex indiscreto zelo conservandæ castitatis se ipsum absciderit aut abscindi permiserit, ut constat ex *c. si quis 4. & c. Hi qui se 5. dist. 55. & c. Ex parte 3. de corp. vitiat.* quod tamen non procedit in eo, qui vel ita natus est, vel qui sectus est in cunabulis, vel ex consilio medicorum, ut habetur in *c. Eunuchus 8. & c. Si quis 9. dist. 55. & c. Ex parte 3. & 5. de corpore vitiatis.*

25. Ad hanc eandem classem irregularitatum provenientes ex defectu corporis, reduci potest irregularitas, quæ contrahitur ex defectu natalium, quam contrahunt omnes illegitimè nati, ex *c. 1. & ult. de filiis presbyteror. aliisque juribus.* De hoc tamen vide quæ diximus *lib. 1. tit. 12. n. 26. & seq. Castrop. de cens. disp. 6. pun. 9. Suar. de cens. disp. 50. per totum.*

26. Quarta classis irregularitatum est quæ fundatur in defectu levitatis, quam habere debent Ecclesiasticæ personæ, ut ejus ministerio ritè fungantur qui mitis fuit & humilis corde. Talem irregularitatem incurrit iudex ferens sententiam sanguinis effectu securo, ejusque Assessor, nec non consilium directè vel indirectè homicidio præstans, ut sumitur ex *cap. Ex litteris 10. de excessib. Prælator.* Item accusator in

cau-

causa sanguinis, nisi tamen quis accuset malefactorem suum duasque conditiones in accusatione servet: primò ut petat emendam sibi fieri, & provideri ne contra eum talia de cætero præsumantur: secundò ut expressè proteketur quod ad vindictam seu pœnam sanguinis non intendit, quia his conditionibus servatis irregularitas non incurritur, ut statuitur in *c. 2. de homicid. in 6.* Item hanc irregularitatem contrahunt testes in causa sanguinis effectu secuto, Curiales & Ministri justitiæ ut sunt tabelliones, procuratores, sollicitatores & etiam inferiores ministri, qui vel denunciant vel scribunt sententiã, vel aliquod simile munus exhibent: est enim hac in re generalis regula irregulares fieri qui quovis verbo vel facto cooperantur ad homicidium, ut sumitur ex *c. si quis viduam 9. cum aliis dist. 50.*

27. Idem juris est de militantibus in bello. Circa quod tamen distinguendum est utrum bellum sit justum vel injustum. Si injustum est, & in eo homicidia seu mutilationes fiant, omnes milites fiunt irregulares, etiamsi propriis manibus sanguinem non fundant, ut ex communi docet *Suar. de cens. disp. 47. sect. 5. n. i.* favetque *c. Quod in dubiis 5. de pœnis* & *c. si quis 4. dist. 51.* Si autem bellum justum est, iterũ distinguendũ est utrum sit aggressivũ vel parè defensivum

sivum si sit aggressivum, quotquot occidunt vel mutilant, sunt irregulares; secus autem alii qui propriis manibus sanguinem non fundant, ut colligitur ex *c. Petito 24. de homicid.* ubi sermo est de bello quod ab exordiis defensivum fuit, sed postea terminavit in aggressivum, quia fideles exiverunt de castro & persecuti sunt inimicos. Quod si bellum sistat intra limites puræ defensionis, tunc locum non esse irregularitatis, docet Suar. *in cit. disp. 47. de cens. sect. 6. num. 1. & 2.*

28. Quinta demum classis irregularitatum est quæ nascitur ex delicto, cujus generis est primo hæresis, de qua vide quæ diximus in hoc libro 4. tit. 6. n. 6. Secundò est iniqua administratio Ordinis sive suscepti, sive nondum suscepti, nec non in qua Ordinis susceptio, ut explicavimus *eod. lib. tit. 12.* quibus adde ex *c. 2. de apost.* crimen ministri assistentis ex officio ei qui rebaptizat, ex quo irregularis efficitur quoad ascensum ad superiores Ordines, unde communis sententia infert irregularem quoque fieri ipsum rebaptizantem, ut testatur Castrop. *de cens. disp. 6. pun. 16. n. 1.* Ipsum etiam qui culpabiliter rebaptizari se finit, irregularem fieri constat ex *cap. Confirmandum 66. dist. 50.* videri potest Suar. *de cens. disp. 42. sect. 1.*

29. Tertio est crimen homicidii, seu mutilationis voluntariæ, sive facto, sive præcepto aut

con-

consilio perpetrata, ut constat ex pluribus iuribus de homicid. & dist. 50. nec non ex Trid. sess. 14. de reform. cap. 7. & Clem. un. de homicid. ubi etiam aliud iuris esse declaratur, si furiosus, aut infans seu dormiens, hominem mutilet vel occidat, quemadmodum & si quis mortem aliter vitare non valens, suum occidat vel mutilet invasorem: in his enim casibus irregularitas non contrahitur.

30. Quod si homicidium neque voluntarium sit, neque necessarium, sed casuale, sive fortuitum; distinguendum est utrum sequatur ex actione quæ de se alias illicita sit atque prohibita propter periculum homicidii: vel utrum sequatur ex actione licita. Si homicidium ex primi generis actione sequitur, puta ex illicito ludo &c. homicida est irregularis, etiam si directa voluntate non intenderit homicidium, ut est casus in cap. Continebatur 8. & cap. sicut 20. de homicid. ad quod etiam facit c. 19. de reg. jur. in 6. non est sine culpa, qui rei, quæ ad eum non pertinet se immiscet.

31. Si autem homicidium sequitur ex actione licita, & quæ de se cum periculo homicidii non sit conjuncta, iterum distinguendum est, utrum adhibita fuerit sufficiens diligentia ad omne etiam extrinsecum homicidii periculum avertendum; nec ne? in primo enim casu irregularitas non incurritur, ut est casus in cap. Jo-

602 *Instit. Canon. lib. IV. de Irregul.*
annes 23. c. quidam 25. c. Dilectus 13. aliisque juri-
bus de homicid. Incurritur in secundo, ut est ex-
emplum in c. Presbyterum 7. eod. Unde fit quod
laicus exercens artem medicinæ vel chirurgiæ,
si alicui præter intentionem mortem causavit,
non sine culpa, quia omnem debitam diligen-
tiam non adhibuit, vel quia imperitus fuit, ir-
regularis est, de quo in cap. Ad aures 7. de etat.
& qual. & Ord. præficiend. Religiosus tamen,
& Clericus majorum Ordinum, etiam adhibi-
ta omni diligentia, irregularis, efficitur, ut in
c. Sententiam 9. ne Cler. vel Monach. & c. Tua 19.
de homicid. Atque hæc pro Institutionum Ca-
nonicarum brevitare dicta sint satis

AD MAJOREM
DEI
GLORIAM.

Modus scribendi, atque legendi citationes Textuum in utroque Jure.

PRomajori Tyronum commoditate, ac facilitate, placet hic breviter recensere allegationes Textuum præcipuas, quibus utuntur in utroque Jure periti, ut illas facile possint tum apud Authores legere, tum ipsi per se in suis exemplaribus scribere.

Mo.

Modus scribendi atque legendi citationes Textuum in Jure Canonico.

Recolendo quæ fusè declarata sunt in tit. pro-
 oemiali §. 3. à num. 6. partes, quibus com-
 ponitur Corpus Juris Canonici, sunt Decre-
 tum Gratiani, Decretales, Sextus, Clementi-
 næ, & Extravagantes. Decretum in tres partes
 est divisum. Prima pars continet 101. distin-
 ctiones, in plura capita, seu Canones subdivi-
 sas. Solent ii Canones citari per verba ipsorum
 initialia, appposito numero distinctionis sub
 qua continentur: unde si quando Textus ali-
 quis ita allegetur, signum est ipsum reperiri in
 hac prima parte Decreti. Modus autem ejus-
 modi citationes breviandi est, scribere dum-
 taxat litteram *d* quæ significat distinctionem,
 vel syllabam *dist.* appposito numero distinctionis;
 & ante verba initialia Textus scribere dumtaxat
c. parvum, quod significat caput seu Cano-
 nem v. g. *c. consuetudo dist. 8. hoc est capite,*
 quod incipit *Consuetudo. distinctione octava.*

Secunda pars Decreti triginta sex Causas
 complectitur, quarum singulæ in quæstiones
 dividuntur, & quælibet quæstio in capita: in-
 ter quas quæstio tertia Causæ trigesimæ tertiæ
 continet tractatum de Pœnitentia divisum in
 septem distinctiones subdivisas in capita. Hu-

jus partis Canones , seu Capita allegantur citando numerum causæ , & quæstionis , & præterea verba initialia eorundem capitum. v. g. *17. q. 1. c. Ananias* , quæ citatio ita legitur : *decima septima* (hoc est , *causa decima septima* , sollet enim relinqui vox *causa* brevitatis causa , & solus numerus causæ allegari) *quæstione prima* , *capite Ananias* , hoc est cujus initium est *Ananias*. Si autem Textus reperiatur in tractatu de Pœnitentia ita citatur : *de pœnit. dist. 2. cap. cum sanctam*.

Tertia pars Decreti continet tractatum de consecratione in quinque distinctiones distributum subdivisas in Canones seu capita. Modus allegandi eosdem Canones est , citare tractatum de consecratione , numerum distinctionis , & initium capitum , v. g. *de consecr. dist. 4. c. ostenditur*.

Decretales sunt altera pars componens corpus Juris Canonici compilata ex autoritate Gregorii IX. divisa in quinque libros, quorum quilibet plures sub se titulos habet in capita subdivisos. Ejus Textus citantur per verba ipsorum initialia , apposito titulo sub quo reperiuntur. v. g. *c. querelam* , *de jurejur.* hoc est , *capite* , cujus initium est *querelam* sub titulo *de jurejurando*. Quia autem aliquando contingit , sub eodem titulo plures Canones reperiri per eadem verba incipientes , ut cognoscatur in citatione

natione de quo illorum sermo sit, solent antiquiores Canonistæ post verba initialia capituli apponere expressè Italica voce *il primo*, seu *il secondo* &c. v. g. *c. bona memoria il secondo de postul. Pralator.* quo significatur, citatum caput esse secundum inter ea quæ incipiunt *Bona memoria* sub titulo *de postulatione Pralatorum*. Eundem stylum servant in citationibus aliarum partium Juris Canonici, si quando contingat sub eod. titulo plura capita reperiri per eadem verba incipientia. Plures tamen ex recentioribus Canonistis, ut ea confusio vitetur, simulque ut facilius citata capita inveniantur, post verba initialia capituli, solent apponere numerum, quo in ordine reperitur idem caput sub citato titulo, v. g. *c. bona memoria 4. de postulatione Pralator.* quem stylum servavimus plerumque etiam nos in toto hoc Opere, etiam ubi initium capituli citati non est commune pluribus capitibus.

Sextus Decretalium est tertia pars componens Corpus Juris Canonici, divisa etiam in quinque libros, quorum quilibet plures sub se titulos habet desumptos ex Decretalibus Gregorii. Hujus partis Canones citantur etiam per voces iniciales capituli, addendo titulum, & præterea particulam *in 6.* v. g. *c. Inquisitores de heret. in 6.* hoc est, *capita* cujus initium est *Inquisitores*, sub tit. *de hereticis, in sexto Decretali.*

Clementinæ sunt quarta pars Corporis Juris Canonici. Ejus Canones ita v. g. citantur : *Clementinæ, de hæret.* hoc est, *Clementina* cujus initium est *Nolentes*, sub titulo *de hæreticis*.

Ultima pars Corporis Juris Canonici est liber Extravagantium, in duas partes subdivisus, quarum una continet Extravagantes Joannis XXII. altera autem Extravagantes communes. Ejus textus solent v. g. hoc modo allegari : *Extrav. ad Apostolatus, de concess. præb.* inter *Extrav. Joar.* hoc est *Extravaganti*, cujus initium est *ad Apostolatus*, sub titulo *de concessione præbenda*, inter *Extravagantes Joannis vigesimi secundi*. *Extrav. si Religiosus, de elect.* inter *comm.* hoc est, *extravaganti* cujus initium est *Si Religiosus*, sub titulo *de electione*, inter *communes* extravagan-
tes.

Olim Canonistis solemne fuit, ut si quando allegare deberent aliquem Canonem non inclusum in Decreto Gratiani, adderent particulam *Extra* : v. g. *c. quia propter, extra de elect.* quo significabant Canonem illum esse extra Decretum: nunc tamen stylus iste communiter non servatur, nisi aliquando ubi citandus sit aliquis textus, qui nondum sit inclusus in corpore Juris. Legistæ tamen modum illum adhuc servant, ubi citatur ab ipsis aliquis textus Canonici, quo significare intendunt citatum textum esse extra Corpus sui Juris, scilicet *Civilis*.
De-

Demum pro omnibus prædictarum partium citationibus notandum est, si aliquando contingat, Canonem aliquem esse aliquantulum prolixiorem, ac propterea in paragraphos dividi, tunc ad facilius inveniendum textum, so- lere citari etiam paragraphum hoc signo §. per verba ejus initialia. v. g. c. quia propter, §. illud autem, de elect. Quod idem servatur etiam in citationibus legum civilium.

*Modus scribendi atque legendi citationes textuum
in Jure Civili.*

REcolendo etiam quæ fusè à nobis explicata sunt in tit. præmiali §. 2. à num. 7. prima partium componentium Corpus Juris Civilis est Digestum subdivisum in Digestum vetus, Infortiatum & Digestum novum. Digestum breviate scribitur vel per litteram majorem D, vel per græcam litteram π (quæ est initialis in voce græca Pandectæ, quo nomine vocatur etiam Digestum), vel frequentius per has duas litteras ff. Lex breviate scribitur per litteram l. Si itaque citanda sit lex in Digesto contenta, solet v. g. ita allegari: l. quod si, ff. de rei vindicat. hoc est, lege, quod si, Digestis de rei vindicatione, & significatur eam legem reperiri in libris Digestorum sub titulo De rei vindicatione.

Codex est altera pars Corporis Juris Civilis, atque dividitur in 12. libros, ita tamen ut primi 9. libri positi simul sint in proprio volumine, reliqui autem tres ultimi positi sint post Institutiones. Codex breviate scribitur per majorem litteram C. Ejus leges contentæ in aliquo priorum novem librorum hoc modo v. g. allegari solent: *l. invitus*, C. de procurator. hoc est, lege, cujus initium est *Invitus*, Codice hoc est in volumine Codicis, sub titulo *De procuratoribus*. Si autem alleganda sit lex contenta in aliquo trium ultimorum librorum, solet etiam addi numerus libri: v. g. *l. frustra*, Cod. de re militari lib. 12.

In libris Codicis inveniuntur nonnumquam translatae aliquæ particulae Authenticorum, & illæ sunt quæ proprie dicuntur authenticæ. Illarum allegatio hujusmodi est: *auth. Sed Judex*, C. de Episc. & Cler. hoc est, *authentica* cujus initium est *Sed Judex*, in volumine Codicis, sub titulo *De Episcopis & Clericis*.

Alia pars Juris Civilis est volumen Authenticorum, divisum in novem Collationes. Ejus textus citantur per prima verba paragraphi addendo titulum ipsius Authentici. v. g. §. *Deinceps*, *Auth. de nuptiis*, hoc est *paragrapho*, cujus initium est *Deinceps*, *Authentico*, hoc est in volumine Authenticorum, sub titulo *De nuptiis*.

Alia pars Juris Civilis est liber feudorum. E-
jus

ius leges solent v.g. hoc modo citari: *in lib. feud. de natura feudi, c. vel l. natura*, hoc in libro feudorum sub titulo *De natura feudi, capite, vel lege, quæ incipit, natura.*

Alia demum Juris Civilis pars sunt Institutiones Justiniani. Ejus leges citantur etiam per prima verba paragraphi, addendo titulum Institutionum, v.g. hoc modo: *Instit. de rer. divis. §. Item ea*, hoc est, in Institutionibus Justiniani, titulo *De rerum divisione*, paragrapho cujus initium est,
Item ea.

FINIS.

IN-